

Turku II/1/3
Rettigin tontti
Kaupunkiarkeologinen kaivaus 2017

FM Ilari Aalto
HuK Elina Mattila

ABOA VETUS **A** ARS NOVA

TURKU II/1/3

Rettigin tontti/Aboa Vetus & Ars Nova -museon alue

Rettigin tontin pihamaan arkeologinen kaivaus 2017

Kaivauskertomus

Ilari Aalto ja Elina Mattila 2018

ABOA VETUS
 ARS NOVA

Kansilehden kuvat:

Turun kartta 1742–1743. Kuva: Museovirasto. Yleisökaivajia kaivamassa ja kiveys R101 Kuva: Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova. Partamiehenkannun kappale (AV2017:411). Kuva: Jari Nieminen/Aboa Vetus & Ars Nova.

Tiivistelmä

Aboa Vetus & Ars Nova -museo teki pihamaallaan arkeologisia kaivauksia toukokuun lopulta elokuun loppuun vuonna 2017. Museo sijaitsee Turun II kaupunginosan 1. korttelin 3. tontilla (nk. Rettigin palatsin tontti), ja vuoden 2017 kaivausalue sijaitsi tontin pohjoisnurkassa, Nunnankadun ja Rantakadun kulmauksessa. Kaivaukset olivat jatkoa arkeologisille tutkimuksille, joita tontilla on suoritettu vuosina 1992–1995 ja vuodesta 2005 eteenpäin. 1990-luvun kaivauksissa tehdyt löydöt edelsivät museon perustamista vuonna 1995.

Vuoden 2017 kaivausten tarkoitus oli paikantaa kaksi tutkimusalueella sijainnutta ja Turun palossa vuonna 1827 tuhoutunutta kivitaloa ja selvittää alueen Turun paloa vanhempaa käyttöhistoriaa. Kaivauksissa saatiinkin osittain esiin toinen alueella sijainneista kivitaloista. Kaivauksissa löytyi myös kivitalojen välissä kulkenut kuja. Vaikka toista rakennusjäännöstä ei tavoitettukaan arkeologisesti, se on mahdollista paikantaa löytyneen kujan ja historiallisen kartta-aineiston perusteella hyvin tarkasti.

Kaivauksilla avattiin kaksi 2x6-metrin kokoista koeojaa (K0 ja K1), joista tavoitettiin maakerroksia ja rakenteita keskiajalta nykypäivään asti. Havaintojen ja lähteiden perusteella esiin kaivettu kivitalo A on rakennettu kahdessa vaiheessa: ensimmäinen, Luostarin jokikadun suuntainen osa on rakennettu luultavasti 1500-luvun jälkipuolella ja toinen, tähän nähden poikittainen osa viimeistään 1600-luvun puolivälissä. 1814 taloon on vielä rakennettu länsisiipi. Ennen kivitaloa paikalla on sijainnut ainakin kaksi hirsirakennusta, joista nuorempi on rakennettu keskiajan lopulla. Tontin vanhinta rakennuskantaa edustaa koeojan K0 pohjalta tavoitettu hirsi, joka saattaa ajoittua 1300- tai jopa 1200-luvulle. Tarkemman ajoituksen saaminen vaatii alueella jatkotutkimuksia.

Kaivausjohtajana toimi FM Ilari Aalto, ja kaivausjohtajan lisäksi kenttätöistä vastasivat tutkijat FM Kim Krappala (29.5.–30.6.) ja HuK Elina Mattila (28.6.–30.8.).

Sisällysluettelo

1. Arkisto- ja rekisteritiedot	6
2. Sijaintikartta	7
3. Johdanto	8
4. Tutkimushistoria	9
5. Tutkimusalue asiakirjalähteissä	9
6. Tutkimusmenetelmät.....	13
6.1. Tutkimuksen kulku	15
6.1.1. Kaivauskuoppa K0.....	16
6.1.2. Kaivauskuoppa K1.....	18
7. Havainnot ja tulkinnat	19
7.1. Kuopan K0 maayksiköt.....	19
7.1.1. M000, M001, M002 ja M003.....	20
7.1.2. Purku- ja palokerrokset M004, M005, M006, M007, M008, M008B, M009 ja M013	21
7.1.3. M010 ja M012	24
7.1.5. M014.....	26
7.1.6. M015, M016, M017, M018 ja M020	26
7.1.6. M019.....	28
7.1.7. M021, M022, M023, M025 ja M026	29
7.2. Kaivannon K0 rakenteet ja kuopat.....	30
7.2.1. Muuratut seinät R001A ja R001B	30
7.2.2. Kiveys R002	34
7.2.3. Kiveys R003	34
7.2.4. Viemäriputki R004 ja viemärikaivanto K001.....	35
7.2.5. Hiiltynyt lattia R005	35
7.2.6. Lattiakiveys R006	36
7.2.7. Kuistikiveys R007	38
7.2.8. Hirsi R008.....	39
7.3. Kuopan K1 maayksiköt.....	40
7.3.1. M100–M104	41
7.3.2. M105 ja M107	41
7.3.3. Purkukerrokset M106, M108 ja M109.....	42
7.3.4. Viemärikaivannon sekoittama maa M110 ja viemäriin täyttöhiekka M111	44
7.3.5. Kiveyksen R101 pohjustushiekka M112 ja pihakerros M113	44

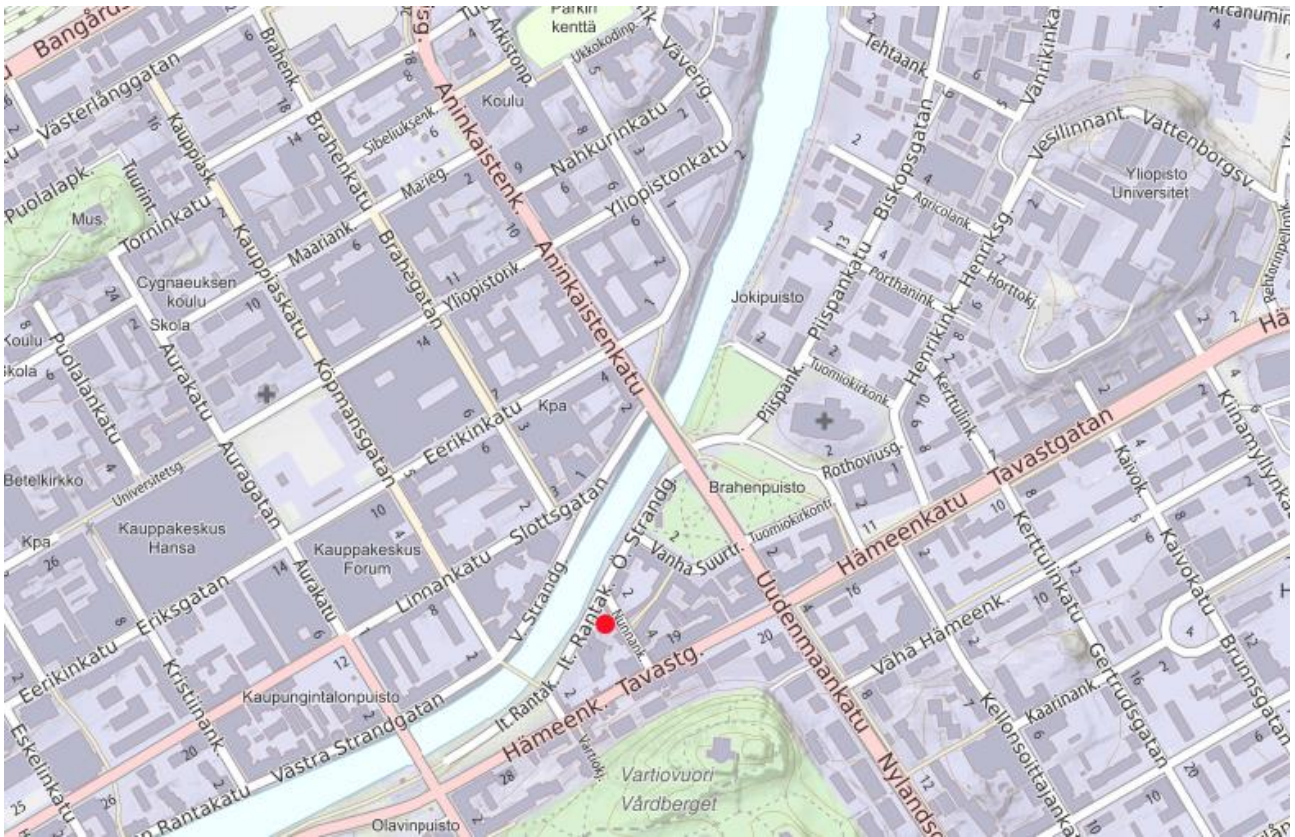
7.4. Kuopan K1 rakenteet ja kuopat	45
7.4.1. Pihakiveys R101	45
7.4.2. Betoninen viemäriputki R102 ja viemärikaivanto K103.....	47
7.4.3. Kuoppa K101.....	47
7.4.4. Kuoppa K102.....	48
7.5. Tulkinnat	48
8. Esinelöytöjen kuvaus	52
8.1. Metalliesineet.....	55
8.2. Lasiesineet	56
8.3. Posliini, piiposliini ja fajanssi.....	60
8.4. Saviesineet	62
8.5. Kiviesineet.....	67
8.6. Luulöydöt.....	67
8.7. Munankuoret ja pähkinät	69
8.8. Rakennusfragmentit	70
9. Yleisötyö ja mediahuomio	74
10. Yhteenveto.....	76

1. Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohde	Turku, kaupunginosa II, kortteli 1, tontti 3, Aboa Vetus & Ars Nova -museo
Tutkimuksen tyyppi	Kaupunkiarkeologinen tutkimus
Kohteen ajoitus	keskiaika–1827
Peruskartta	104312
Yhtenäiskoordinaatit	6705025, 1570292
Maanomistaja	Turun Taidepalatsi Oy
Kaivauksen johtaja	FM Ilari Aalto
Tutkija	FM Kim Krappala, HuK Elina Mattila
Kenttätöaika	29.5.2017–30.8.2017
Tutkitun alueen laajuus	24 m ²
Tutkimuksen kustantaja	Matti Koivurinnan säätiö
Löydöt	AV2017:1–713
Löytöjen talletuspaikka	Aboa Vetus & Ars Nova -museo
Digikuvat	AVAN2:1:80–233
Aikaisemmat tutkimukset ja raportit	<u>Turun Maakuntamuseon arkisto:</u> Mappi 13: Rinne, Tallgren, Nyström Mattila 1963 Koivunen 1968 Kajala & Laitinen 1969 Brusila, Mikkonen-Hirvonen & Pietikäinen 1992 Asplund 1992 Brusila 1993 Mikkonen-Hirvonen 1993 <u>Museoviraston arkisto:</u> Gardberg, 1952–1953 <u>Aboa Vetus & Ars Novan arkisto:</u> Kanerva 1993–1994 Sartes & Lehtonen 1994–1995 Uotila 1993–1994 Uotila & Saari 2005 Uotila 2006 Uotila 2007 Uotila 2008 Uotila 2009 Uotila 2010 Lehtonen & Aalto 2012 Lehtonen & Aalto 2013 Lehtonen & Aalto 2014 Lehtonen & Krappala 2014 Lehtonen & Aalto 2015 Lehtonen & Krappala 2016

2. Sijaintikartta

Peruskarttaote

Kaivausalue merkitty punaisella pallolla. Kartta: Maanmittauslaitos.

3. Johdanto

Aboa Vetus & Ars Nova -museo kaivoi ja dokumentoi kesällä 2017 Turussa Rettigin tontilla Rantakadun ja Nunnankadun risteyksessä sijaitsevia maanalaisia rakenteita. Alueella sijaitsee kaksi Turun palossa vuonna 1827 tuhoutunutta kivitaloa. Tutkitun alueen ympäristössä on tehty runsaasti arkeologisia tutkimuksia, mutta tutkimukset eivät ole aiemmin koskeneet Rettigin tontin Nunnankadun ja Itäinen Rantakadun puoleista kulmaa. Vuoden 2017 tutkimuksen lähtökohtana oli paikantaa historiallisista lähteistä tunnetut rakennukset ja selvittää niiden kunto. Lisäksi kaivauksilla pyrittiin selvittämään alueen vanhempaa asutushistoriaa.

Tutkimuksen rahoitti Matti Koivurinnan säätiö. Kaivausjohtajana toimi FM Ilari Aalto, ja kaivausjohtajan lisäksi kenttätöistä ja yleisökaivajien ohjaamisesta vastasivat tutkijat FM Kim Krappala (29.5.–30.6.) ja HuK Elina Mattila (28.6.–30.8.). Kenttätöissä avusti myös HuK Matti Ritakallio. Kesän 2017 kaivaukset olivat osa Aboa Vetus & Ars Nova -museon Laajennetaan Turkua! -yleisöarkeologiahanketta. Hankkeen yhteydessä järjestettiin 21.–31.7. arkeologinen museokurssi, jonka yhteydessä kaivamiseen osallistuivat Alina ja Päivi Honkola, Riitta-Liisa Rantanen, Kaisu Rättyä, Aulikki Vuola, Reko Rautavirta, Jenni-Julia Hiltunen, Tina Pettersson-Mäki, Mervi Lampinen, Hilikka Lehto, Mira Tammelin, Oili ja Harri Leinonen, Juha Nikki, Aina-Ilona Terinkoski, Petri ja Laura Lamerto, Juha Hintsala, Hanna-Maija Saarimaa, Kirsi-Maria Nikander, Minna Lehtonen ja Mikko Rosten, Ella Rapo, Elina ja Joonas Välimäki, Irene Timonen, Tuomo Tams, Mikko Sankola, Tuija Aalto ja Erika Dumell, Heidi Vaarala ja Sami Hangaslammi, Elina Nuutinen ja Sari Seesranta. Kaivausten jälkitöistä ja kaivauskertomuksen laatimisesta vastasivat Ilari Aalto ja Elina Mattila. Löytöjen putsamisesta ja luetteloinnista vastasi Elina Mattila. Takymetrimittauksista vastasivat Ilari Aalto, Kim Krappala ja Elina Mattila. Kenttäkarttojen puhtaaksi piirtämisestä vastasi Ilari Aalto.

Valokuvat on luetteloitu Aboa Vetus & Ars Novan kuvakokoelmaan ja kaivauslöydöt on luetteloitu Aboa Vetus & Ars Novan arkeologiseen kokoelmaan. Kaivaukselta löytyneet konservointia vaativat löydöt pyritään konservoimaan vuonna 2018. Kiitämme Turun yliopiston arkeologian oppiainetta, joka on auttanut tutkimusta merkittävästi lainaamalla GPS-paikannus- ja dokumentointivälineistöään tutkimuksen tarpeisiin.

Turussa 25.3.2018

Ilari Aalto

4. Tutkimushistoria

Tutkimuksen kohteena olevat rakennukset sijaitsivat Turun paloon 1827 asti Luostarin jokikadun varrella, paloa edeltäneillä tonteilla 14 (Källaren) ja 15 (Forsteen). Luostarin jokikatu on keskiajalta peräisin oleva joensuuntainen katu, jonka osia on nähtävillä Aboa Vetus & Ars Novan sisällä ja Nunnankadun puoleisella sisäpihalla. Kaksi kadun varrella olleen kivitalon rauniota on kaivettu esiin ja jätetty nähtäville museon sisääntuloaulassa. Turun palon jälkeen katua ympäröineiden kivitalojen rauniot purettiin yläosistaan, ja 1870-luvun lopulla alue tasoitettiin ja muutettiin englantilaistyyppiseksi puutarhaksi, joka säilytettiin Rettigin palatsin (rakennettu 1927—1928) puutarhana. Kun museo perustettiin vuonna 1995, sen käyttöön rakennettiin laajennusosa, joka sijoittuu Luostarin jokikadun ja hieman ylemmän Luostarin välikadun alueelle. Laajennusosan myötä puutarhalle jäänyt alue pieneni huomattavasti ja siitä on tällä hetkellä jäljellä muutamia puita.

Palatsin rakennusvaiheessa tehty arkeologinen tutkimus oli epäsystemaattista seurantaa, mutta 1950—1960-luvuilla Turun kaupungin historiallisen museon Niilo Valosen johtamalla ns. viemärikaivauksilla dokumentoitiin alueen kulttuurikerroksia laajasti Nunnankadun ja Itäisen rantakadun vaiheilla. Turun maakuntamuseo suoritti kaivauksia palatsin itäpuolella vuosina 1992—1993. Tutkimuksissa kaivettiin esiin Luostarin jokikadun linja ja joitakin kellareita. Nykyisen kahvilaterassin alueella olevat muinaisjäännökset ovat tätä esiin kaivettua Luostarin jokikatua lukuun ottamatta yhä tutkimatta maan alla, ja ne sijaitsevat molemmin puolin historiallista Luostarin jokikatua. Maakerroksia ja mahdollisia rakenteita peittää maakerros, ja kadun varressa olevien muurien suojaksi on muurattu muinaisjäännöstä suojaava uhrikerros. Museon alueella 2000-luvulla suoritettut arkeologiset tutkimukset eivät ole koskettaneet palatsin itäpuolen piha-alueita.

5. Tutkimusalue asiakirjalähteissä

Ennen Turun paloa 1827 tutkimusalue kuului Luostarikorttelin historiallisiin tontteihin 14 (Källare) ja 15 (Forsteen), joiden välissä kulki Luostarin jokikadulta rantaan johtanut poikkikuja (kartta 1). Useat historialliset lähteet valottavat tonttien asukashistoriaa ja rakennuskantaa. Vanhin maininta tontista 14 on vuodelta 1634 Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjasta. Tontin varhaisin tunnettu

omistaja puolestaan on vuonna 1650 mainittu porvari Anders Merthen (k. 1666). (Kansallisarkisto: Dahlströmin kortisto, topografinen hakemisto, hakusana "Kl. Kv. 14"). Panu Savolaisen (2011: 35) mukaan tontin nimitys Källaren tuli siitä, että Merthenillä oli pitkään vuokralla Turun kaupungin kellarioikeudet eli kaupungin anniskelumonopoli.

Kartta 1. Tutkimusalueen Turun paloa 1827 edeltäneet tontit asemituna nykykartalle Panu Savolaisen (2011) mukaan. Karttaan on merkitty punaisella vuoden 2017 tutkimusalue ja harmaalla tutkittavilla tonteilla sijainneet muuratut rakennukset. Ilari Aalto. Kartta 37, ei mittakaavassa.

Naapuritontti 15 kuului ilmeisestä 1600-luvun taitteessa porvari Matts Svartille. Sittemmin tontti päättyi Anders Merthenin pojan Torsten Merthenin omistukseen. Tonttia 15 alettiin myöhemmin kutsua nimellä "Forsteen" 1700-luvun alussa tontin omistaneen Samuel Forsteenin mukaan. 1700-luvulla tontit 14 ja 15 yhdistyivät yhdeksi tontiksi. (Savolainen 2011: 35; Kansallisarkisto: Dahlströmin kortisto, topografinen hakemisto, hakusana "Kl. Kv. 15")

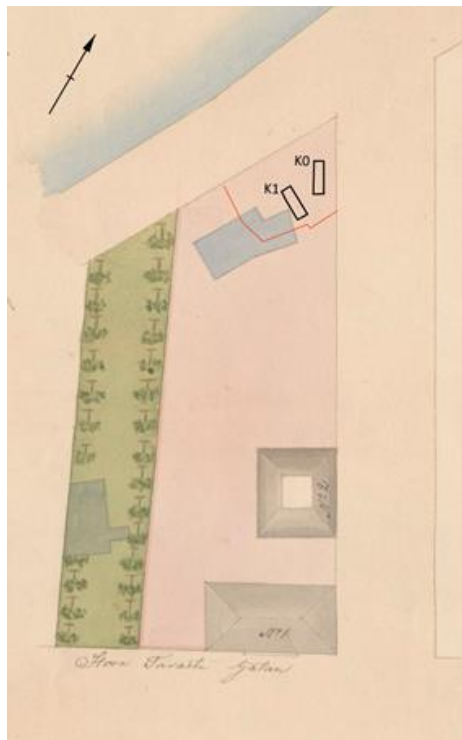
Kuva 1. Tutkimusalueella sijainneet kivitalot korostettuna punaisella vuonna 1742 tai 1743 laaditussa venäläisessä kartassa. Museovirasto.

Tontilla ennen vuoden 1827 kaupunkipalooa sijainnut rakennuskanta selviää parhaiten historiallisista kartoista ja tontille vuonna 1826 laaditusta palovakuutuksesta (KA: Suomen palovakuutuskonttorin arkisto 343). Vanhin kartta, jolle tutkitun alueen rakennukset on piirretty, on niin sanottu Venäläinen kartta vuodelta 1742 tai 1743 (kuva 1). Kartassa vierekkäisille tonteille on piirretty kaksi kivitaloa ja puurakennuksia. Vuonna 1826 tontista anottiin palovakuutus (liite 5), jonka mukaan nämä kaksi kivitaloa on rakennettu kauan sitten (*"uppfördt [--] för äldre tider tillbaka"*). Kolmannen, tontin koilliskulmaan rakennetun kivitalon rakennusajankohdaksi kerrotaan palovakuutuksessa vuosi 1814. Tontilla on aiemmin sijainnut neljäskin kivitalo, jonka kellarit paljastuivat vuoden 1992 arkeologisissa kaivauksissa ja jotka sijaitsevat nykyään Aboa Vetus & Ars Nova -museon Factory-tilan alla. Savolainen (2011: 36) on arvellut, että tämä kivitalo on sama, joka mainitaan vuonna 1723 olleen kallellaan ja vaarassa aiheuttaa onnettomuuden ja vuoden 1726 kauppakirjassa raunioituneena. 1742–1743 kartassa kellareiden paikalla onkin kasvimaa. Kivitalojen lisäksi tontilla sijaitti ennen paloa kaksi puutaloa. Savolaisen (2011: 36) arvelun mukaan toinen puutaloista oli rakennettu vuosien 1728–1743 ja toinen 1743–1800 välisenä aikana.

Kaivausalue keskittyy juuri siihen tonttien 14 ja 15 osaan, jossa tontin Luostarin jokikadun puoleiset kivitalot sijaitsivat. Sen sijaan kaikki puurakennukset jäivät vuoden 2017 kaivausalueen ulkopuolelle. Molemmissa kivitaloissa oli palovakuutuksen mukaan useita kellareita.

Palovakuutuksen perusteella kivitaloista toinen, "Dammertin talo", oli asuinkäytössä, kun taas

toinen oli varastona. Varastona 1800-luvun alussa toimineen rakennuksen paritupatyypinen muoto ja sijainti viittaavat siihen, että kysymyksessä voi olla keskiaikainen, aikanaan asuinrakennuksena toiminut kivitalo.

Kuva 2. Forsteenin (tontti 15) kivitalo (sinisellä merkitty rakennus ylhäällä) Turun maistraatin arkiston rakennuspiirroksessa vuodelta 1831. TMA: II kaupunginosa, kortteli 1, tontti 1 (II:1.1) 1831–1878 (1). Kansallisarkisto. Tontin 14 Dammertin kivitalo sijaitsi hieman kaakkoon Forsteenin talosta, mutta kartan piirtämisen aikaan se on jo purettu ja jäänyt Nunnankadun ja Itäisen rantakadun alle. Karttaan on asemoitu vuoden 2017 kaivauskuopat K0 ja K1 (mustalla) sekä teatteriaita (punaisella).

On mahdollista, että Luostarin jokikadun varrella sijainnut Forsteenin kivitalo olisi sama, joka mainittiin huonokuntoisena jo vuonna 1723 ja jonka tontin omistaja Jost Schultz lupasi korjata. Rakennuksen on täytynyt kärsiä pahasti Turun palossa 1827, mutta maistraatin arkiston rakennuspiirustusten perusteella se oli vielä pystyssä vuonna 1831 (kuva 2), neljä vuotta palon jälkeen. Vuoden 1835 kartassa rakennusta ei enää näy, joten se on purettu vuosien 1831 ja 1835 välillä. Tontin toisen kivitalon, ”Dammertin talon”, raunio puolestaan määrättiin purettavaksi 10.10. 1829 uuden kadun suuntaisen kellarirännin tieltä (Kansallisarkisto: Dahlströmin kortisto, topografinen hakemisto, hakusana ”Kl. Kv. 15”). Talo oli ehtinyt olla raunioina kaksi vuotta Turun palon jälkeen.

Kuva 3. Rettigin puutarha Turun maistraatin arkiston rakennuspiirroksessa vuodelta 1878. TMA: II kaupunginosa, kortteli 1, tontti 1 (II:1.1) 1831–1878 (8). Kansallisarkisto. Karttaan on asemoitu vuoden 2017 kaivauskuopat K0 ja K1 (mustalla) sekä teatteriaita (punaisella). Osa puutarhaan kuuluneista puista seisoo edelleen tontilla.

1870-luvulla Fredrik Rettig perusti tutkimusalueelle puutarhan (kuva 3), josta on edelleen jäljellä muutamia puita. Suurin osa puutarhasta on hävinnyt myöhemmän maankäytön seurauksena. Rettigin tontin pohjoisnurkassa puutarhaa on kuitenkin yhä jäljellä, ja siellä pääosin raskaammalta maankäytöltä säästyneet puutarhakerrokset ovat suojelleet niiden alapuolella olevia rakennusjäänteitä.

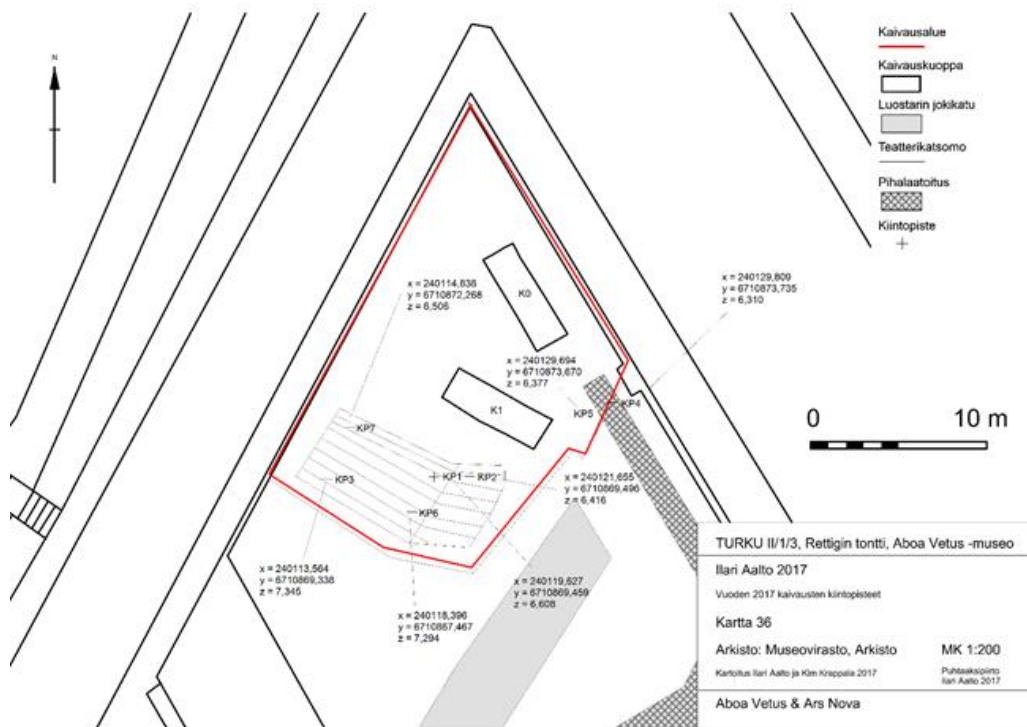
Tonttien 14 ja 15 asukkaista on kattavat tiedot 1760-luvun puolivälistä lähtien, ja henkirahaa maksaneet asukkaat pystytään jäljittämään 1600-luvun puoliväliin asti. Esimerkiksi 1760-luvulla yhdistynyt tontti kuului akatemian kirjanpainaja Frenckellille ja 1770-luvulla laamanni Olivercreutzille. 1780-luvulla tontti oli siirtynyt laivakapteeni Wilhelmströmille, ja hänen jälkeensä tontti säilyi laivakapteeni Gustav Dammertilla 1820-luvulle asti. Tontin viimeinen omistaja oli kauppias C. F. Semenius.

6. Tutkimusmenetelmät

Kenttätyöt ja niiden suunnittelu pohjautuivat alueen aiemmissa tutkimuksissa hyväksi havaituille menetelmille. Mittaukset tehtiin takymetrillä (Topcon GTS-212) yhdistettynä Trimble-tallentimeen.

Mittauksia varten alueella siirrettiin Museoviraston edellyttämä ETRS-TM35FIN-koordinaattijärjestelmä, johon kaikki uudet mittaukset tehtiin. Koordinaatisto siirrettiin mittaamalla tarkkuus-GPS:llä tutkimusalueelle seitsemän uutta kiintopistettä (KP1–KP7; kartta 2).

Kartta 2. Kiintopisteiden ja kaivauskuoppien sijainti tutkimusalueella. Kartta 36, ei mittakaavassa. Puhtaaksipiirto Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Takymetrin lisäksi dokumentoinnissa käytettiin digitaalikuvausta. Kaikki esiin tulleet yksiköt ja rakenteet valokuvattiin. Dokumentoinnissa hyödynnettiin myös Structure from Motion -tekniikkaa, jossa PhotoScan-sovelluksella luotiin kaivauskohteen kaikista yksiköistä digitaalikuviin pohjautuvat 3D-mallit. PhotoScanilla luodut mallit sidottiin takymetrillä mitattuihin pisteisiin, ja kaivauskartat piirrettiin puhtaaksi sekä mittausdatan että PhotoScanilla luotujen ortokuvien pohjalta.

Kaikki esiin tulleet rakenteet ja maakerrokset kaivettiin ja dokumentoitiin kaupunkikaivauksille soveltuvan yksikkökaivausmenetelmän mukaisesti. Rakenteille ja maakerroksille annettiin juoksevat yksikkönumerot. Mikäli samaa maakerrosta tuli esiin esimerkiksi kaivausalueen laajentamisen yhteydessä, käytettiin samaa yksikkönumeroa. Yksiköille ja rakenteille annettiin juokseva numero, jonka tunnuksena maakerroksilla on M, rakenteilla R ja kuopilla K. Tunnuksen perään annettiin juokseva kolminumeroinen tunnus, joka on kaivauskuopan K0 kohdalla 0- ja kaivauskuopan K1 kohdalla 1-alkuinen. Tiedot yksiköistä löytyvät raportin lopusta (liite 2.1. ja 2.2.). Kaikki paljastuneet

seinärakenteet, kaivauskuopasta K0 paljastunut kiveys R003 ja kaivauskuopasta K1 paljastunut kujakiveys R101 säilytettiin sellaisenaan. Muut rakenteet (kuopasta K0 esiin tulleet pihakiveys-, kuisti- ja lattiarakenteet) purettiin dokumentoimisen jälkeen. Kaivausalueen läpi kulkeva betoninen viemäriputki R004/R102 jätettiin toistaiseksi paikoilleen.

Löydöt otettiin talteen stratigrafisten yksiköiden mukaisesti. Esine- ja luulöydöt on luetteloitu numeroille AV2017:1–713. Löydöt on numeroitu AV-numeron alanumeron mukaan ja luetteloitu Aboa Vetus & Ars Nova -museon kokoelmaan. Kaikki kaivaukselta löytynyt luuaineisto talletettiin, samoin kaikki esinelöydöt lukuun ottamatta selvästi resenttejä löytöjä yksiköistä M000–M003 ja M100–M104.

Resentit kerrokset, purkukerrokset ja täyttömaa kaivettiin pääasiassa lapiolla. Runsaasti löytöjä sisältäneet kerrokset ja rakenteet kaivettiin esiin lastalla. Resenttejä ja sekoittuneita yksiköitä M000–M003, M009 ja M100–M104 ei seulottu kuin näytteenomaisesti. Kaikki muut yksiköt seulottiin 5x5 mm -silmäisellä seulalla. Runsaslöytöisten yksiköiden M010 ja M017 löydöt mitattiin takymetrillä paikoilleen.

6.1. Tutkimuksen kulku

Vuonna 2017 Aboa Vetus & Ars Nova -museon pihamaan pohjoiskulman tutkimukset aloitettiin 29. toukokuuta puhdistamalla maan pinta karikkeesta ja ylimääräisistä roskista, joita kesäteatterista oli jäänyt jäljelle (kuva 4). Koko alue digikuvattiin ennen kaivauskuoppien avaamista. Alueelle luotiin tarkkuus-GPS:llä neljä kiintopistettä (KP1–KP4) – myöhemmin 16. kesäkuuta luotiin kolme pistettä lisää (KP5–KP7). Kaivauskuopat K0 ja K1 pyrittiin sijoittamaan niin, että ne osuisivat alueella sijainneiden kivitalojen jäännösten kohdille rakennusten nurkkiin ja osittain kellareihin. Rakennusjäännökset paikannettiin historiallisia karttoja hyödyntäen. Kentällä selvisi, ettei kaivauskuoppa K1:tä ollut mahdollista sijoittaa rakennusjäännöksen kohdalle, koska raunio jäi teatterin katsomon ja teatteriaidan alle (vrt. kartta 2).

6.1.1. Kaivauskuoppa K0

Kuva 4. Kaivauskuopan K0 paikka luoteeseen ennen kaivauksen aloittamista. Kim Krappala puhdistaa kaivausalueetta. Kuva AVAN2:1:80. Ilari Aalto/ Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 5. Kaivauskuoppa K0 pohjoiseen ennen toista laajennusta kaakkoon. Kuva AVAN2:1:106. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Ensimmäisenä avattiin kaivanto K0:aan 2x2 m suuruinen kuoppa, josta poistettiin pintamaa. Ylimpiä yksiköistä M000–M002 ei seulottu, koska maa-aines oli täysin resenttiä. M003:a seulottiin satunnaisesti Rettigien puutarhavaiheen löytöjen kartoittamiseksi. Resenteissäkin kerroksissa oli sekoittuneena alemmista kerroksista peräisin olevaa purkujätettä, kuten seinä- ja kattotiiliä. Kaivantoa laajennettiin lounaaseen 2x4 metrin laajuiseksi (kuva 5).

14. kesäkuuta K0:sta paljastui noin metrin syvyydestä tasolta + 5,00 m mpy kivitalon seinää. Kaivantoa laajennettiin vielä 2x2 m kaakkoon kaikkiaan 2x6 m laajuiseksi, jotta L:n mallisen kivitalon kulma olisi löytynyt. Kulma osuikin kaivannon laajennukseen. Rakennusjäännöksen päällä oli purkukerroksia ja sen sisä- ja ulkopuolella näkyi selviä jälkiä Turun vuoden 1827 palosta.

Rakennusjäänteiden sisäpuolella olevaa kellaritilaa tyhjennettiin kaivauksen edetessä, mutta turvallisuussyistä sitä ei voitu tyhjentää kokonaan. Kellari oli täynnä irtainta kiviainesta, ja kellarin pohjalle tiiviisti pakkautuneen aineksen poistaminen olisi saattanut aiheuttaa seinien romahtamisen. Rakennuksen pihan puolella kaivauskuopan seinämiä tuettiin levyillä ja teräs- ja puutuilla.

Turun palon kerrosten alta kaivettiin rakennuksen pihan puolelta esiin eriaikaisia pihakerroksia. Kaivamista häiritsi suuresti kaivausalueen poikki etelä–pohjoinen-suunnassa kulkenut betoninen viemäriputki R004/R102, joka oli kaivettu noin 2,5 m syvyyteen. Koska putkea ei lähdetty poistamaan, se rajasi syvimmissä kerroksissa putken ja rakennusjäänteiden R001 seinän väliin jääneen kolmionmallisen kaivausalueen hyvin pieneksi. Tältä pieneltä alueelta tavoitettiin kuitenkin kivitaloja edeltäneen hirsirakennuksen kivetty lattia R006 ja sen alapuolinen jätekuoppa. Jätekuopan alta paljastui paksu savitäyttö M026. Sitä ei ollut enää mahdollista kaivaa yksikkönä kuopan syvyyden ja ahtauden takia, joten saveen päätettiin tehdä pyöreä koekuoppa. Orsivesi tuli koekuopassa hyvin pian vastaan noin korkeudella + 2,20 m mpy. Sen alapuolelta paljastui tunnustelemalla tasolta + 2,12 m mpy hyväkuntoinen vaakatasossa oleva hirsi, jota ei kuitenkaan ollut mahdollista kaivaa esiin. Havainnon perusteella kulttuurikerrokset jatkuvat siis vielä + 2,10 m mpy alapuolella, ja alimmat kerrokset vaikuttaisivat olevan hyvin säilyneitä. Tutkimusalueen ympäristöstä on löytynyt muualtakin hyvin säilyneitä 1200- ja 1300-luvun hirsirakennusten seinärakenteita, ja sellaisesta on luultavasti kyse myös kaivauskuopassa K0.

6.1.2. Kaivauskuoppa K1

Kuva 6. Kaivauskuoppa K1:n paikka ennen kaivauksen aloittamista koilliseen. Kuvan etualalla ja oikealla näkyy paikalla toimineen kesäteatterin istuinpenkkejä. Kuva AVAN2:1:83. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 7. Kaivauskuoppa K1 luoteeseen kerroksessa M002. Kuva AVAN2:1:134. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

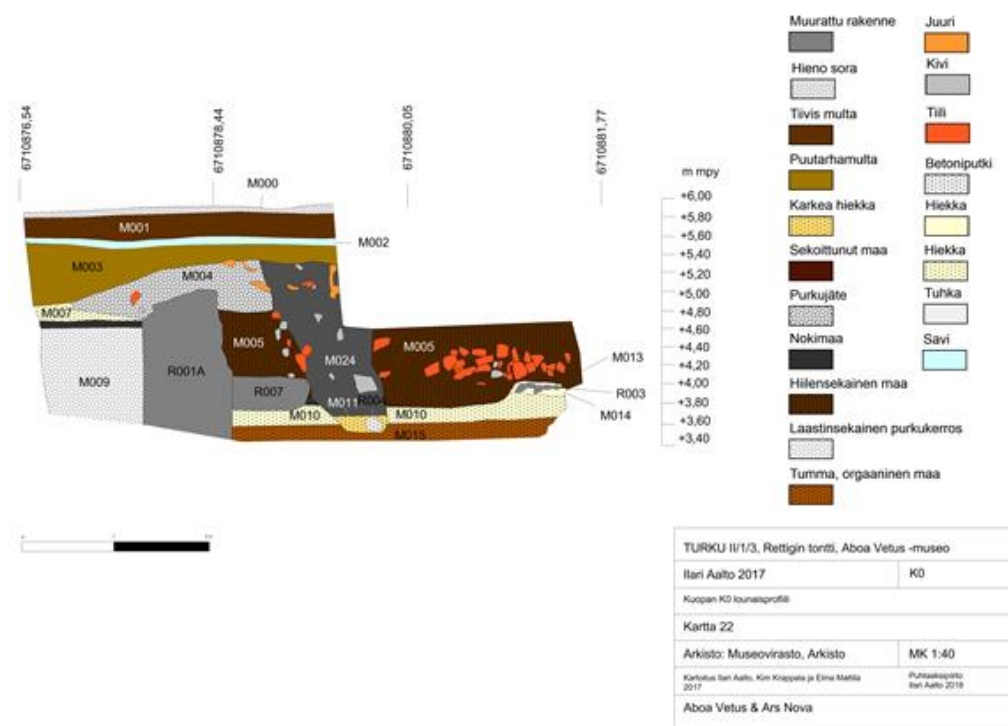
Kuoppa K1 avattiin 7. kesäkuuta 2x2 m laajuisena (kuvat 6 ja 7). Pintakerrokset olivat täysin resentejä ja vähälöytöisiä tai täysin löydöttömiä täyttökerroksia. Ylimpiä täyttökerroksia ei seulottu. Kaivantoa laajennettiin 28.6. itä-kaakkoon 2x6 m laajuiseksi.

K1:ssä ensimmäinen paikalleen kerrostunut yksikkö oli tiilen- ja laastinsekaista tummaa maata ollut M106, jota voi pitää Turun 1827 palon jälkeisenä purkujätteenä, jonka yläosaa voi pitää Rettigin puutarhan puutarhakerroksena. Tämä kerros seulottiin kokonaan 5x5 mm silmäkokoisella seulalla. M106:n alta noin 2 m syvyydestä (+ 4,31–4,67 m mpy) paljastui siististi ladottu kujakiveys R101, joka on johtanut Luostarin jokikadulta tontin pihamaalle. Kiveys putsattiin ja dokumentoitiin, mutta sitä ei lähdetty purkamaan. Kiveyksen halki kulkee myös kuopasta K0 tavattu pohjois-eteläsuuntainen viemäriputki R004/R101, joka on kaivettu kiveyksen läpi. Putki kaivettiin esiin ja sen profiilissa näkyvät maakerrokset dokumentoitiin.

7. Havainnot ja tulkinnot

7.1. Kuopan K0 maayksiköt

Kartta 3. Kaivauskuopan K0 lounaisprofiili. Kartasta puuttuvat yksikön M015 alapuoliset kerrokset. Kartta 22. Ei mittakaavassa. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Koko tutkimusalueella arkeologisten kulttuurikerrosten päällä oli paksu kerros puutarhamaata ja resentejä, ilmeisesti Aboa Vetus & Ars Nova -museon perustamiseen liittyviä täyttökerroksia (kartta 3). Varsinaiset kulttuurikerrokset yltyvät 1800–1900-lukujen taitteen puutarhasta keskiajalle saakka, tasolta + 6,08 m mpy tason + 2,12 m mpy tason alapuolelle.

7.1.1. M000, M001, M002 ja M003

Kuopan K0 pintakerrokset M000-M003 liittyivät resenttiin pihan pohjustamiseen ja pihan puutarhakäyttöön. Ylin maakerros **M000** oli noin 15 cm paksuinen kerros multaa. M000:n alla oli koko kaivannon alueella noin 25 cm paksuinen, tiilensekainen, tiivis multakerros **M001**. M001:n seassa olleet kattotiilien ja seinätiilien kappaleet ovat ilmeisesti peräisin alempana olleista rakennusjäänteistä, ja ne ovat päätyneet ylempiin maakerrokseen maanmuokkauksen myötä. M000:n seasta paljastui myös täysin resenttejä löytöjä, kuten nauvoja, muttereita ja muovinkappaleita. Yksikön pohjaa rajasi suodatinkangas, joten maakerros on tuskin 1990-lukua vanhempi. M001:n alla oli koko kaivannon alueella noin 13 cm paksuinen, tiivis ja tasainen sinistä savea ollut kerros **M002**. M002 vaikutti myös melko nuorelta, koska yksikön pinnassa oli muoviverkkoa ja yksikön sisällä kulki ruostunut sähkökaapeli.

Savisen täyttömaan alta paljastui multainen kerros **M003**, jota voi pitää Rettigin puutarhakerroksena (kuva 8). Yksiköstä paljastui 1800-luvulle ja 1900-luvun alkuun ajoittuvia esineitä, mutta yksikköön on sekoittunut myös palaneita, luultavasti Turun paloon liittyviä esineitä alemmista konteksteista.

Kuva 8. Multainen yksikkö M003 koilliseen K0:n kaakkoisosassa. Yksikköä liittyy hyvin todennäköisesti Rettigin puutarhaan. Kuva AVAN2:1:113. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.1.2. Purku- ja palokerrokset M004, M005, M006, M007, M008, M008B, M009 ja M013

Kuva 9. Purkukerros M004 itään kaivauskuopan K0 ensimmäisessä laajennuksessa kaakkoon. Kerros koostui Dammertin kivialosta puretuista kivistä ja tiilistä, ja se muodostui erittäin todennäköisesti, kun talo purettiin vuonna 1829. Kuva AVAN2:1:104. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Puutarhamaa M003:n alapuolella oli koko kaivannon alueella irtaimista kivistä, tiilistä ja laastinkappaleista muodostunut, noin 40 cm paksuinen **M004**, jota voi pitää Turun paljon jälkeisenä purkukerrosena (kuva 9). M004 on mitä suurimmalla todennäköisyydellä syntynyt vuonna 1829, kun paikalla sijainnut rakennuksen raunio purettiin.

M004:n alta paljastui tummaa, tiivistä hiilensekaista maata ollut täyttökerros **M005**, jonka seassa oli runsaasti tulesa olleita esineitä. M005 on ilmeisesti Turun palon 1827 ja rakennuksen purkamisen 1829 välissä paikalle tuotua hiekkaista täyttömaata. Yksikön poikki kulki pohjois–eteläsuuntainen, noin metrin levyinen viemärikaivanto **K001**. Purkumaan M004 alta paljastuivat myös Luostarikorttelin historiallisella tontilla 15 sijainneen L:n mallisen Dammertin kivialon seinien alaosat R001A (kaakon puoleinen) ja R001B (koillisen puoleinen). Seiniä käsitellään tarkemmin luvussa 7.2.1.

M005:n alla oli Turun paloon ja palon sammuttamiseen liittyviä kerroksia. Rakennusjäänteiden R001 ulkopuolella (kuoppa K0:n lounaispuoli) oli noin 45 cm paksuinen kerros punertavaa sammutushiekkaa **M006** (kuva 10). Sammutushiekka rajautui rakennusjäännöksen seiniin ja

viemärikaivantoon K001, joka on kaivettu hiekan läpi. Hiekan seassa oli mustia ja harmaita noki- ja tuhkaläiskiä. Vastaavasti rakennusjäännöksen sisäpuolella kuopan kaakkoisosassa oli koostumukseltaan täysin M006:tta vastaava, noin 10 cm paksuinen sammutushiekkakerros **M007**.

Kuva 10. Hiilensekainen sammutushiekka M006 koilliseen. Hiekkaa rajaavat Dammertin kivitalon ulkoseinät R001A (oikealla) ja R001B (ylhäällä). Kohdassa sijaitsi rakennuksen kuisti ennen Turun 1827 paloa. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Sekä rakennusjäännöksen pihamaalla että rakennusjäännöksen sisällä sammutushiekkakerroksen alla sijaitsi hiilinen ja runsaslöytöinen palokerros. Kerrokset dokumentoitiin kentällä samalla tunnuksella M008, mutta jälkitöissä ne jaettiin yksiköiksi **M008A** (rakennusjäännöksen sisäpuoli, paksuus noin 15 cm) ja **M008B** (rakennusjäännöksen pihan puoli, paksuus noin 20 cm; kuva 11). Kummastakin yksiköstä löytyi sulaneita metalliesineitä, sulanutta ikkunalasia, palopatinaisia rautanauvoja ja tulesa olleita posliini- ja lasiastioiden kappaleita. Löydöt ajoittuvat 1700- ja 1800-luvun taitteeseen, joten kyseessä on erittäin todennäköisesti Turun palon 1827 aiheuttama palokerros.

Kerrokset M008A ja M008B kuuluvat samaan ajalliseen yhteyteen kuopan länsikulmasta tasolta + 4,13 m mpy paljastuneen nokikerros **M013**:n kanssa (kuva 12). Noin 10 cm paksuinen nokikerros M013 sijaitsi pihakiveyksen R003 päällä. Yksikön seassa oli huomattava määrä vihreää ikkunalasia ja ikkunan rautaosia, kuten kulmarautoja, pieniä nauvoja ja hakoja. M013:a voitiin kaivaa vain hyvin pieni alue, koska viemärikaivanto K001 oli tuhonnut suurimmaksi osaksi kaivannon alueelle

osuneen osan kerroksesta. Löytöjen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että palon aikana tai hyvin pian sen jälkeen kiveykselle on iskeytynyt kokonainen ikkuna, josta suuri osa saatiin kaivauksella talteen. Palovakuutuksen perusteella ikkuna on luultavasti joko rakennuksen kuistin tai toisessa kerroksessa olleen kamarin ikkuna.

Kuva 11. Nokinen palokerros M008A rakennusjäännöksen R001 sisällä koilliseen. Kuvassa vasemmalla näkyy rakennuksen seinää R001A. Kuva AVAN2:1:120. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 12. Nokinen kerros M013 kiveyksen R003 päällä kaivauskuoppa K0:n länsinurkassa luoteeseen. Palojätteen seassa on ikkunan kappaleita in situ. Kuvan keskellä erottuu ikkunan kulmarauta. Kuva AVAN2:1:181. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 13. Kiven ja tiilensekainen laastimurska M009 etelään. M009 täytti Dammertin kivitalon kellaritilan. Kuva AVAN2:1:163. Ilari Aalto/ Aboa Vetus & Ars Nova.

Rakennusjäännöksen R001 sisäpuolella palokerroksen M008A alla oli kivistä, tiilestä ja laastista muodostunut sortuma/purkukerros **M009** (kuva 13). Kerros on yli metrin paksuinen. Tiivistä kerrosta ei ollut mahdollista kaivaa turvallisesti pohjaan asti ilman sortumavaaraa, joten kerroksen alaosa jätettiin odottamaan tulevia tutkimuksia. Hyvin laastisessa yksikössä oli suurten seinäkivien lomassa suuriakin kappaleita hiiltyneistä kattopalkeista. Yksikkö oli pääosin melko vähälöytöinen, mutta alemmissa osissa löytöjä oli enemmän. Kerros on muodostunut joko seinien romahtaessa palossa tai kuin seinät on palon jälkeen kaadettu. Yksikön päällä ollut ehjä hiilikerroksen tuntuisi kuitenkin viittaavan siihen, että yksikkö on syntynyt jo palon aikana.

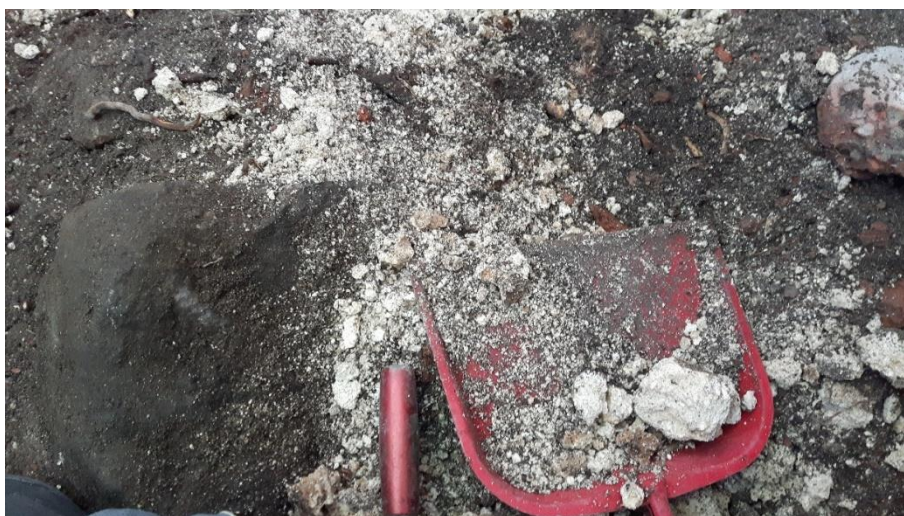
7.1.3. M010 ja M012

Palokerroksen M008B alta paljastui hiekkainen, tiilimurskan ja laastinsekainen kerros **M010** (kuva 14). M010 levittäytyi kaivanto K0:ssa rakennusjäännös R001:n pihanpuoliselle alueelle. Yksikössä oli erittäin runsaasti valkosavisten liitupiippujen, punasavisen lautasen ja lasisten römer-pikareiden sirpaleita sekä joitakin luita. Kaikki liitupiiput vaikuttavat olevan hollantilaisia 1600-luvun puolivälin piippuja. Liitupiippujen kappaleet olivat keskittyneet rakennusjäännöksen nurkkaan, eikä yksikön tulkinnassa voi vältyä mielikuvalta, että kyseessä olisi 1600-luvun tupakkanurkka. Liitupiippujen seasta löytyi myös sarvesta valmistettu pelinoppa. Juomiseen, pelaamiseen ja tupakanpoltoon

viittaava löytökokonaisuus vihjaa mahdollisuudesta, että paikalla on saattanut sijaita 1600-luvulla krouvi. Tulkinta saa lisäpontta siitä, että tontin nimi on viimeistään 1600-luvun puolivälistä ollut Källaren tai Kellari, mikä aikanaan viittasi paitsi kellariin huonetilana, myös kellarissa toimineeseen anniskelupaikkaan. Lisäksi tontin varhaisimmalla tunnetulla omistajalla Anders Merthenillä oli Turun raatihuoneen kellarioikeudet 1600-luvulla.

Kuva 14. Yksikköä M010 koilliseen, keskellä liitupiipun koppa ja varsipala *in situ*. Puutikut merkitsevät löytökohtia. Runsaslöytöisestä yksiköstä löytyi erityisesti liitupiippujen kappaleita, punasaviastioiden palasia ja juomalasiensirpaleita. Kuva AVAN2:1:174. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 15. Pelkästä laastista koostunut maakerros M012 sitä poistettaessa. Tiivis kerros sijaitsee pihakerrosten M010 ja M015 välissä. Kuva AVAN2:1:191. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

M010:n alapuolella oli kaivannon keskivaiheilla noin 3 cm paksuinen yhtenäinen, tiivis laastikerros

M012 (kuva 12). Laastikerros liittyy mahdollisesti seinän R001B muuraamiseen. M012 havaittiin vain noin 40 cm halkaisijaltaan olevalla alueella. Viemärikaivanto K001 oli rikkonut yksikön sen länsipuolelta. M012 erotti toisistaan yksikköjä M010 ja M015.

7.1.4. M011 ja M024

Kuva 16. Oranssi hiekka M011 (keskellä) seinää R001B vasten olleen kiven (vasemmalla) poistamisen jälkeen. M011 rajautuu kuvan keskellä vaaleaan laastimaahan M012. Kuva AVAN2:1:179. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuopan K0 halkaisi pohjois-eteläsuuntainen viemärikaivanto K001 (ks. luku 7.2.4). Kaivanto oli kaivettu noin 2,5 m syvyyteen nykyisestä maanpinnasta. Viemäriputken R004 päälle ja ympärille oli kasattu noin 40 cm paksuinen kerros puhdasta, karkeaa hiekkaa M011 (kuva 16). Hiekan M011 päälle oli kasattu viemärikaivantoa kaivaessa sekoittunut, hiilen, noen ja tiilimurskan sekainen maa M024. M024:stä löytyi sekaisin löytöjä 1500-luvulta 1900-luvulle.

7.1.5. M014

Kaivauskuopan K0 länsinurkassa olleen kiveyksen R003 (ks. luku 7.2.3) alla oli noin 10 cm paksuinen pohjustushiekkakerros **M014**. Kiveystä ei purettu eikä yksikköä kaivettu laajemmin, mutta se vaikutti löydöttömältä, puhtaalta hiekalta.

7.1.6. M015, M016, M017, M018 ja M020

M012:n ja M010:n alapuolella ollut kerros **M015** oli tummaa, orgaanispitoista maata, jossa oli runsaasti eläinten luita. Yksikköä voi pitää tunkio- tai pihamaakerroksena. Yksiköstä ei löytynyt lainkaan liitupiippujen kappaleita, vaikka niitä oli runsaasti ylemmässä kerroksessa M010. Liitupiippujen puuttuminen voi viitata siihen, että M015 on muodostunut ennen tupakanpolton yleistymistä, siis 1600-luvun alkupuolella tai 1500-luvulla.

M015:n alapuolella oli hiekkainen **M016**. M016 oli kerroksellinen, siinä vuorotteli hyvin hiilinen musta maa ja vaalea, hiekkainen maa. Yksikön seassa oli laastia ja palaneita tiiliä, joten sitä voi pitää palokerroksena tai tulipalon jälkeisenä purkukerroksena. Rakennusfragmentit ovat luultavasti peräisin viereisestä rakennusjäännöksestä R001A.

Kuva 17. M017 ja kivitalon seinä R001A kaakkoon. M017 on ilmeisesti seinän perustuskuopan täyttömaata. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

M016:n alapuolella oli musta, tiilensekainen löyhä hiekka **M017** (kuva 17). Yksikkö laski koilliseen kohti kivitalon nurkkaa. Sen seassa oli runsaasti hyväkuntoisia luita. Yksiköstä löytyi myös astiankappaleita, joista 1500-luvun puoliväliin ajoittuvat partamiehenkannun palat (AV2017:411) antavat sille *tempus post quemiksi* 1500-luvun puolivälin tai jälkipuolen. Yksikkö rajautuu kivitalon seinään R001A, ja se on mahdollisesti kasautunut kivitalon rakentamisen ja perustuskuopan täyttämisen yhteydessä. M017:n yläosasta löytyi joitakin liitupiipun kappaleita, mutta on hyvin todennäköistä, että ne ovat valuneet sinne yksiköstä M010. Etenkin kivitalon seinän R001B

perustuksessa on isoja aukkoja, joista yksikköä M010 on valunut perustuksen sisään.

M017:n alapuolella oli hyvin paljon sitä muistuttava tumma, tiilen- ja laastinsekainen tiivis maa

M018. Yksikkö poikkesi M017:sta ainoastaan siksi, että se oli paljon tiiviimpää. Yksiköstä löytyi luita, passglasin sirpaleita ja punasaviastioiden kappaleita, ja se ajoittunee 1500-luvulle tai aivan 1600-luvun alkuun. M018 oli kasaantunut hiiltyneen laualattian R005 (ks. luku 7.2.5) päälle, ja se voidaan tulkita pihakerrokseksi.

Aivan R001A:n juuressa seinän lounaispuolella oli myös M016:n ja hiiltyneen lattian R005 välissä erittäin tumma, hiilen, noen ja laastinsekainen yksikkö **M020**. Alaosastaan hiilinen ja tiiviiksi pakkautunut M020 liittyy luultavasti samaan tulipaloon kuin hiiltynyt lattiarakenne R005.

7.1.6. M019

Kuva 18. Tiilen ja laastinsekainen orgaaninen kerros M019 oli hiiltyneen puulattian R005 ja kivilattian R006 välissä. Kuvattu kaakkoon. Kuva AVAN2:1:200. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Hiiltyneen lattian R005 alta paljastui noin 10 cm paksuinen hyvin orgaaninen, tiilen, laastin ja hiilensekainen tunkiomaa M019. M019:ssä oli runsaasti luita ja punasaviastioiden kappaleita. Yksikkö oli puulattian R005 ja kivilattian R006 välissä, mutta on epäselvää, onko se kertynyt kivilattian päälle rakennuksen käyttöaikana, vai onko yksikkö tuotu paikalle täytöksi silloin kun

puulattia on rakennettu. Yksiköstä löytyneet kolmijalkapatojen kappaleet ja passglasin sirpaleet ajoittavat sen 1500-luvulle tai 1600-luvun alkuun.

7.1.7. M021, M022, M023, M025 ja M026

Kivilattian R005 alta paljastui tumma, erittäin orgaaninen tunkiokerros **M021** (kuva 19). Paikalla oli alempaan kerrokseen M022 kaivettu tunkiokuoppa K003, johon jätteet oli kasattu. Yksiköstä löytyi erittäin runsaasti hyväkuntoisia eläimenluita, astiankappaleita ja yllättäen myös runsaasti ikkunalasiasia, joka oli kasana yksikön pohjalla (kuva 20). Yksiköstä löytyneen Falke-tyypin kivisavikeramiikan kappaleet ajoittavat yksikön 1400-luvulle, mihin viittaa myös muu yksiköstä löytynyt esineistö.

Kuva 19. Tunkiokerros M021:n pinta pohjoiseen. Kuva AVAN2:1:220. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 20. Ikkunalasia *in situ* jätekuopan K003 pohjalla yksikössä M021. Kuva AVAN2:1:226. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuoppa K003 oli kaivettu hiiliseen, tiilen ja laastimurskan sekaiseen tiiviiseen yksikköön **M022**. M022 on luultavasti palokerros. Tiilimurska viittaa siihen, että lähistöllä on ollut jokin muurattu rakennus palon sattuessa joskus keskiajan jälkipuolella, mahdollisesti 1400-luvulla. M022:sta kaivettiin esiin vain pinta, joten yksikön tarkkaa koostumusta ei saatu kaivauksella selville.

Palomaa M022:een kaivetun koekuopan perusteella yksikön alla oli noin 10 cm paksuinen, löydötön kerros sinistä täyttösavea **M023**. M023 oli kasattu vanhemman, hiilisen palokerroksen **M025** päälle. Noin 5 cm paksuista M025:ttä pystyttiin havainnoimaan vain pienen koekuokan profiilista, joten sen tarkasta luonteesta ei ole tietoa. Yksiköstä löytyi sirpale proto- tai läheskivisavikeramiikkaa, joka ajoittanee yksikön 1300-luvulle tai 1400-luvun alkuun. M025:n alla puolestaan oli noin 15 cm paksu täyttökerros sinistä savea **M026**. M026 oli pohjastaan puusilpun sekaista. Yksikkö on osittain orsiveden alapuolella ja orgaanisen aineksen säilyneisyys vaikutti hyvältä. M026:n alla oli vaakahirsi R008. Koska kaivanto K0 oli liian ahdas kaivauksen syventämiseksi, jäi epäselväksi, kuinka syväälle kulttuurikerrokset jatkuvat M026:n alapuolelle.

7.2. Kaivannon K0 rakenteet ja kuopat

7.2.1. Muuratut seinät R001A ja R001B

Kuva 21. Dammertin kivitalon muuratut seinät R001A ja R001B koilliseen. Kuvassa on rakennuksen pihan nurkka. Samalla paikalla sijaitti rakennuksen kuisti ennen Turun paloa 1827. Kuva: Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 22. Seinän R001B läpileikkausta viemärikaivannon kodalta itään. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kaivannon KO jyrkimmät arkeologiset jäänteet olivat paikalla sijainneen Dammertin kivitalon muuratut kiviseinät (kuva 21), jotka nimettiin rakenteiksi **R001A** ja **R001B**. Rakenteet paljastuivat noin metrin maanpinnan alapuolelta, tasolta 5,00 m mpy. Esiin kaivetut seinät muodostavat 90 asteen kulman. R001A:n paksuus on noin 100 cm, mikä vastaa hyvin palovakuutuksessa ilmoitettua

1¾ Ruotsin kyynärän (103,8 cm) paksuutta. R001B:n paksuutta ei pystytty mittaamaan, mutta oletettavasti rakennuksen ulkoseinät ovat olleet saman paksuiset.

Kuva 23. Seinien R001A (oikealla) ja R001B (vasemmalla) saumaan muurattu kivirakenne koilliseen. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kummankin seinän ulkopinnassa oli esiin kaivettaessa paikoitellen kiinni haalean lohenpunaista rappausa. Rappaus alkoi selvärajaisesti noin tasosta + 4,00 m mpy. Osa löytyneistä rappauksen kappaleista oli profiloitu. Osaan puolestaan oli maalattu suorja, punertavanruskeita parin millin levyisiä viivoja (ks. tarkemmin luku 8.8).

Muurausten yhtymäkohdassa oli kivistä muurattu ja pinnastaan rapattu pilasterimainen ulkonema (kuva 23), jonka merkitys jäi epäselväksi. Kyseessä lienee jonkinlainen seinän tukirakenne tai paikalla sijainneeseen puiseen kuistiin liittynyt rakenne. Rakenne alkoi yksikön M010 päältä noin tasolta + 3,85 m mpy, joten se on rakennettu aikaisintaan 1600-luvun puolivälissä.

Melko pian seinien löytymisen jälkeen kävi ilmi, että ne ovat eri-ikäiset. Luostarin jokikadun suuntainen, kaivannon kaakkoispuolelta löytynyt seinä R001A on muurattu ennen kaivannon koillisseinustalta löytynyttä seinää R001B. R001A on muurattu paremmin ja sen perustukset ulottuvat syvemmälle kuin viereisen R001B:n (kuvat 24 ja 25). R001B:n perustuksena on suurikokoisia, leveitä ja pyöristyneitä kiviä (kuva 25), jollaisia ei ole käytetty R001A:n

muuraamiseen. Seinän R001A perustuksia ei saatu kaivettua esiin, joten kaivauksilla ei voitu selvittää, onko seinän alla hirsiarinaa. R001B:n perustukset olivat ylempänä ja ne saatiin esiin. Vaikuttaa siltä, että perustuskivien alla ei ole hirsiarinaa, vaan paikalla aiemmin sijainneiden rakennusten jäänteet ovat riittäneet rakennuksen tueksi.

Kuva 24. Seinän R001A perustus kaakkoon. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 25. Seinän R001B perustus koilliseen. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.2.2. Kiveys R002

Kuva 26. Kiveys R002 (keskellä) ja kuistikiveys R007:ään kuulunut kivi pohjoiseen. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kiveys **R002** oli muutaman kiven muodostama tasaisesti kivetty alue kaivannon K0 keskivaiheilla yksikön M010 päällä. Viemärikaivanto K001 oli rikkonut kiveyksen. R002 saattaa olla samaa kiveystä kuin K0:n länsinurkasta löytynyt kiveys R003. R002 saattaa kuitenkin myös olla jäännös paikalla aiemmin sijainneesta vanhemmasta pihakiveyksestä, tai sitten se voi liittyä paikalla sijainneen kuistin rakenteisiin.

7.2.3. Kiveys R003

Pihakiveys **R003** (kuva 27) oli säilynyt vain hyvin pieni alue kuopan K0 länsinurkassa. Viemärikaivanto K001 oli hävittänyt loput kaivannon alueella olleesta kiveyksestä. Tiiviisti ladottu mukulakiveys muodostuu melko tasakokoisista kivistä, ja se on ladottu pohjustushiekan M014 päälle. Kiveys on luultavasti samaa pihakiveystä kuin kuopasta K1 löytynyt kiveys R101. Kiveystä ei purettu kaivauksen yhteydessä. R003:n päältä löytyi paikalleen ilmeisesti Turun palon aikana 1827 pudonnut ikkuna.

Kuva 27. Kiveys R003 länteen. Kyseessä on luultavasti sama pihakiveys kuin kuopan K1 R101. Kuva AVAN2:1:188. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.2.4. Viemäriputki R004 ja viemärikaivanto K001

Noin 30 cm paksuinen betoninen viemäriputki R004/R102 kulkee pohjoinen-etelä-suuntaisesti koko tutkimusalueen läpi noin 2,5 m syvyydessä (noin 3,35 m mpy). Viemäriputki on vedetty paikalle luultavasti Rettigin palatsin rakentamisen yhteydessä 1920-luvun lopulla. Putki ei vaikuta olevan enää käytössä. Putki oli peitetty karkealla hiekalla M011, minkä jälkeen noin metrin levyinen putkikaivanto K001 on peitetty siitä kaivetulla maalla. Viemäriputki jätettiin *in situ* vuoden 2017 kaivauksissa. Sama putki kulkee myös kaivauskuopan K1 läpi (ks. luku 7.4.2).

7.2.5. Hiiltynyt lattia R005

Hiiltynyt lattia **R005** (kuva 28) löytyi noin korkeudelta 3,00 m mpy. Lattia oli erittäin huonokuntoinen. Rakenteen alkuperäistä kokoa ei ollut mahdollista selvittää, koska lattia oli tuhoutunut reunoistaan koillisessa ja kaakossa kivitalon R001 rakentamisen yhteydessä ja luoteessa viemäriputken R004 rakentamisen yhteydessä. Lattialankut näyttivät kulkevan luode-kaakkosuuntaisesti. Lattia ajoittuneen sen ylä- ja alapuolisten kerrosten perusteella 1500-luvulle. Se kuuluu luultavasti paikalla ennen kivitalon rakentamista sijainneeseen hirsirakennukseen.

Kuva 28. Hiiltynyt lattia R005 pohjois-luoteeseen. Lattiaa leikkaa yläoikealla seinän R001B perustus. Kuvan poikki kulkee betoninen viemäriputki R004/R102. Kuva AVAN2:1:199. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.2.6. Lattiakiveys R006

Hiiltyneen lattian R005 ja tunkio/täyttökerroksen M019 alta paljastui siististi suurikokoisista, kulmikkaista kivistä kivetty lattia **R006** (kuvat 29 ja 30). Lautalattia M005:n tavoin R006 on tuhoutunut koillisessa ja kaakossa, kun kivitalon seinät R001A ja R001B on rakennettu sen läpi. Kiveystä ei ollut mahdollista kaivaa viemäriputken R004 alta, joten jäi epäselväksi, miten pitkälle rakenne jatkuu luoteeseen. Aivan esiin kaivetun osan luoteisosassa kiveyksessä oli lounas-koillinen-suuntainen kouru.

Stratigrafian ja löytöjen perusteella R005 on rakennettu aikaisintaan 1400-luvun alkupuolella ja viimeistään 1500-luvun puolivälissä. Lattian päällä olleessa kerroksessa R019 oli runsaasti 1500-luvun punasavikeramiikkaa. Lattialautojen tavoin lattiakiveys on luultavasti kuulunut paikalla ennen kivitaloa sijainneeseen hirsirakennukseen. Kaivaushavaintojen perusteella ei ollut mahdollista päätellä, ovatko kivetty lattia R006 ja hiiltynyt laualattia R005 kuuluneet samaan rakennukseen, vai onko kyseessä kaksi samalla paikalla ollutta rakennusta. Rakennuksen käyttöä on myös tarkemmin vaikea arvioida, mutta M019:stä löytyneet runsaat keittoastioiden palat voisivat viitata siihen, että paikalla on ollut asuin- tai keittorakennus. Löydöt voivat kuitenkin yhtä hyvin olla sekundäärisessä kontekstissa, eikä niille voi antaa kovin paljon painoarvoa rakennuksen käytön suhteen.

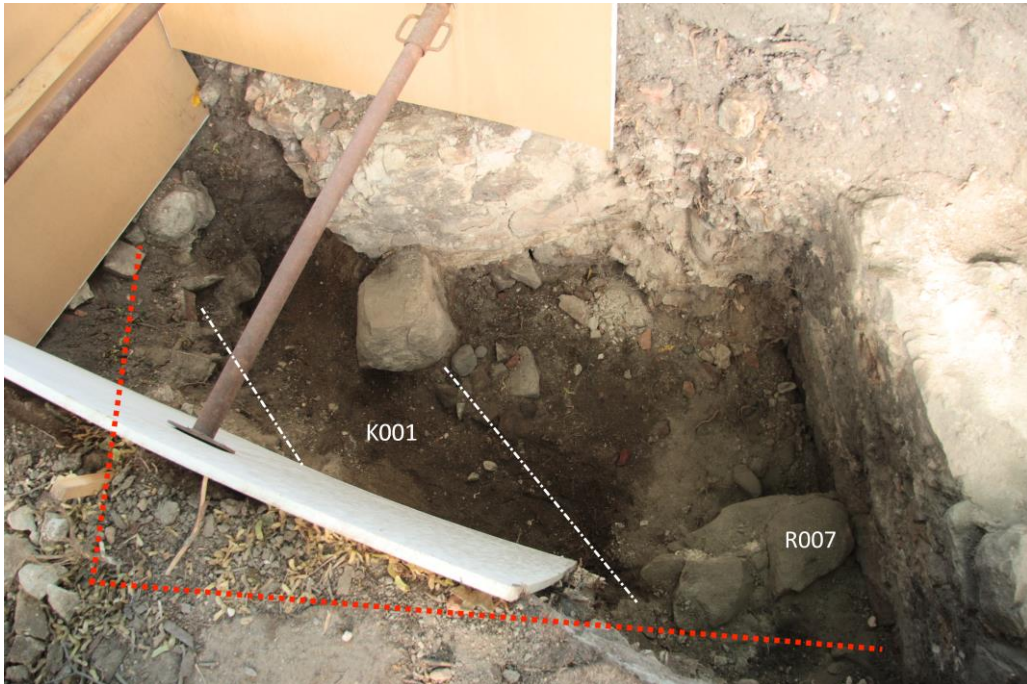

Kuva 29. Lattiakiveys R006 koilliseen. Kuva AVAN2:1:218. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

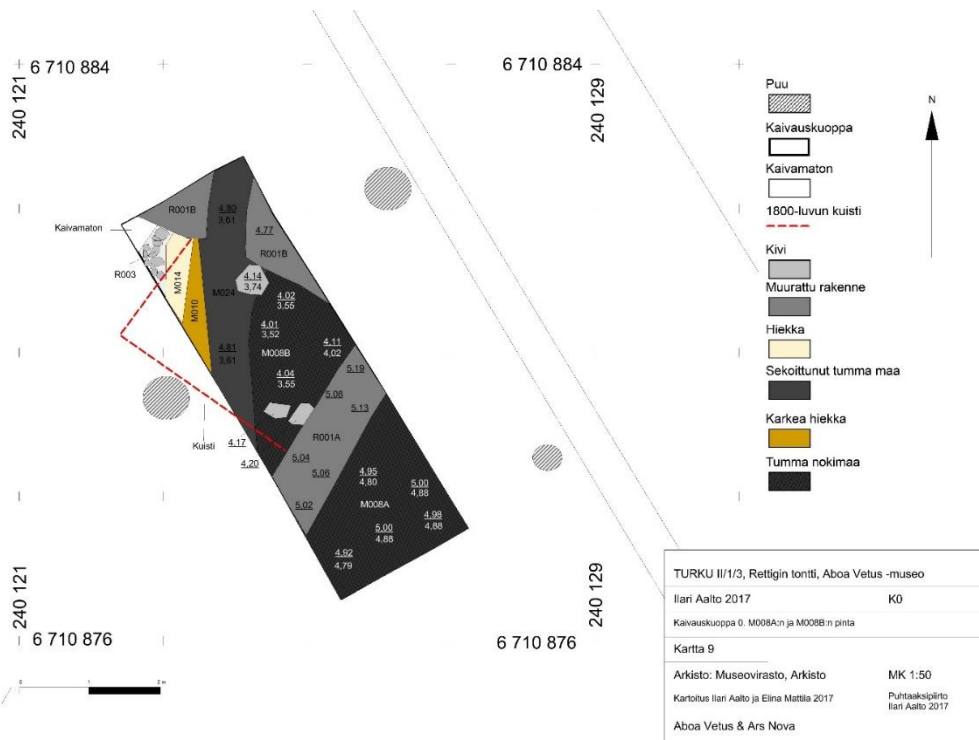
Kuva 30. Lattiakiveys R006 pohjoisluoteeseen. Kuva AVAN2:1:203. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.2.7. Kuistikiveys R007

Kuva 31. Kuistin suurpiirteinen sijainti merkittynä kuvaan punaisella. Kuvan oikealla puolella seinä R001A:ta vasten olevat kivet liittyvät hyvin todennäköisesti kuistiin ja niille annettiin rakennetunnus R007. Muuten kuvan keskellä kulkeva tummana erottuva viemärikaivanto K001 on hävittänyt perustukset. Kuva on otettu koilliseen. Kuva: Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kartta 4. Kuistin sijainti merkittynä punaisella katkoviivalla kaivauskarttaan. Kartta 9, ei mittakaavassa. Puhtaaksi piirto: Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Vuoden 1826 palovakuutuksen mukaan Dammertin kivitalon sisäpihan kulmassa on ollut kuisti (kuva 31, kartta 4). Vakuutuksessa mainitaan kuistin olleen puuta, $4\frac{3}{4}$ kyynärää (2,82 m) pitkä, 3 kyynärää (1,78 m) leveä ja 7 kyynärää (4,16 m) korkea. Kuistissa oli kaksiosainen ovi ja 24-ruutuinen ikkuna, jonka ruudut olivat kiinni lyijypuitteilla. Ovelle johti seitsemän kuistin levyistä rappusta (ks. liite 5).

Kaivausten perusteella kuistista ei ollut jäljellä muuta kuin osia perustuskiveyksestä R007. Perustuskiveys on ainakin kahdessa kerroksessa kivitalon luoteisseinää R001A vasten. Säilyneen perustuskiveyksen muodosti kaksi laattamaista suurikokoisen suorakaiteenmuotoisen kiven päälle ladottua kiveä. Niiden välissä ei ollut jäänteitä laastista, joten perustus on mahdollisesti ollut kylmämuurattu. Kuistiin liittyi ilmeisesti myös suurikokoinen, kivitalon seinää R001B vasten maannut kuutiomainen kivi.

Palojätteen M008B seasta löytyi runsaasti rautanauvoja, jotka ovat lähes varmasti peräisin kuistista. Samoin osa alueelta löytyneestä ikkunalasista ja ikkunan metalliosista on hyvin luultavasti peräisin kuistin ikkunasta. Voi olla, että kyseessä on juuri pihakiveyksen R003 päältä löytynyt ikkuna, vaikkakaan sen yhteydestä ei löytynyt yhtään jäänteitä lyijypuitteista.

7.2.8. Hirsi R008

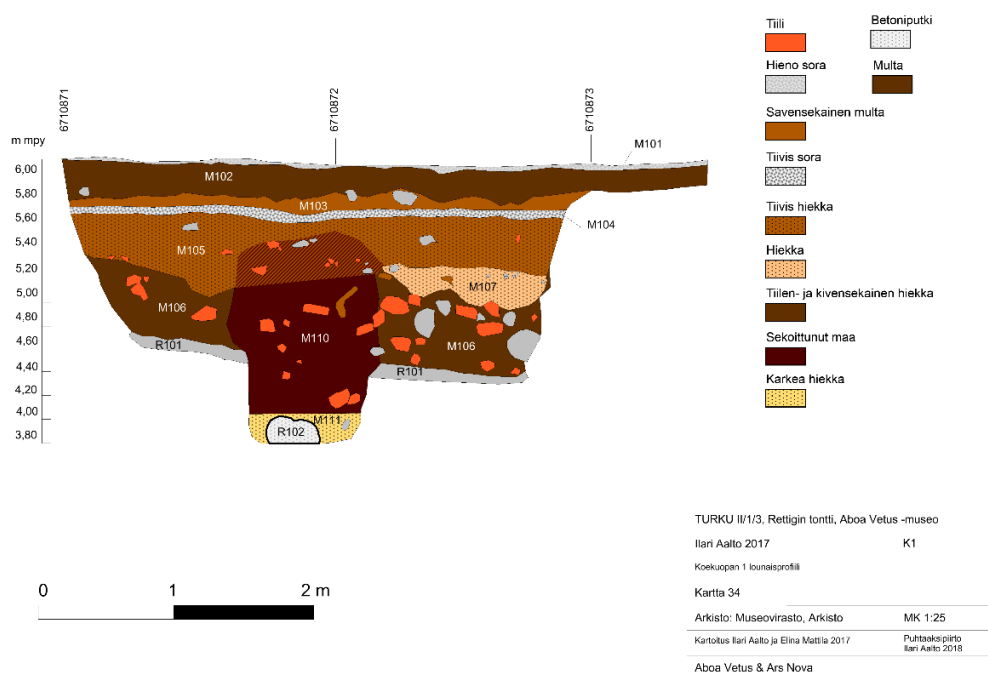

Kuva 32. Keskiaikaiseen pihakerrokseen M022 kaivettu koekuoppa pohjoiseen. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

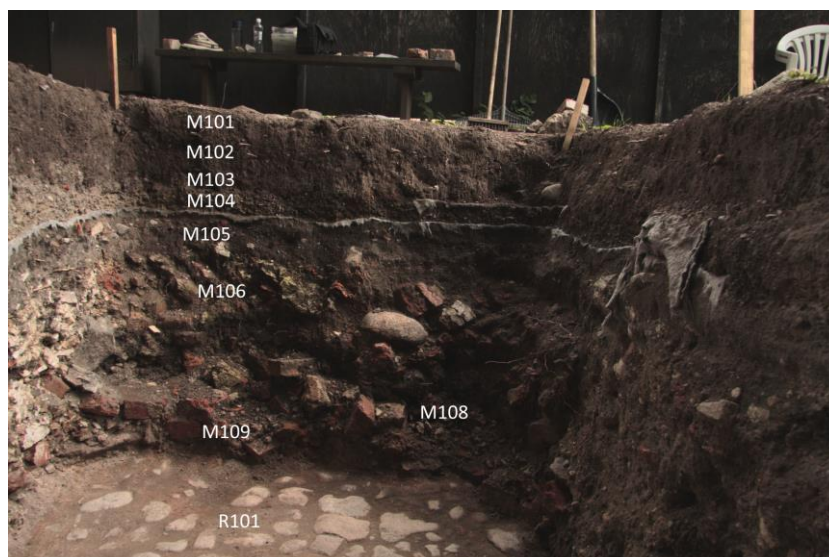
Kaivantoon K0 tehdystä koekuopasta 1 (kuva 32) paljastui kulmikas hirsi tasolta 2,13 m mpy. Hirsi oli orsiveden alla, joten sitä ei voinut havainnoida kuin käsin tunnustellen. Hirsi oli noin 15 cm paksun savitäyttökerroksen M026 alla. Koska hirttä ei saatu enempää esiin, sen tarkkaa luonnetta on vaikea arvioida. Muiden lähialueilla tehtyjen kaivaushavaintojen perusteella on kuitenkin todennäköistä, että kyseessä on 1300- tai jopa 1200-luvun hirsirakennuksen seinähirsi, joita saattaa olla syvemmällä useampi hirsikerta. Kaivausalueella on hirren perusteella säilynyt hyvässä kunnossa kerroksia Turun vanhimman kaupunkirakentamisen vaiheilta, mutta niihin ei päästy laajemmin käsiksi vuoden 2017 kaivauksissa.

7.3. Kuopan K1 maayksiköt

Kartta 5. Kaivauskuoppa K1:n profiili lounaaseen. Kartta 34, ei mittakaavassa. Karttoitus Ilari Aalto ja Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuopan K1 stratigrafia oli melko selkeä. Puolet dokumentoiduista yksiköistä olivat resenttejä, suodatinkankaan päälle kasattuja pohjustuskerroksia (M100–M104). Niiden alapuolella oli Rettigin puutarhaan liittynyt kerros M105 ja heti sen alla Turun paloa seuranneet purkukerrokset M106–M109 (kuva 33, kartta 5).

Kuva 33. Kuopan K1 yksiköt merkittynä kuopan kaakkoisprofiiliin. Kuva AVAN2:1:214 Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.3.1. M100–M104

Yksiköt M100–M104 ovat resenttejä, luultavasti vasta 1990-luvulla paikalle tuotuja maakerroksia, jotka liittyvät mahdollisesti kesäteatterin rakentamiseen. Kaikki kerrokset olivat pohjustussora M104:n alla olevan suodatinkankaan päällä.

7.3.2. M105 ja M107

Kuva 34. Tiivis hiekkakerros M105 luoteeseen. Kuva AVAN2:1:138. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

M104:n alapuolella oli tiivistä hiekkaa oleva kerros **M105** (kuva 34). Kaivauskuopan keskeltä M105:stä paljastui selvärajainen kuoppa K101, jossa oli hieman kiviä ja karkeampaa hiekkaa. Kerroksen ja kuopan ikä ja tarkoitus eivät selvinneet tarkkaan, mutta kerros liittyy mahdollisesti aikaan, jolloin palatsi oli vielä Rettigin perheen omistuksessa. Kerros on joka tapauksessa Rettigin palatsia nuorempi, sillä siinä ei näkynyt mitään jälkiä alapuoliseen kerrokseen M106 kaivetusta viemäriputkikaivannosta. Hiekkakerros M105 on siis syntynyt joskus 1920-luvun jälkeen. Kuoppa K101 saattaa liittyä paikalla olleeseen puutarhaan. Kyseessä voi olla esimerkiksi jonkin istutuksen pohja.

Kuva 35. Kaivauskuoppa K1 etelälounaaseen. Kuvan oikeassa yläkulmassa on merkittynä kerrokseen M106 kaivettu kuoppa K102, jossa erottuu hiekkakerros M107. Kuopan paikalla on mahdollisesti ollut puuistutus. Kuva AVAN2:1:149. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kaivauskuopan K1 keskivaiheilla, kaivauskuopan lounaisprofiilin alta paljastui kuopasta K102 hiekkainen alue **M107** (kuva 35). Hiekan seassa oli joitakin pyöristyneitä kiviä. Kuoppa saattaa liittyä paikalla 1800-luvun lopulla olleeseen Rettigin puutarhaan. Puutarhan kartan (ks. kuva 3) perusteella paikalla on voinut sijaita yksi puutarhan puista.

7.3.3. Purkukerrokset M106, M108 ja M109

Yksiköt M106, M108 ja M109 edustavat Turun palon jälkeistä purkumaata ja ilmeisesti myös

Rettigin puutarhamaata. **M106** (kuvat 36 ja 37) oli tiilen, kiven ja laastinsekaista hiekkaa. Purkujäte on varmuudella peräisin alueella ennen paloa sijainneista kivitaloista. Yksikön M106 alla oli kaivannon K1 etelänurkassa hiilinen, kostea hiekkakerros **M108**, jonka seasta löytyi jonkin verran punasaviastioiden kappaleita ja hiiltynyttä tuohta, joka saattaa olla peräisin alueen rakennusten kattoeristeistä. Pohjaosastaan yksikkö M106 koostui lähes ehjistä tiilistä ja kivistä, jotka erotettiin omaksi yksikökseen **M109**. M109:n purkujäte lepäsi kujakiveyksen R101 päällä.

Kuva 36. Purkumaan M106 pintaa koilliseen. Kuvan oikealla puolella erottuu vaaleampana viemärikaivannon K103 sekoittama maa M110. Kuva AVAN2:1:142. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 37. Rautainen tynnyrinvanne *in situ* yksikössä M106 luoteeseen. Kuva AVAN2:1:157. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.3.4. Viemärikaivannon sekoittama maa M110 ja viemäriin täyttöhiekka M111

Kaivauskuopassa K0 havaittu viemärikaivanto kulki myös kaivauskuopan K1 läpi pohjois-eteläsuuntaisesti. Samoin kuin K0:ssa, myös K1:ssä viemäriputki oli peitetty karkealla hiekalla M111, minkä jälkeen oja on peitetty siitä kaivetulla, sekoittuneella maa-aineksella M110. M110 erottui purkumaan M106 seasta tiiviimpänä ja tummempana, noin metrin levyisenä kaistaleena. Noin metrin paksuinen täyttömaa M110 alkoi noin 5,00 m mpy korkeudelta ja ulottui noin 4,00 m mpy korkeuteen.

7.3.5. Kiveyksen R101 pohjustushiekka M112 ja pihakerros M113

Kiveyksen R101 alaisia yksiköitä päästiin havainnoimaan viemärikaivannon K103 leikkauksista. Havaintojen perusteella kiveys R101 on tehty noin 10 cm paksuisen pohjustushiekan **M112** päälle (kuva 38). M112:n alla on tumma, orgaaninen maakerros **M113**, johon viemärikaivanto on kaivettu. M113:n seasta löytyi luita ja joitakin liitupiipun kappaleita. Sitä voi pitää 1600-luvun tai 1700-luvun alkupuolen kuja/pihakerroksena, joka vastanee ajallisesti kaivauskuoppa K0:stä kaivettua kerrosta M010. M113:a ei kaivettu syvemmälle kuin mihin viemärikaivanto on tehty, joten sen tarkkaa paksuutta ei saatu selville.

Kuva 38. Kiveyksen R101 alapuolinen pohjustushiekka M112 ja sen alla oleva tumma, orgaaninen M113 etelään. Kuvan keskellä kulkee betoninen viemäriputki R004/R102. Kuva AVAN2:1:215. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

7.4. Kuopan K1 rakenteet ja kuopat

7.4.1. Pihakiveys R101

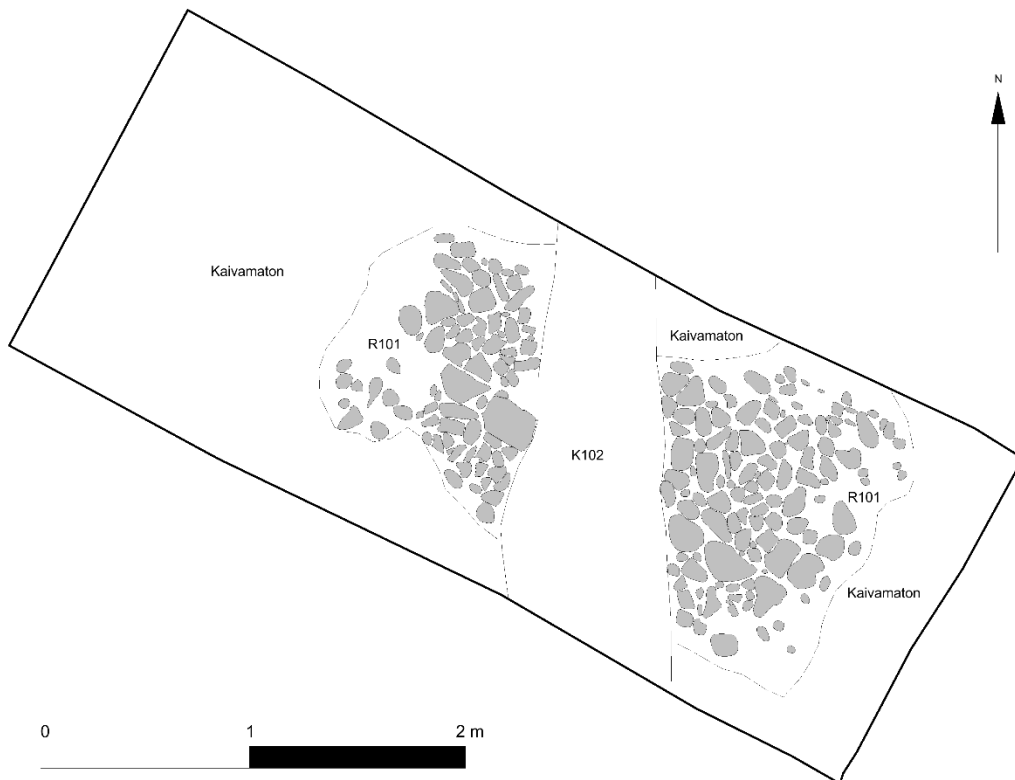

Kuva 39. Pihakiveys R101 kuvattuna kaakkoon. Kuva AVAN2:1:193. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 40. Ortokuva kiveyksestä R101 ja viemäriputkesta R102. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kartta 6. Kiveys R101. Puhtaaksi piirto Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Erittäin tiiviin ja huolellisesti ladotun pihakiveyksen **R101** (kuvat 39 ja 40, kartta 6) esiin kaivettu osa laskee kaakosta tasolta 4,67 m mpy luoteeseen tasolle 4,31 m mpy. Kyseessä on hyvin mahdollisesti sama kiveys kuin kuopan K0 kiveys R003 (ks. luku 7.2.3). Koko historiallisten tonttien 14 ja 15 piha on ilmeisesti kivetty 1700-luvulla kun tontit on yhdistetty. R101 kuuluu varsinaisesti kaakko-luodesuuntaiseen kujaan, joka kulki tontin kivitalojen välistä Luostarin jokikadulle. Kuja on mahdollisesti sijainnut paikalla jo keskiajalla. Kaivauskuoppa K1 osui aivan keskelle kujaa, koska kaivauksissa saatiin esiin kujakiveyksen keskisauma. Kuja on hajonnut ainoastaan viemärikaivannon K101 kohdalta. Kiveyksen alla oli noin 10 cm paksuinen pohjustushiekkakerros M112. Kiveys jätettiin vuoden 2017 kaivauksissa *in situ*.

7.4.2. Betoninen viemäriputki R102 ja viemärikaivanto K103

Kaivauskuoppa K0:ssakin havaittu viemäriputki R004 (ks. luku 7.2.4) jatkui kaivauskuoppa K1:ssä ja sille annettiin tunnuksiksi **R102**. Viemäriputki kulkee noin tasolla 3,93 m mpy (putken korkein kohta). Noin metrin levyiselle viemärikaivannolle annettiin tunnuksiksi K103. Kaivanto on kaivettu purkumaan M106, kiveyksen R101, kiveyksen pohjustushiekan M112 ja hiekan alla olleen pihakerroksen M113 läpi.

7.4.3. Kuoppa K101

Kuva 41. M105:een kaivettu kuoppa K101 lounaaseen. Kuoppa saattaa liittyä Rettigin puutarhaan, mutta se on voinut syntyä myös pihaa parannettaessa 1990-luvulla. Kuva AVAN2:1:137. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

K101 (kuva 41) oli saviseen hiekkaan M105 kaivettu ovaalin mallinen kuoppa, jossa oli yksittäisiä kiviä. Kuoppa K101 oli noin 20 cm syvyinen, 108 cm pituinen ja 66 cm levyinen. Yksikkö M105 on syntynyt joskus 1920-luvun jälkeen. Kuoppa saattaa liittyä Rettigin puutarhan nuorempaan vaiheeseen, tai se on voinut syntyä 1990-luvulla pihan parannustöiden yhteydessä. Joka tapauksessa kuoppa on melko resentti.

7.4.4. Kuoppa K102

Kuoppa K102 oli kaivettu purkujätemaahan M106 ja täytetty hiekalla M107 (kuva 35). Noin 70 cm syvyinen kuoppa alkoi tasolta 4,99 m mpy ja jatkui tasolle 4,31 m mpy. Kuoppa saattaa liittyä Rettigin puutarhaan, ja puutarhan kartan perusteella paikalla on mahdollisesti sijainnut yksi puutarhan puista. Kuoppa on kaivettu ennen yksikön M105 muodostumista.

7.5. Tulkinnat

Vuoden 2017 kaivaustutkimukset tuottivat runsaasti tietoa alueen vanhemmasta käyttöhistoriasta ja täydensivät asiakirjalähteiden alueesta antamaa kuvaa. Kaivaushavaintojen perusteella paikalla on viimeistään 1300-luvulla ollut kaupunkimaista asutusta. Kaivauksella ei kuitenkaan tavoitettu vanhimpia käyttökerroksia, eikä K0:n pohjalta löytyneestä hirrestä R008 ollut mahdollista sahata puulustonäytettä sen ajoittamiseksi. Näin ollen vanhimpien käyttövaiheiden ikä jää toistaiseksi avoimeksi. Alueen käyttöhistoriaa on kuitenkin mahdollista seurata arkeologisten havaintojen kautta ainakin 1400-luvulle asti.

Kaikki vuonna 2017 tutkitut yksiköt laskevat luodetta kohti Aurajoen suuntaan. Tutkimusalue on koko sen käyttöhistorian ajan ollut rinnemäinen, ja varhaisimmissa vaiheissa rinne on ilmeisesti ollut jyrkempi kuin useiden täyttökerrosten loiventama nykyinen maanpinta, jossa korkeuserot ovat vain joitakin senttimetrejä. K0:n alue vaikuttaa 1400-luvulla olleen pihamaata, jossa sijaitti noin metrin halkaisijaltaan oleva tunkiokuoppa. Tunkiokuopasta löytynyt runsas määrä ikkunalasia viittaa siihen, että jossakin tontilla olleessa rakennuksessa on ollut vähintään yksi lasi-ikkuna. Rajallisen tutkimusalueen takia ei ole mahdollista arvioida, kuuluiko ikkuna kivi- vai hirsirakennukseen. Mikäli Luostarin jokikadun varrella sijainnut Forsteenin kivitalo periytyy jo keskiajalta, ikkuna saattaisi olla peräisin siitä. Tontin käytöstä ei muutenkaan voi esittää

tunkiölöytöjen perusteella tarkempia arvioita. Selvästi ruokajätteen tulkittava luuaineisto ja astiankappaleet ovat tavanomaista kotitalousjätettä. Kiinnostavin yksittäinen löytö tunkiokontekstista on lyijystä valettu ankkuririipus. Yksinkertaisen mallinsa takia sekään ei kuitenkaan kerro mitään tontin varallisuudesta tai käytöstä. Luultavasti paikalla on sijainnut Luostarikorttelille tavanomainen porvaristontti, jonka päärakennus on ollut kadun varrella ja pihapiiri on muodostunut vieriviereen rakennetuista hirsirakennuksista.

1400-luvulla tai 1500-luvun alkupuolella tunkiokuopan päälle rakennettiin hirsirakennus, jossa oli kivetty lattia. Joko tämä tai mahdollisesti samalle paikalle rakennettu lautalattiainen rakennus tuhoutuivat tulipalossa luultavasti 1500-luvulla, mistä todistaa kivilattian päällä ollut hiiltynyt lautalattia R005 (vrt. historiallisista lähteistä tunnetut tulipalot, taulukko 1). Myöhempi kivitalorakentaminen oli tuhonnut suurimman osan rakennusjäännöksestä, joten sen tarkkaa käyttöä ei ole mahdollista selvittää. Lattiakiveyksen lomasta löytyi kuitenkin runsaasti punasavisten kolmijalkapatojen kappaleita, joten kyseessä on voinut olla esimerkiksi jonkinlainen keittotupa.

Luostarin jokikadun suuntaisen kivitalon R001A:n perustus leikkaa vanhempaa hirsitalon kivilattiaa, ja kivitalo on rakennettu paikalle joskus hirsitalon tuhonneen tulipalon jälkeen, joko 1500-luvun jälkipuolella tai 1600-luvun alussa. Hiililattian R005 päälle ovat kertynyt tiiviit ja hiekkaiset yksiköt M018 ja M017. Yksiköt voi tulkita täyttöhiekaksi, jota pihalle on tuotu tulipalon jälkeen. M018 laskee kaakkoon rakennusjäännöstä R001A kohti, ja vaikuttaisi siltä, että rakennuksen perustus on kaivettu tämän kerroksen läpi. M018:n päällä oli löyhempi M017, joka on oletettavasti samaa maainesta kuin M018, mutta joka on sekoittunut rakennuksen perustusta kaivettaessa. M017:sta löytyneet vanhemmantyyppiset partamiehenkannun kappaleet ajoittavat yksikön lähinnä 1500-luvun jälkipuolelle. Kivitalo on siis rakennettu aikaisintaan silloin.

Taulukko 1. Palokerrokset, ja niiden mahdollinen ajoittuminen historiallisista lähteistä tunnettujen Luostarikorttelia koskeneiden tulipalojen perusteella. Todennäköisimmin aluetta koskettaneiden tulipalojen vuodet on tummennettu. Tulipalot Suikkarin (2007: 79–88) mukaan.

Yksikkö	Mahdollinen ajoitus
M008A, M008B, M006, M007, M013	1827
M010	1655, 1656, 1672, 1681
M016	1582, 1593, 1600, 1603
R005, M020	1537, 1546 , 1565, 1569
M022	1425, 1439, 1443, 1458, 1473, 1491
M025	1300-luku?

Kerroksen M017 päällä oli nokinen, laastin ja tiilensekainen kerros M016, joka on tulkittavissa palopurkujätteeksi. Kerroksen aines lienee peräisin viereisestä kivitalosta ja kertoo luultavasti siitä, että rakennus on vaurioitunut tulipalossa joskus 1500-luvun lopussa tai 1600-luvun alussa. Tämä ei olisi kovin yllättävää, koska Turku on palanut tähän aikaan useaan otteeseen. M016:n päällä oli tunkiokerrokseksi tulkittava M015, josta löytyi runsaasti luita. Kerros liittyy lähinnä kivitalon takapihan käyttöön pihamaana.

Tunkiokerros M015:sta leikkasi koillisessa kuoppa K002, jonka pohjaa reunusti noin 2 cm paksuinen laastikerros M012. Kaivanto ja laastikerros M012 ovat liitettävissä kivitalon laajennuksen R001B rakentamiseen, ja laajennuksen ajankohta osuu luultavasti 1600-luvun alkupuolelle tai viimeistään 1600-luvun puoliväliin. R001A:n ja R001B:n eriaikaisuus on ilmeistä sekä stratigrafian (R001B leikkaa M015:sta mutta R001A ei) että seinien erilaisten perustusten vuoksi. R001A on muurattu paljon huolellisemmin ja sen perustukset yltävät syvemmälle kuin R001B:n. R001B:n peruskivien alla ei vaikuta olevan edes hirsjarinaa. R001A:n perustuksia ei saatu riittävästi esiin, jotta hirsjarinan olemassaolo olisi voitu todeta. Lisäksi R001A ja R001B:n yhtymäkohdassa on selvä rakennussauma – R001B on rakennettu R001A:ta vasten.

Toista tontilla sijainnutta Forsteenin kivitaloa ei saatu arkeologisesti kiinni vuoden 2017 kaivauksissa. Kivitalon sijainti tiedetään kuitenkin täsmällisesti, ja osa kaivauskuopan K1 purkujätteestä voi hyvinkin olla peräisin tästä kivitalosta. Rakennuksen ikää ei voida suuremmin täsmentää kaivauksen perusteella. Voi kuitenkin hyvin olla, että paritupatyypinen kivitalo olisi rakennettu jo keskiajalla, mahdollisesti 1400-luvulla. Tähän viittaavat epäsuorasti kivitalon toimiminen varastona 1800-luvun alussa ja kaivauksilta löytynyt keskiaikainen muototiili, joka on luultavasti peräisin jostain pihapiirin rakennuksista. Yksinään tiili ei kuitenkaan todista mitään rakennusten iästä, koska yksittäisten tiilien kierrättäminen on ollut hyvin tavanomaista.

Dammertin kivitalon laajennusosa R001B:n rakentamisen jälkeen on ensimmäistä kertaa mahdollista esittää tarkempi tulkinta rakennuksen käytöstä. Laajennuksen rakentamisen jälkeen pihamaalle on kertynyt hiekkainen (ilmeisesti täyttökerros) M010, jonka seasta löytyi huomattava määrä (noin 450 g) liitupiippujen kappaleita, lasipikareiden sirpaleita ja sarvesta valmistettu pelinoppa. On huomionarvoista, että liitupiippujen katkelmat olivat keskittyneet rakennuksen nurkkaan, ja lienee perusteltua esittää, että kyseessä on ollut 1600-luvun puolivälissä

tupakkanurkka. Yksiköstä löytyneet hollantilaiset liitupiiput ajoittuvat 1600-luvun alkupuolelle tai puoliväliin. Tällainen löytökokonaisuus ei vaikuta viittaavan tavanomaiseen asuintaloon vaan puolijulkiseen tilaan kuten krouviin tai kellariravintolaan, johon on kuulunut juominen, tupakanpolto ja pelien pelaaminen. Tulkinta saa huomattavaa lisäpontta siitä, että talon 1600-luvun puolivälin omistajan Anders Merthenin tiedetään vastanneen raatihuoneen anniskelusta. On täysin mahdollista, että hän olisi pitänyt krouvia myös kotitalossaan. Tähän viittaa myös tontin nimi Källaren, joka tarkoitti paitsi kellaria, myös kellarissa sijaitsevaa anniskelupaikkaa. Ilmeisesti toiminta ei jatkunut kuitenkaan kovin kauan, koska kaikki liitupiiput ajoittuvat samalle ajalle. Merthen kuoli vuonna 1666, ja anniskelutoiminta on saattanut päättyä samoihin aikoihin.

1700-luvun käytöstä on mahdollista sanoa arkeologisesti hyvin vähän, mutta henkikirjojen perusteella tontin asukkaat tunnetaan hyvin 1700-luvulta eteenpäin. 1700-luvun asukkaita on vaikea tavoittaa K0:n löytöaineiston perusteella. Vaikuttaa siltä, että koko pihamaa kivettiin mahdollisesti silloin, kun tontit 14 ja 15 yhdistettiin 1700-luvun alussa. Pihakiveys on estänyt 1700-luvulle ajoittuvien löytöjen kertymisen tutkimusalueelle. Harvoja varmasti 1700-luvulle ajoittuvia löytöjä ovat kolikot, joita ylipäättään löytyi hyvin vähän. Kiinnostavin niistä on kuopasta K1 löytynyt 1700-luvun alun venäläinen denga, joka saattaa liittyä iso- tai pikkuvihan venäläismiehitykseen.

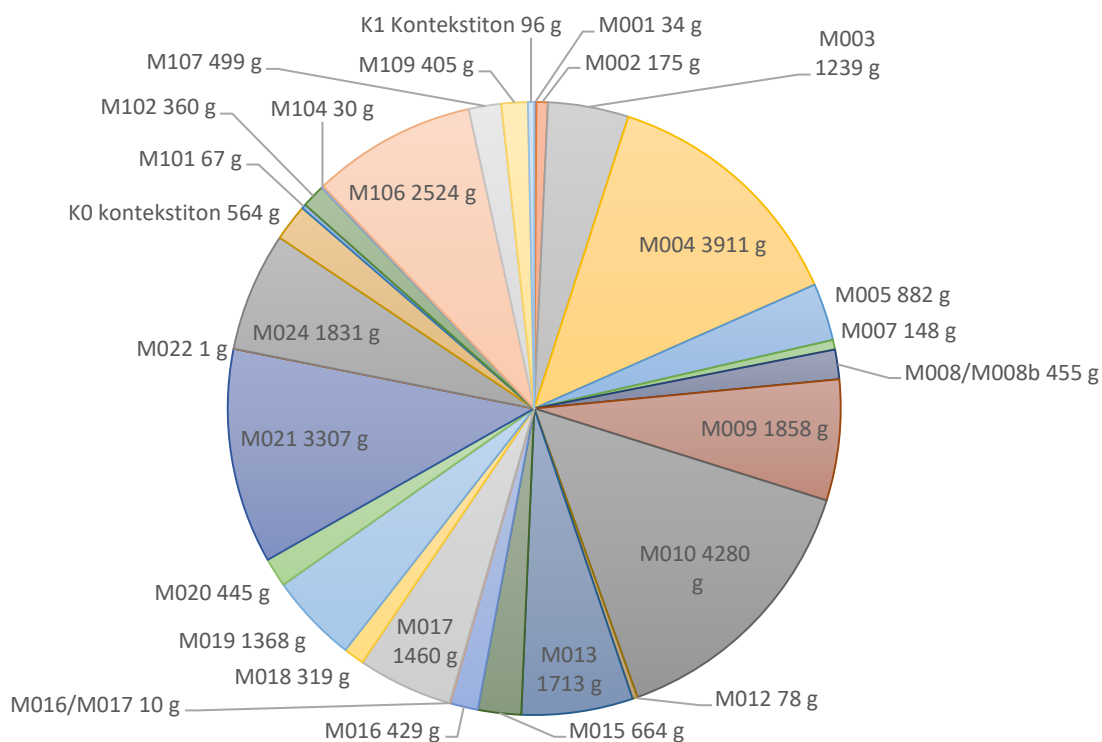
Tontin rakennuskannan loppuvaihe näkyy arkeologisessa aineistossa selvästi. Turun palon 1827 palohetki näkyy pihalle kertyneessä noessa ja tuhkassa, paikaltaan pudonneissa ikkunoissa, tuleessa patinoituneissa rautanauloissa ja sulaneissa messinkiesineissä sekä palon jälkeen paikalle tuodussa sammutushiekassa. Tontilla olleet talot palovakuutettiin vuonna 1826, ja palovakuutus tarjoaa selkeän kuvan rakennusten ulkonäöstä ja sisustuksesta palon aikaan. Muutamat kaivauslöydöt vahvistavat palovakuutuksen kuvausta. Vakuutuksen mukaan L:n mallisessa kivitallossa oli tiilikatto, ja kaivaukselta löytyikin runsas määrä kattotiiliä. Talon salissa puolestaan mainitaan olleen vihreäksi lasitettu suuri kaakeliuuni (*grön glacerad större kagelugn*), josta kaivauksella löytyi kappaleita. Samoin salissa mainitaan olleen ranskalainen ovi, jossa oli ”peitetty hyvä lukko” (*täckt godt lås*). Lukko on mahdollisesti sama kuin salin alta purkujätteen seasta löytynyt lukko AV2017:170 (ks. luku 8.1.).

Turun palon ja rakennusten purkamisen jälkeen tontti on muuttunut pihamaaksi ja lopulta 1870-luvulla puutarhaksi. Kaivaushavainnot eivät juuri tarjonneet valaistusta tähän käyttövaiheeseen, koska puutarhan jättämät arkeologiset jäljet ovat vaatimattomia, ja myöhempi 1990-luvun

maankäyttö on ilmeisesti hävittänyt niitä. Ainoina selvempinä merkkeinä puutarhasta voidaan pitää kaivauskuopasta K1 löytyneitä kuoppia K101 ja K102, jotka voivat liittyä puutarhan istutuksiin. Puutarhassa kulkeneista kujista ei ollut maan alla havaittavissa mitään selviä merkkejä. Sen sijaan Rettigin ajasta kertovat runsaat 1800-luvulle ja 1900-luvulle ajoittuvat esinelöydöt, jotka ovat päätyneet puutarhamaahan. Löydöissä on muun muassa Arabian posliinilautasia, lääkepulloja, posliininen muuntimen nuppi ja haarukka. Ilmeisesti Rettigin palatsin rakentamisen yhteydessä 1928 alueen läpi on vedetty betoninen viemäriputki R004/R102. Alueen nuorin maankäyttö on ilmeisesti teatterin rakentamiseen 1990-luvulla liittyvää maan tasoittamista sora- ja hiekkakerroksilla.

8. Esinelöytöjen kuvaus

Kaavio 1. Löytöjen jakautuminen yksiköittäin vuonna 2017.

Löydöt on luetteloitu Aboa Vetus & Ars Nova -museon kokoelmaan päänumerolle AV2017 (:1–713). Löydöt on luetteloitu yksikön ja materiaalin mukaan, niin että joka yksikön kohdalla löydöt on luetteloitu samassa järjestyksessä. Myöhemmin toisistaan erotettujen yksiköiden M008 ja M008B:n löydöt on luetteloitu yhtenä kokonaisuutena ja luettelo on merkitty tarkempi kontekstietä, jos se on ollut mahdollista selvittää. Lisäksi löydöt :342–344 on luetteloitu yksikköön

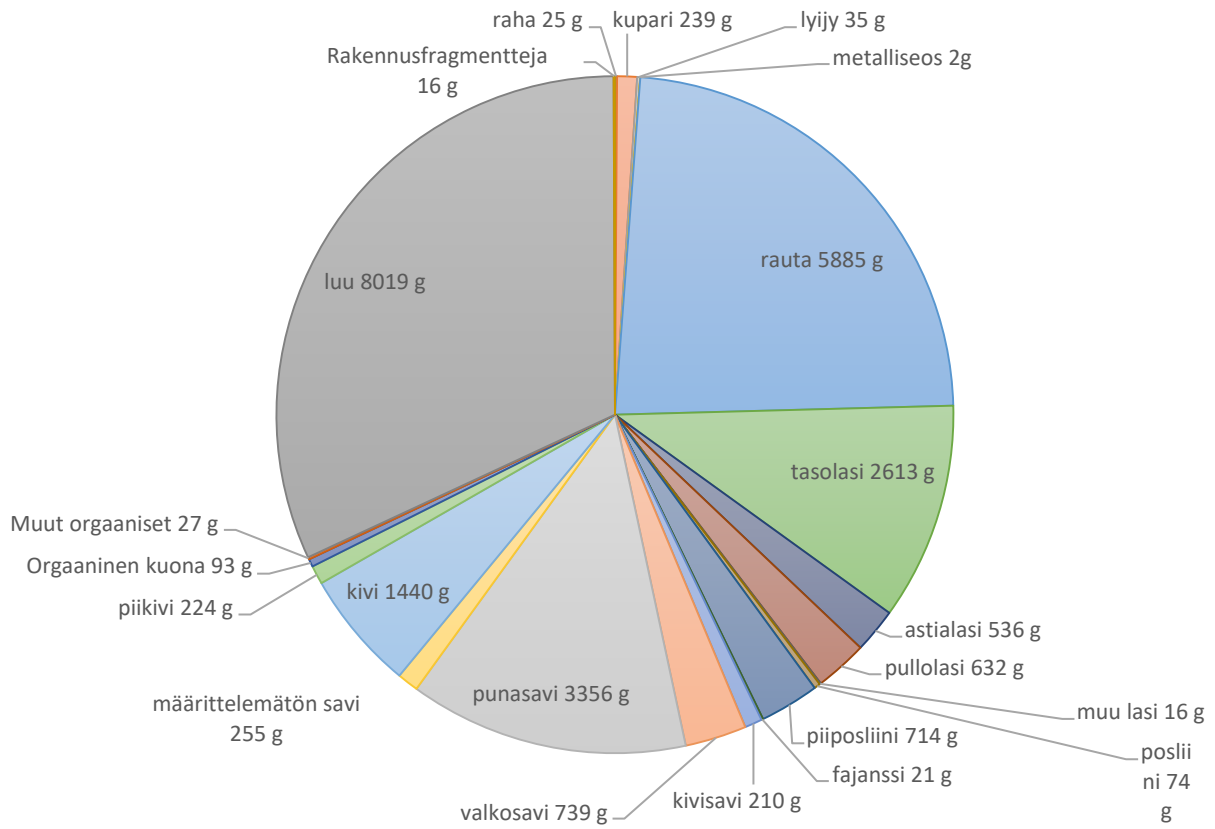
M006/M007, sillä niiden tarkempi kontekstityö ei ollut selvitetävissä jälkityövaiheessa.

Luut on sisällytetty löytöluetteloon toisin kuin tiilet, muutamaa kattotiilen kappaletta lukuun ottamatta. Konservoitavat löydöt on luetteloitu ennen konservointia, joten niiden kohdalla esineiden tiedot voivat yhä muuttua. Esineet tullaan konservoimaan vuoden 2018 aikana. Lisäksi osa esineistä on raportin kirjoittamishetkellä esillä Aboa Vetus & Ars Nova museon aulassa ja myös näiden kohdalla tarkemmat tiedot voivat vielä muuttua. Metalliesineiden mitat on otettu suurimman halkaisijan mukaan. Naulojen kohdalla on mitattu pituus ja kannan leveys, sekä varren suurin paksuus. Taipuneitten naulojen kohdalla on arvioitu esineen pituus suorana. Astioiden kappaleista on otettu ainoastaan ehjät mitat.

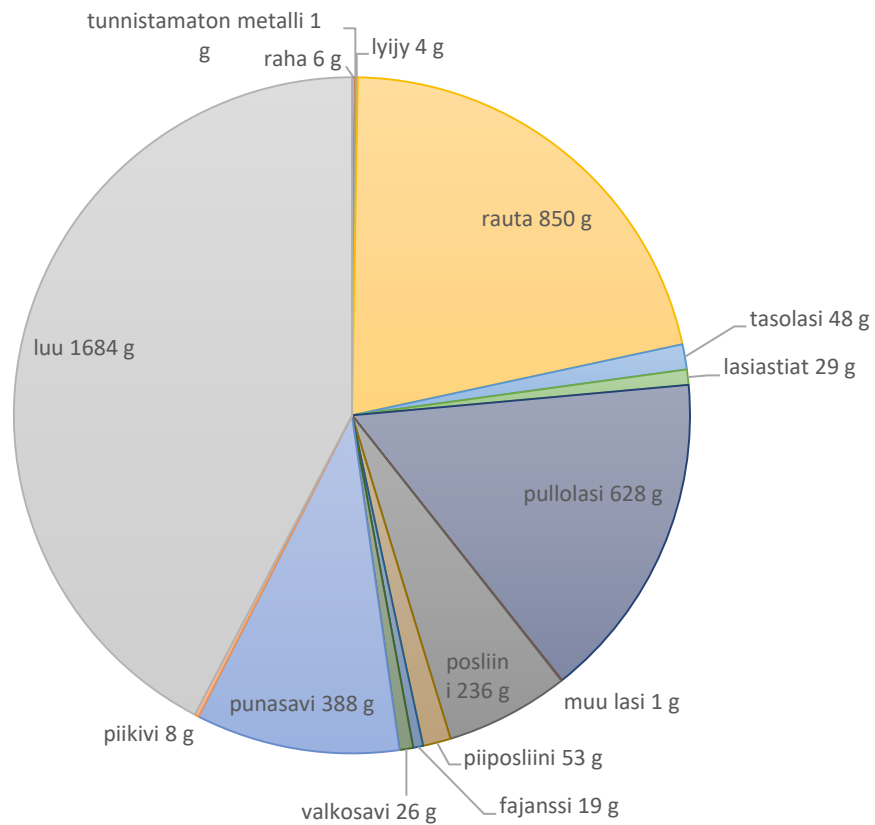
Vuoden 2017 kaivausten löydöt painoivat yhteensä 29 152 grammaa ja käsittävät 713 alanumeroa (kaavio 1). Enemmistö löydöistä, yhteensä 86 %, löytyi kuopasta K0 (kaavio 2). Kuopan suurilöytöisimmät yksiköt ovat pihakerros M010 (17 %; 4 280 g), purkujäteyksikkö M004 (16 %; 3 911 g) ja pihamaa/tunkiokuoppa M021 (13 %; 3 307 g), jotka yhdessä muodostavat 46 % kuopan löydöistä. K1:n suurilöytöisin yksikkö on ylivoimaisesti purku- ja täyttökerros M106, jonka löydöt käsittävät yksinään 63 % (2 524 g) kyseisen kuopan löydöistä (kaavio 3).

Materiaaleittain jaettuna 33 % (9 703 g) kaikista löydöistä on luita. Luiden jälkeen suurimmat löytöryhmät ovat rauta (23 %; 6 735 g), punasavi (13 %; 3 744 g) ja tasolasi (9 %; 2 661 g). Kuopan K0 löydöistä on luita 32 % (8 019 g), rautaa 23 % (5 885 g) ja punasavea 13 % (3 356 g). Neljänneksi suurimman ryhmän muodostaa tasolasi, jota löydöistä on yhteensä 10 % (2 613 g), tämän jälkeen löytöryhmien koot jäävät muutamaa prosenttiin (kaavio 2). Kuopan K1 suurimmat löytöryhmät ovat luu (42 %; 1684 g), rauta (21 %; 850 g), pullolasi (16 %; 628 g) ja punasavi (10 %; 388 g). Tasolasia kuopasta löytyi vain 1 % (48 g) (kaavio 3).

Kaavio 2. Kuopan K0 löytöjen jakautuminen painon mukaan.

Kaavio 3. Kuopan K1 löytöjen jakautuminen painon mukaan.

8.1. Metalliesineet

Vuoden 2017 kaivauksilta löytyi yhteensä viisi rahaa, joista kolme löytyi kuopasta K0 ja kaksi kuopasta K1. K0:n purkujäteyksiköstä M004 löytyi Fredrik I:n aikainen yhden äyrin kolikko (:40) sekä mahdollinen kuningatar Kristiinan 1/4 äyrin kolikko (:41). Yksiköstä M009 löytyi tunnistamaton raha (:166), joka on raportin kirjoittamishetkellä esillä Aboa Vetus & Ars Nova – museon aulan Arkeologin löytö -vitriinissä. Lisäksi yksiköstä M010 löytyi Juhana III:n kuusinainen (:210). Kuopan K1 palokerrosyksiköstä M106 löytyi venäläinen denga (:597), joka on löyty vuosien 1704-1718 välillä. Viides löytynyt raha on puutarhamaasta M102 löytynyt 10 pennin kolikko (:577) vuosilta 1990 – 2001.

Kuopasta K0 löytyi kaksi lyijyistä plombia, joista pihakerroksesta M010 löydetyn (:212) etupuolella on näkyvissä muutama risteävä viiva, ja tunkiomaasta M019 löydetyssä (:405) on numero 4, jonka pystyviiva jatkuu alaspäin ristiksi. Lisäksi pihamaa/tunkiokuoppa M021:stä löytyi lyijystä valmistettu ankkuririipus (:444, kuva 42).

Kuva 42. Lyijystä valmistettu ankkuririipus (AV2017:444). Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kaivaukselta löytyi myös joitakin pukeutumiseen liittyviä metalliesineitä. Yksiköstä M005 löytyi kukkakuviolla ja aaltoviivalla koristeltu messinkinappi (:114), yksiköstä M010 löytyi tasainen pyöreä messinkinappi (:211) ja pallomainen, mahdollisesti lyijystä valmistettu nappi (:213). Yksiköstä M107 löytyi messinkinen nappi (:670). Nappien lisäksi yksiköstä M005 löytyi kuparinen (:111) ja yksiköstä M021 rautainen vaatehaka (:446). Yksiköstä M018 löytyi kuparinen nyörin pää (:379).

Pukeutumiseen liittyy myös yksiköstä M005 löytynyt kuparilevyn kappale, jonka molemmiin puolin on kiinni pellava(?)kangasta (:112).

Purkujäteyksiköstä M009 löytyi lukon takalevy ja osa koneistoa (:170, kuva 43), joka voi olla vuoden 1826 palovakuutuksessa mainittu ”hyvä peitetty lukko” salin ovelle. Lukon lisäksi kaivauksilta löytyi myös muita rautaisia jäänteitä tontilla sijainneesta talosta, kuten täyttömaayksiköstä M005 löytyneet ikkunahaka (:116), ikkunanaulat (:306), ikkunan kiinnike (:305) sekä kulmarauta (:302) ja sarana (:304) palokerroksesta M013. Myös kuopasta K1 löytyi ikkunan metalliosia kuten ikkunanhaka (:600) ja ikkunanauloja (:607) yksiköstä M106. Samasta yksiköstä löytyi myös kaivausten ainoa mahdollinen ikkunan lyijypuite (:598). Rautanauloja löytyi yhteensä yli neljä kiloa.

Kuva 43. Yksiköstä M009 löytynyt lukkokoneisto :170. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Lisäksi yksiköstä M106 löytyi kaksi toisiinsa kietoutunutta tynnyrinvannetta (kuva 37) sekä solmussa olevaa paksua rautalankaa, jotka jätettiin luetteloimatta. Esineet saattavat olla peräisin palossa tuhoutuneesta kivitallasta.

8.2. Lasiesineet

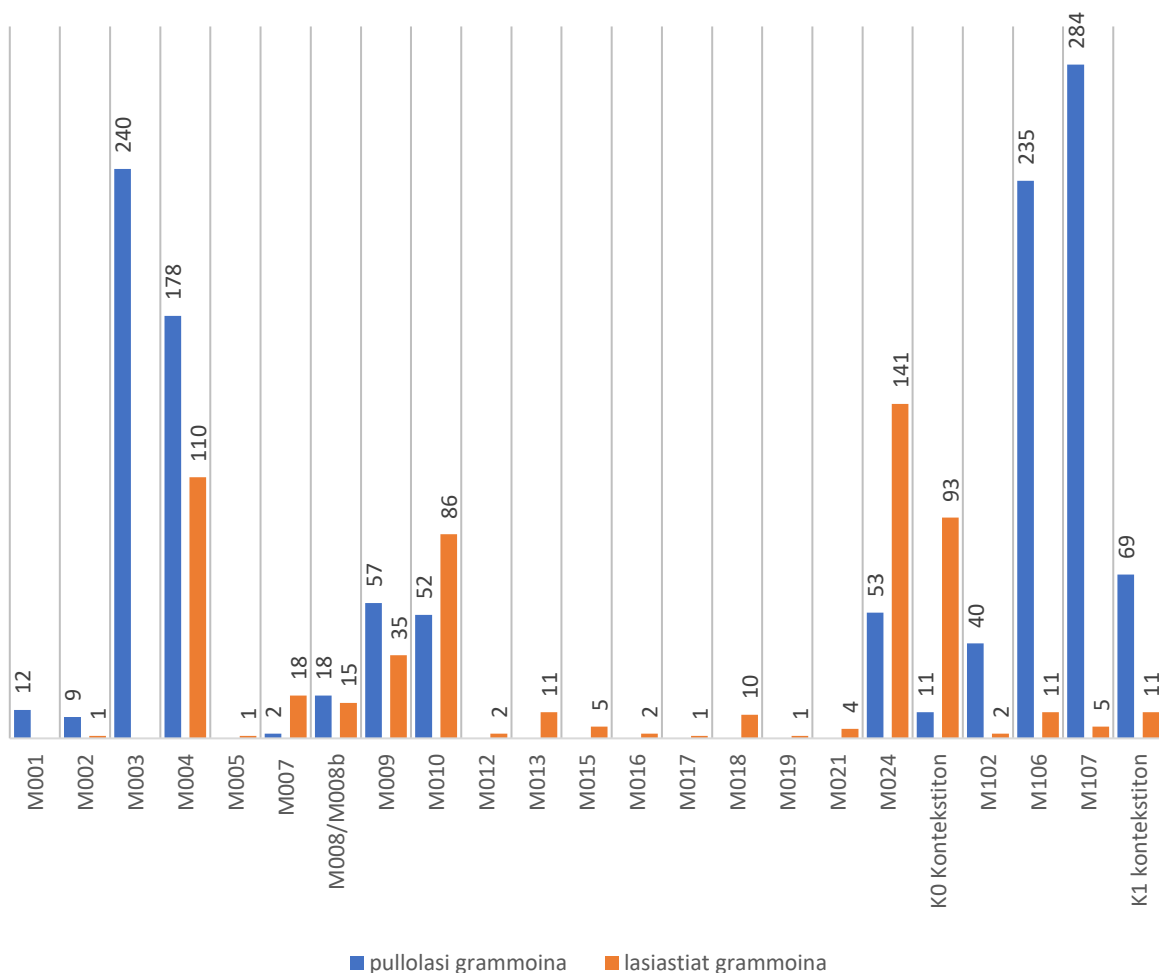
Erilaisia lasiastoiden sirpaleita löytyi yhteensä 1 842 grammaa, joista 1 184 grammaa löytyi kuopasta K0 ja 658 grammaa kuopasta K1. Astioiden ja pullojen sirpaleet on luettelossa luetteloitu omiksi ryhmikseen paksuuden perusteella. Astiansirpaleita löytyi yhteensä 565 grammaa ja pullonsirpaleita 1 260 grammaa (kaavio 4). Pullolasin huomattavasti suurempi kokonaispaino

selittyy yksittäisten palojen suuremmalla painolla. Näiden lisäksi yksiköstä M010 löytyi vielä 16 grammaa sulanutta lasia, jonka tarkempi määrittely oli mahdotonta (:244–245).

Suurin osa kaivauksilta löytyneistä lasiastiansirpaleista on koristelemattomia astioiden reunapaloja. Väriyksessä toistuvat erilaiset vihreän sävyt, mutta myös kirkkaita paloja on runsaasti. Tästä poikkeavat yksiköstä M004 löytyneet punainen (:57), turkoosit (:67) ja ruskeat sirpaleet (:69) sekä yksiköstä M024 löytynyt sininen astian pala (:493). Myös kuopasta K1 löytyi yksi haaleanurkoosi kulmikkaan astian kylkipala (:704) ja kaksi ohutta sinistä sirpaletta (:625).

Purkujätekerroksesta M004 löytyi haaleanvihreän astian sirpale (:59), jonka pinnalla on koholla kaksikin kirjainta ja mahdollinen N-kirjaimen puolikas. Samasta yksiköstä löytyi myös lasisen sekoitussauvan katkelma (:64), jonka kannassa on numero 5.

Kaavio 4. Lasiastioiden ja pullolasin jakaantuminen yksiköittäin 2017.

Pihakerroksesta M010 löytyi 1600-luvulle ajoittuva römer-pikarin jalka ja kylkipala (:709, kuva 44), joissa molemmissa on useita lasinyppyjä sisältävä pyöreä koristelu. Samasta yksiköstä löytyi myös valkealla lasilangalla koristeltu kirkas sirpale (:229), joka poikkeaa väristykseltään muista

kaivauksilta löytyneistä lasilankakoristeisista paloista sekä kahdesta lasikerroksesta muodostuva sirpale (:240).

Passglasin sirpaleita löytyi kolme (:292) yksiköstä M012 ja kaksitoista palaa (:382) yksiköstä M018. Lisäksi samasta yksiköstä löytyi optisella tasaviivoituksella koristeltuja sirpaleita (:384), joissa oli myös rypyttettyä lasilankakoristelua.

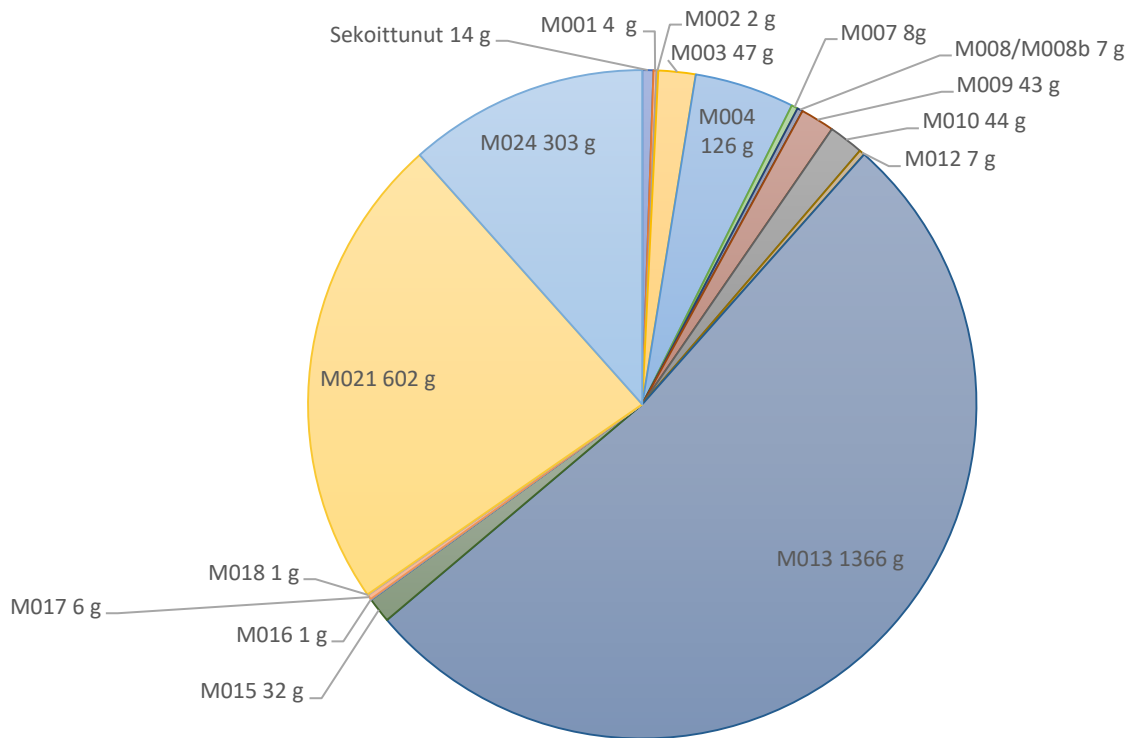
Lasiastioiden irtonyppyjä löytyi seitsemän kappaletta: Kaksi toisissaan kiinni olevaa (:233) ja yksi irrallinen (:235) yksiköstä M010, yksi yksiköstä M012 (:293), yksi yksiköstä M017 (:353) ja kaksi (:455 ja :456) yksiköstä M021. Näistä etenkin yksiköstä M021 on todennäköisesti kaalinkantalsin nyppy, kun taas nuorempien kerrosten nytyt ovat todennäköisemmin peräisin römer-pikareista.

Kuva 44. Römer-pikarin jalka- ja kylkipalat (:709). Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Pullolasilöydöt ovat pääasiassa tavallisten pullojen pohjia tai kyljen palasia. Osa kuopan K1 yksiköstä M106 löytyneistä pullolasin palasista on erityisen naarmuisia ja osassa on havaittavissa iskujälkiä.

Kaavio 5. Tasolasin jakautuminen kuopassa K0.

Astiansirpaleiden lisäksi kuopasta K0 löytyi kaksi ikkunalasikokonaisuutta: toinen pihakiveyksen päältä Turun palon palokerroksesta M013 (:309, kuva 45) ja toinen 1400-luvulle muiden löytöjen perusteella ajoittuvasta pihamaa/tunkiokuopasta M021 (:451). Yksikön M021 tasolasi on selvästi paksumpaa kuin yksiköstä M013 löytynyt lasi. Osassa yksikön M013 lasista on näkyvillä ikkunankarmin jättämä jälki lasin reunassa.

Kuva 45. Kappaleita yksiköstä M013 löytyneestä, Turun palossa 1827 tuhoutuneesta ikkunasta. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Tasolasia tuli muita suurempia määriä myös yksiköistä M024 ja M003 (kaavio 5). Yhteensä tasolasia löytyi kuopasta K0 2 613 grammaa ja K1:stä 48 grammaa. Lähes kaikki kuopan K1 tasolasista löytyi yksiköstä M106.

8.3. Posliini, piiposliini ja fajanssi

Posliiniastioiden sirpaleita löytyi yhteensä 74 grammaa kaivauskuopasta K0 ja 5 grammaa kaivauskuopasta K1. Kuopan K0 sirpaleet löytyivät pääasiassa yksiköistä M003, M004 ja M024, mutta myös yksiköstä M010 löytyi yksi pieni koristelematon posliinisirpale (:251). Kuopassa K1 sirpaleet löytyivät yhtä yksiköstä M107 löytynyttä sirpaletta lukuun ottamatta yksiköstä M106. Posliinilöydöt ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yksittäisiä ja palojen koristelut vaihtelevat paljon.

Yksiväristen valkeiden sirpaleiden lisäksi kaivauksilta löytyi muun muassa monivärisellä kasvikuviinnilla koristellun astian palat (:28) yksiköstä M003, oranssilla ja sinisellä kasvikuviolla koristeltu sirpale (:89), jonka ulkopuoli on ruskea (yksiköstä M004) sekä punavihreällä kasvikuviolla koristeltu astian reunapala (:509; M024). Kuopan K1 yksiköstä M106 löytyi sisäpuolelta sinivalkoinen ja ulkoa ruskea astian pala (:640) sekä sinisin viivoin ja niiden päällä olevin oranssein rastein koristeltu astian reunapala (:643). Yksiköstä M107 löytyneessä palassa (:686) on ohut sininen viiva. Kaivauksilta löytyi myös litteä posliinilevy (:91), jonka toisella puolella on numerot

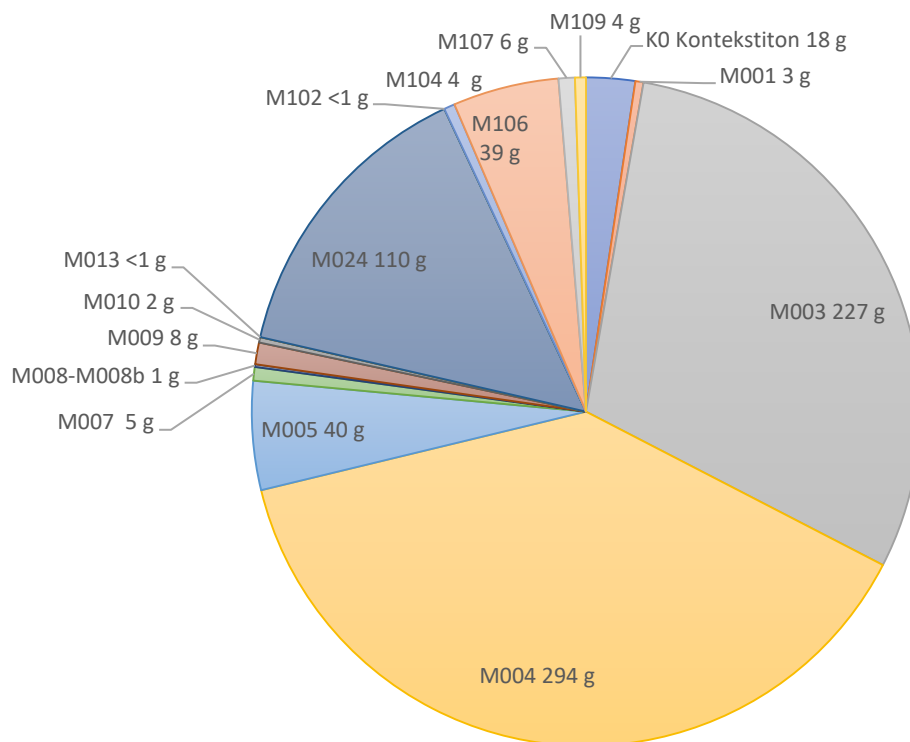
115 ja 1.

Piiposliinia löytyi 798 grammaa kuopasta K0 ja 53 grammaa kuopasta K1 (kaavio 6).

Suurilöytöisimmistä yksiköistä M003, M004 ja M024 löytyi muun muassa fasaanikuvioitua Arabian lautasta (:24, :71 ja :500). Yhdessä näistä palasista on näkyvissä 1900–1920 käytössä ollut niin sanottu ”rotanhäntäleima”.

Kaivauksilta löytyi myös useita astioiden sirpaleita, joiden toinen pinta on tummanharmaa ja toinen tummanharmaansininen tai molemmat pinnat ovat harmaita. Tämänkaltaisia sirpaleita löytyi yksikköä M013 lukuun ottamatta kaikista piiposliinia sisältävistä yksiköistä.

Kaavio 6. Piiposliinin jakautuminen yksiköittäin 2017.

Fajanssia löytyi kaivauksilla yhteensä 40 grammaa, jotka jakautuivat hyvin tasaisesti molempien kuoppien välillä: kuopasta K0 fajanssia löytyi 21 grammaa ja kuopasta K1 19 grammaa. Löydöt tulivat yksiköistä M010, M024, M106 ja M107. Kaivauksilta löytyneet fajanssiastioiden palat ovat joko koristelemattomia tai erilaisin sinisin koristein koristeltuja.

Astianpalojen lisäksi kaivauksilta löytyi kaksi sähköeristintä. Kuopan K0 yksiköstä M004 löytyi pieni

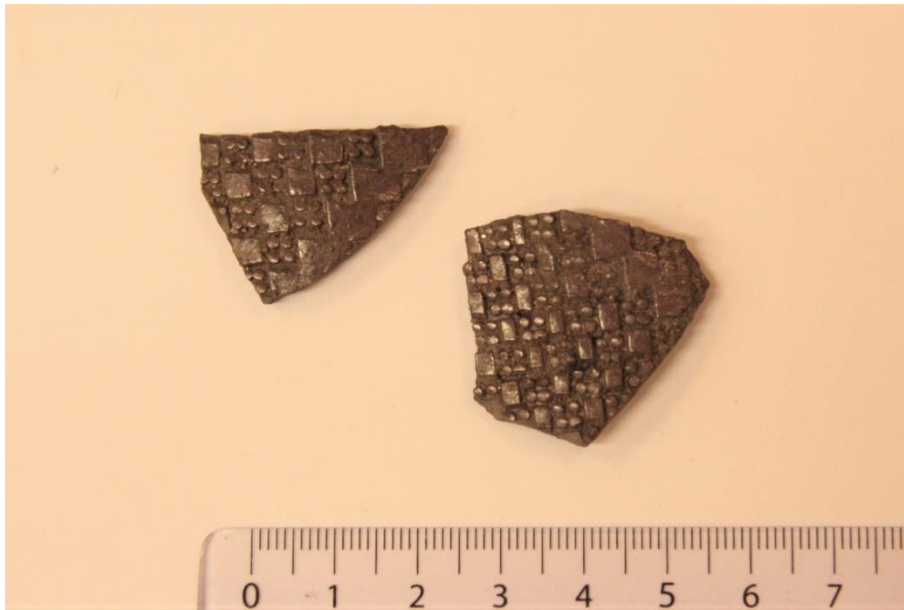
sähkölangan eristin (:87) ja kuopasta K1 kolmihattuinen sähkötolpan eristin (:639) yksiköstä M106.

8.4. Saviesineet

Kivisaviastioiden palasia löytyi yhteensä 210 grammaa ja kaikki ne löytyivät kuopasta K0. Yksiköstä M017 löytyi kaksi palaa (:411) 1500-luvun tyyppiä olevasta partamiehenkannusta. Näistä isommassa näkyy partaa sekä lehtikuvio, joka jatkuu pienemmässä palassa. Samanlainen, mutta hieman eri sävyinen lehtikuvioellinen sirpale löytyi myös yksiköstä M010 (:253). Yksiköstä M017 löytyi lisäksi kaksi palaa läheskivisavikeramiikkaa (:358) ja yksiköstä M022 pala karkeaa proto/läheskivisavikeramiikkaa (:468, kuva 46). Lisäksi yksiköstä M021 löytyi kaksi palaa 1400 -luvulle ajoittuvaa Falken tyyppin keramiikkaa, (:457, kuva 47) jonka ulkopinta on kuvioitu shakkilautamaisesti neliö- ja pistekuvioinnilla.

Kuva 46. Vasemmalla proto/läheskivisavikeramiikkapala :468 ja oikealla kaksi palaa läheskivisavikeramiikkaa :358. Elina Mattila/ Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 47. Kaksi palaa Falken tyyppin keramiikkaa :457. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Valkosaviastioiden paloja löytyi kaivauksilta ainoastaan kaksi palaa (:390 ja :391) yksiköstä M018. Astianpalojen sijaan suurin osa valkosavilöydöistä olikin liitupiipun katkelmia (kuva 48), joita löytyi yhteensä 765 grammaa.

Suurin liitupiippukeskittymä oli pihakerrosyksikössä M010 kivitalon R001 seinien muodostamassa kulmassa, josta niitä löytyi hieman alle 600 grammaa. Osa näistä liitupiippujen kopista ja varsista on raportin kirjoittamishetkellä näytteillä Aboa Vetus & Ars Nova -museon aulassa, joten niiden kuvaukset saattavat vielä tarkentua myöhemmin. Kaikki M010:stä löytyneet piiput vaikuttavat olevan hollantilaisia ja valmistettu joko Goudassa tai Enkhuizenissa. Osassa yksikön M010 varrenkatkelmista on ranskanlilja-leimoja, joiden perusteella ne ajoittuvat 1600-luvulle. Piipunkoppien muoto tarkentaa ajoitusta 1600-luvun toiselle neljännekselle ja puoleenväliin. Useimpien koppien kannassa on tekijän leima. Yleisin on kruunattu ruusu, minkä perusteella ainakin osa piipuista on valmistettu samassa verstaassa. Tämä kaikki viittaa siihen, että piippukokonaisuus on kertynyt paikalle melko lyhyen ajan kuluessa 1600-luvun puolivälissä.

Kuva 48. Liitupiipun kopan katkelmia :254 ja ranskanliljakoristeisia varsia :255. Elina Mattila /Aboa Vetus & Ars Nova.

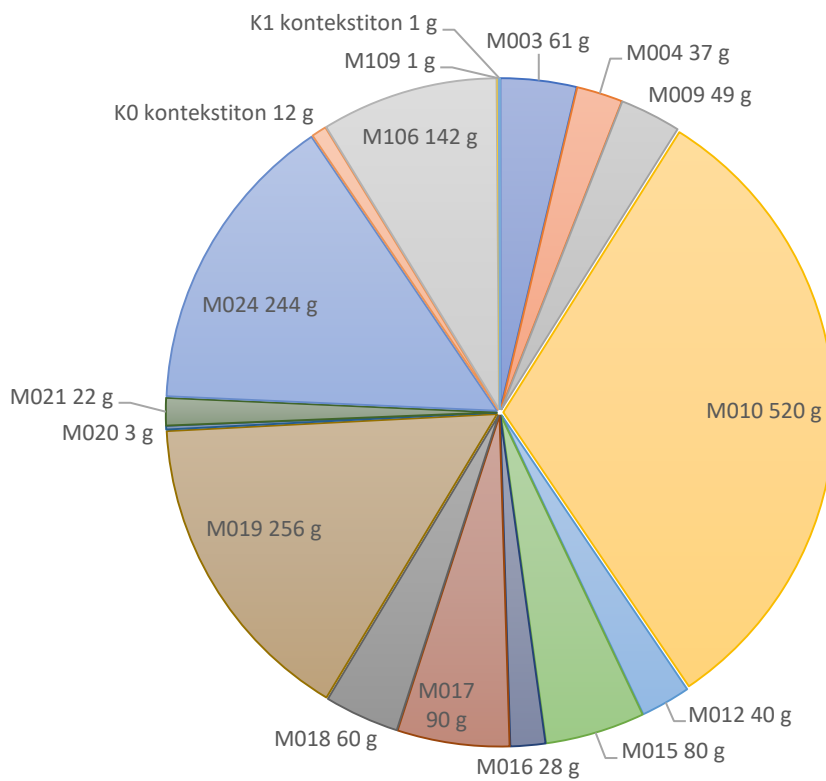
Kuopan K1 yksiköstä M106 löytyi osa liitupiipun koppaa (:645), jonka kannassa olevan ankkurileiman vierellä on mahdollisesti kirjaimet I ja R. Varrenkatkelmia löytyi kyseisen yksikön lisäksi viemärikaivannon profiilista yksiköstä M113 (:696).

Punasaviastioiden paloja löytyi yhteensä 1 646 grammaa. Erityisesti niitä löytyi pihakerroksesta M010 (520 grammaa), tunkiokerroksesta M019 (256 g) sekä viemärikaivon sekoittamasta maasta M024 (244 g) (kaavio 7). Yksikön M010 suurin löytökokonaisuus on kukkakuvioidut punasavilautasen palaset (:259, kuva 49), jota löytyi yhteensä 12 palaa. Osa lautasesta laitettiin arkeologin löydöt – vitriiniin esille kaivausten aikana.

Kaivauksilta löytyneet punasaviastioiden palat vaikuttavat olevan pääasiassa sisäpuolelta lasitettuja tai kokonaan lasittamattomia. Tästä poikkeuksia ovat yksiköstä M004 löytyneet astian palat :101 ja :102 sekä yksiköistä M010 (:273) ja M021 (:514 ja :519) löytyneet molemmilta puoliltaan lasitetut palat. Lasite on pääasiassa väritöntä tai kellertävää.

Maalattuja koristeita löytyi kukkakuvioidun astian :259 lisäksi samasta yksiköstä M010 löytyneistä astianpaloista (:260), jotka on koristeltu harmain viivoin. Yksiköstä M024 löytyi kolme palaa astiasta, jonka koristelu vastaa astian :259 koristelua ja kaksi palaa astiaa (:523), jonka sisäpinnalla on vaaleita raitoja.

Kaavio 7. Punasaviastioiden jakautuminen vuonna 2017.

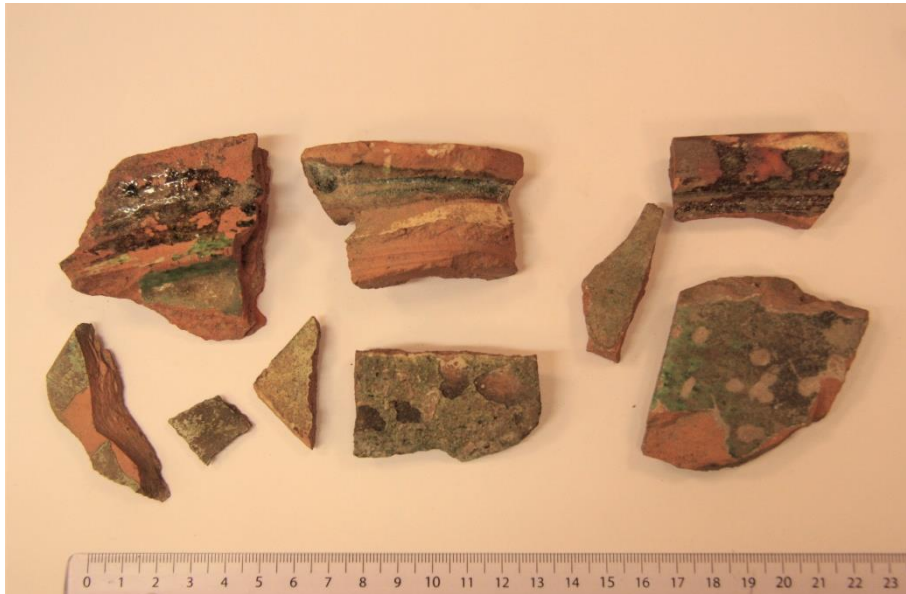

Yksiköstä M019 löytyi kaksi palaa astiasta (:421), jonka yhteensopivien palojen ulkopinnalla on aaltoileva kohokuvio, jonka molemmilla puolilla on kapea uurre. Samasta yksiköstä löytyi myös useita kolmijalkapadan jalallisia palasia (:416-418) sekä ontto kahva (:420).

Kuva 49. Osa punasavilautasesta :259. Elina Mattila /Aboa Vetus & Ars Nova.

Punasaviastioiden lisäksi kaivauksilta löytyi 2 098 grammaa muuta punasavikeramiikkaa. Suurin osa tästä on erilaisia kaakelinkappaleita, mutta mukana on myös muutama tiili, kuten yksiköstä M002 löytynyt harjatiilen pala, jossa on näkyvissä kirjaimet "LW" (:12). Molemmista kaivauskuopista löytyi vihreälasitteisia kaakelinpaloja (kuva 50), jotka saattavat olla peräisin palovakuutuksessa mainitusta kaakeliuunista talon salissa. Lisäksi kuopan K0 yksiköstä M007 löytyi pieni lasittamattoman kaakelin pala (:138, kuva 51), jossa on näkyvillä osittainen Nauvon Fortuna -tehtaan leima. Tehdas toimi vuosina 1816–1867¹.

Kuva 51. Vihreälasitteisia kaakelinpaloja (:538 ja :34) vuoden 2017 kaivauksilta. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 50. Kaakelinpala, jossa osittainen Fortuna-tehtaan leima. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

¹ <http://kulperi.blogspot.fi/2015/11/mansikka-vai-viinikoynnos-fortuna.html>

8.5. Kiviesineet

Kaivauksilta löytyi 1 391 grammaa painava jauhinkiven fragmentti (:109, kuva 52) purkujäteyksiköstä M004. Lisäksi pihakerroksesta M017 (:376) löytyi pitkittäisiä kivi-iskoksia.

Kuva 52. Jauhinkiven fragmentti :109. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Piikiviä löytyi yhteensä 19 kappaletta kuopasta K0: yksi yksiköstä M004 (:108), kaksi yksiköstä M010 (:281 ja :282), yksi yksiköstä M013 (:317), kaksi pientä piikivi-iskosta (:374) ja isompi piikivi (:375) yksiköstä M017, tumma sileäpintainen piikivi (:401) ja vaalea teräväreunainen piikivi (:402) yksiköstä M018, yksi yksiköstä M019 (:434), tumma piikivi (:441) ja kaksi vaaleaa (:442) yksiköstä M020, neljä sileäksi hioutunutta piikiveä (:465) yksiköstä M021 sekä seinärakenteen R001 kulmasta löytyneet piikivet (:554 ja :551), joista toinen (:551) on palanut. Näiden lisäksi kuopasta K1 löytyi kaksi piikiveä (:668) yksiköstä M106.

8.6. Luulöydöt

Yksiköstä M010 sarvesta valmistettu häränsilmäleimoilla merkitty noppa (:287, kuva 53), joka on tämän raportin kirjoittamishetkellä esillä Aboa Vetus & Ars Nova -museon aulan vitriinismullsä. Tämän lisäksi kaivauksilta ei löytynyt muita luusta valmistettuja esineitä.

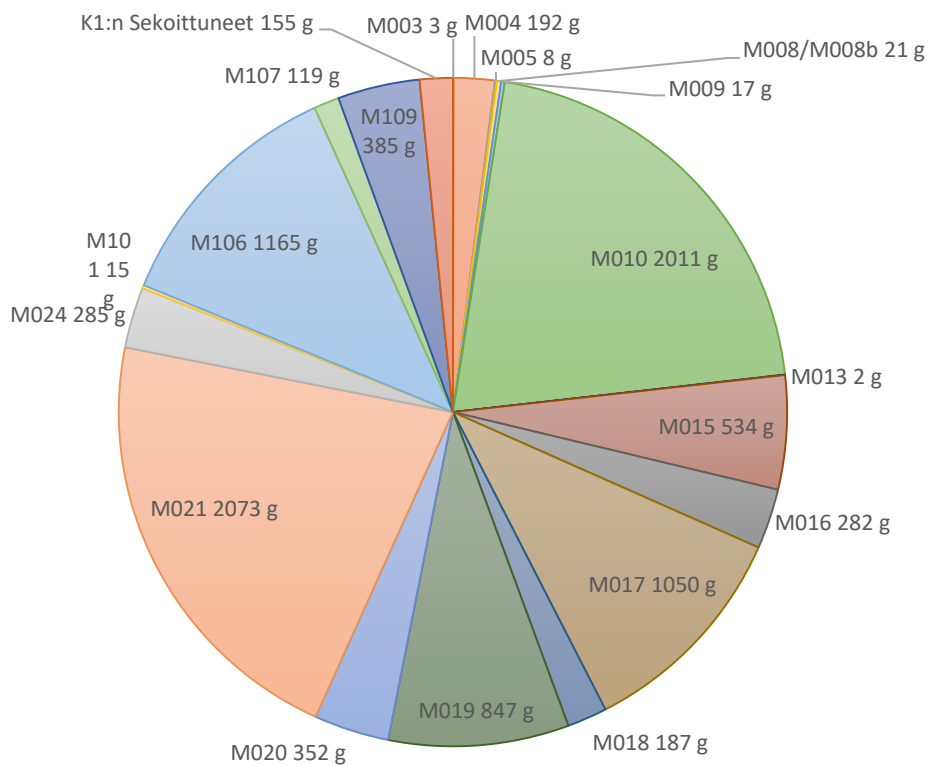
Eläinten luita löytyi kaivauksilta yhteensä 9 703 g (kaavio 8), joista 8 019 g löytyi kuopasta K0. Eniten luita löytyi pihamaa- ja tunkiokerroksesta M021 (2 073 g), toiseksi eniten pihakerroksesta M010 (2 011 g) ja kolmanneksi eniten purku- ja täyttökerroksesta M106 (1 165 g), joka oli kuopan

K1 luisin yksikkö. Myös pihakerroksessa M017 luita oli yli kilo (1 050 g). Luita ei ole vielä käyty läpi osteologisesti, mutta kotieläinten luiden lisäksi aineistossa on muun muassa rotan luita sekä kalojen suomuja ja nikamia. Luiden lisäksi kuopasta K0 löytyi myös neljä pientä kotilon kuorta (:125) yksiköstä M005 sekä simpukan kuori (:286) yksiköstä M010.

Kuva 53. Luinen noppa :287 yksiköstä M010. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kaavio 8. Luulöytöjen jakautuminen 2017.

8.7. Munankuoret ja pähkinät

Kuva 54. Munankuoria (:301, hedelmänkivi (:318) ja pähkinänkuori (:466). Aboa Vetus & Ars Nova/Elina Mattila.

Kuva 55. Munankuoria (kuvan keskellä) ja liitupiipun varren katkelma *in situ* yksikössä M012, mahdollisesti Dammertin talon kuistin perustuksiin kuuluneen suurikokoisen kiven alta. Kuva AVAN2:1:177. Ilari Aalto/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kaivauksilta löytyi munankuoria yksiköistä M009 (:208) ja M012 (:301) sekä hiiltynyt hedelmän kivi (:318) palokerroksesta M013 ja hiiltynyt pähkinänkuori (:466) pihamaa/tunkiokuopasta M021 (kuva 54). Yksikön M012 munankuoret löytyivät mahdollisesti Dammertin talon kuistiin liittyneen kiven alta (kuva 55), ja on mahdollista, että kyseessä olisi rakennuskätkö.

8.8. Rakennusfragmentit

Kuva 56. Ruodetiilen osa. Aboa Vetus & Ars Nova/Elina Mattila.

Kuva 57. Pala kalkkikivisestä ikkunan- tai ovenpielestä. Aboa Vetus & Ars Nova/Elina Mattila.

Kesän 2017 kaivauksilta löytyi myös tiiliä, joita ei luetteloitu löytöluetteloon, mutta jotka jäävät Aboa Vetus & Ars Novan tiilikokoelmaan. Eläin- ja kasvipainanteisten tiilten (kuva 61) sekä tiilten, joissa oli ihmisten tuottamia merkkejä, lisäksi talteen otettiin yksi keskiaikaisen ruodetiilen kappale (kuva 56), kattotiiliä (kuva 62) ja kalkkikivinen ikkunan- tai ovenpielen pala (kuva 57). Suurin osa talteen otetuista näistä tiilistä löytyi kuopasta K1.

Kaivauksilta löytyi yksi kissantassupainanteinen tiili (Kuva 58) sekä tiili, jossa on kasvipainanteiden lisäksi hyvin erottuva päivänkakkaran jättämä painanne (Kuva 59). Ihmisten tekemiä jälkiä löytyi kuopasta K1 kahdessa osassa löytyneestä tiilestä, johon on piirretty risteäviä viivoja (Kuva 60).

Kuva 59. Kissantassupainanteinen tiili. Aboa Vetus & Ars Nova/Elina Mattila.

Kuva 58. Päivänkakkaran jättämä painanne tiilessä. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Ruudukkokuvioidulla tiilellä on identtinen vastine Turaidan linnassa Latviassa (Ose 2015: Brick 25 s. 112). Turaidan tiili ajoittuu 1300–1400-luvulle, ja myös Rettigin tontilta löytynyt tiili saattaa ajoittua keskiajalle. Kuvio on kuitenkin yksinkertainen piirtää, eikä näiden kahden tiililöydön välillä tarvitse olla merkittävämpää yhteyttä.

Kuva 60. Kahdessa osassa löytynyt tiili, jossa on viivakuviointia. Aboa Vetus & Ars Nova/Elina Matila.

Kuva 61. Talteen otettuja tiiliä. Ylärivin oikeanpuoleisessa näkyvissä kanalinnun jalanjälki. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Kuva 62. Kattotiilien kappalieta. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

Tiilien lisäksi talteen otettiin seinärappausta, jossa on näkyvissä seinän väripintaa (kuva 63). Suurin osa paloista on väristykseltään haaleanlohenpunaisia, mutta mukana on myös paloja tummemman

Kuva 63. Seinärappauksen kappaleita. Lohenpunaiset palat ovat Dammertin kivialosta, tummemmanpunaiset kappaleet saattavat olla peräisin Forsteenin talosta. Elina Mattila/Aboa Vetus & Ars Nova.

9. Yleisötyö ja mediahuomio

Yhdeksi vuoden 2017 kaivausten tärkeäksi lähtökohdaksi otettiin yleisötyö ja yleisön osallistaminen tutkimusprosessiin. Laajennetaan Turkua! -kaivaushankkeelle haettiin rahoitusta joukkorahoituksella keväällä 2017. Rahoitukselle asetettua minimisummaa ei saavutettu, mutta Mesenaatti-kampanja toi tutkimukselle toivottua näkyvyyttä.

Yleisön oli mahdollista tutustua kaivaukseen museon aukioloaikoina, ja arviolta 1 500 museovierailijaa vieraili kaivauksilla toukokuun lopusta elokuun loppuun. Tämän lisäksi museon yleisöopastukset vierailivat säännöllisesti kaivauksella, mutta näitä vierailuja ei tilastoitu. Myös Turun yliopiston arkeologian opetuskaivauskurssilaiset ja Raision seudun koulutuskuntayhtymän muinaistekniikan opiskelijat tekivät ekskursion kaivaukselle. Tietoa välitettiin kävijöille paitsi suullisesti, myös muita kanavia pitkin. Museo lähetti kaivauksilta kolme lehdistötiedotetta, jotka saivat hyvää huomiota. Heinäkuussa 2017 museon aulaan asetettiin esille kaksi Arkeologin löytö - vitriiniä, jotka esittelivät kaivauslöytöjä 1600-luvun ja vuoden 1827 palon kerroksista (kuva 64). Museo julkaisi säännöllisesti kuvia ja videoita kaivauksesta ja löydöistä sosiaalisen median kanavillaan ja kaivausjohtaja Ilari Aalto julkaisi kaivausta käsitteleviä artikkeleita www.mullanalta.blogspot.fi-sivullaan.

Kuva 64. Arkeologin löytöä asetellaan esille. Aboa Vetus & Ars Nova.

Yleisön osallistuminen itse kaivamiseen oli tärkeä osa vuoden 2017 kaivausta. Museolla järjestettiin heinäkuuta lukuun ottamatta joka viikko alakouluikäisille suunnattu kesäkoulu, jonka keskiviikko-ohjelmaan kuului kaivauksiin osallistuminen. Tätä edelsi aina tiistaisin arkeologien pitämä johdanto arkeologiseen tutkimukseen, kaivaustekniikkoihin ja maanalaisen Aboa Vetuksen tutkimushistoriaan. Edellisvuosien tapaan monet kesäkoululaiset pitivät kaivamista kesäkoulun parhaana osiona, ja jopa tärkeimpänä syynä toimintaan osallistumiseen. Vain muutama kesäkouluoppilas suhtautui kaivamiseen välinpitämättömästi. Yhteensä kesäkoululaisia osallistui kaivauksille 136.

Laajennetaan Turkua! -hankkeessa oli keskeisessä osassa aikuisille suunnattu yleisökaivausviikko heinäkuun lopulla. Yleisökaivauksiin osallistui 34 kaivajaa. Yleisökaivauksen lisäksi tietoa kaivauksesta välitettiin yleisölle luennoilla, joita järjestettiin ennen kaivausta, kaivauksen aikana ja kaivauksen jälkeen. Loppukesästä kaivauksella järjestettiin arkeologin vastaanottoja, jolloin arkeologit päivystivät kaivauksella ja esittelivät valikoituja kaivauslöytöjä vierailivalle yleisölle. Kesän aikana kaivaukset olivat myös museon yleisöopastusten kohde, ja lisäksi kaivausryhmä opasti muinaistekniikan ja arkeologian opiskelijaryhmiä ja Liedon alakoululaisia.

Kesän 2017 kaivaukset olivat hyvin esillä paikallisessa ja valtakunnallisessa mediassa (liite 3). Aamuset ja Turkulainen uutisoivat kaivausten aloittamisesta 29.5. Åbo Underrättelser kertoi kaivauksista 8.6. ja Yle uutisoi kaivausten etenemisestä 25.6. Turkulainen ja Turun Sanomat uutisoivat kaivauksilla löytyneestä kivitalon jäänteestä 7.7., ja Helsingin Sanomat uutisoi samasta aiheesta seuraavana päivänä. Tekniikka&Talous uutisoi kaivauksista 9.7. Turkulainen, Yle ja Turun Sanomat uutisoivat kaivauslöytöjen esillepanosta 11.8.

Kaivaukset olivat esillä myös radiossa. Auran aallot teki haastattelun 29.5. ja kaivaukset olivat esillä myös Ylen Kultakuumeessa 24.6., Sisuradiossa 8.7., Radio Robin Hoodissa 14.7 ja Ylen Ajantasassa 19.7. Kaivauksia esiteltiin myös televisiossa Ylen suomenkielisissä uutisissa 24.7 ja ruotsinkielisissä uutisissa 25.7. Lisäksi Tiedetoimittaja-lehti kuvasi kaivauksista videon osana *Tiedetoimittamisen ääret ja äännet* -juttusarjaa.

10. Yhteenveto

Vuoden 2017 kaivaukset osoittivat, että Rettigin tontin pohjoisnurkassakin on hyvin säilyneitä rakenteita ja maakerroksia keskiajalta Turun paloon asti. Havaintojen mukaan alueen kulttuurikerrokset ovat yli neljän metrin paksuiset. Alueella on sijainnut 1870-luvulta pitkälle 1900-luvulle Rettigin puutarha, josta on myös löydettävissä jälkiä arkeologisesti. Kaivauksessa löydettiin yksi tutkimusalueella historiallisten lähteiden perusteella sijainneista kivitaloista, niin kutsuttu Dammertin talo. Arkeologisten havaintojen perusteella vuonna 1827 Turun palossa tuhoutunut palo on rakennettu kahdessa vaiheessa. Vanhempi, Luostarin jokikadun suuntainen rakennusosa on rakennettu mahdollisesti 1500-luvulla tai 1600-luvun alussa. Sitä vasten rakennettu rakennusosa on rakennettu luultavasti 1600-luvun puolivälissä. Samaan aikaan rakennuksessa vaikuttaa toimineen krouvi, josta on jäänyt jäljelle runsaasti liitupiippuja, juomalasiensa kappaleita, arpakuutio ja punasaviastioiden kappaleita. Rakennuksen toimiminen krouvina selittäisi myös, miksi tontin nimeksi vakiintui 1600-luvulla Källaren. Kaivaushavainnot vahvistavat historiallisten lähteiden tiedon, että tontin pihamaa on ollut kivetty viimeistään 1700-luvulla.

Ennen Dammertin kivitalon rakentamista paikalla on sijainnut yksi tai useampi hirsirakennus, joista yhdessä on ollut kivetty lattia. Tämä rakennus on luultavasti rakennettu keskiajan loppupuolella, 1400-luvulla tai 1500-luvun alussa. Se on tuhoutunut jossakin 1500-luvun tulipaloista. Rakennuksen alla olleesta tunkiokuopasta löytyneet ikkunalasin sirpaleet osoittavat, että paikalla on ollut keskiajalla melko vaurasta asutusta. Toinen tontilla sijainnut Luostarin jokikadun suuntainen kivitalo on saatettu rakentaa jo keskiajalla, ehkä 1400-luvulla. Tähän viittaavat epäsuorasti kaivauksissa löytyneet keskiaikainen ruodetiili ja mahdollisesti keskiajalle ajoittuva ristikkokuviolla koristeltu tiili, rakennuksen paritupamainen pohjakaava ja sen käyttö varastona 1800-luvun alussa. Rettigin tontin pohjoisnurkan vanhimmat kaupunkikerrokset ajoittuvat havaintojen mukaan ainakin 1300-luvulle, mutta on mahdollista, että paikalla on vielä vanhempiakin asutuskerroksia.

Turussa 25.03.2018

Ilari Aalto

Lähteet

Julkaisematon alkuperäisaineisto

Kansallisarkisto

Palovakuutuskonttorin arkisto. Vuoden 1827 vakuutusasiakirjat.

<http://digi.narc.fi/digi/slistaus.ka?ay=88755>

Kansallisarkisto, Turku

Svante Dahlströmin kaupunkihistoriallinen kortisto.

Julkaisut

Aalto, Ilari 2018. Kadonneiden kivitalojen jäljillä – Katsaus Aboa Vetus & Ars Nova -museon kesän 2017 kaivauksiin. *SKAS 2/2017*. Suomen keskiajan arkeologian seura. 47–54.

Ose, Ieva 2015. *Building ceramics of Turaida Castle in the 13th–17th centuries*. Catalogue. Sigulda: Turaida Museum Reserve.

Savolainen, Panu 2012. Rettigin tontin rauniot historiallisissa lähteissä vuoteen 1827. *SKAS 1/2011*. Suomen keskiajan arkeologian seura. 19–46.

Suikkari, Risto 2007. *Paloturvallisuus ja kaupunkipalot Suomen puukaupungeissa – historiasta nykypäivään*. Lisensiaatintyö. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto.

Käytetyt lyhenteet:

KA = Kansallisarkisto

Liiteluettelo

Liite 1. Turku Rettigin tontti. Luettelo luetteloiduista digitaalisista valokuvista (AVAN2:1:80–233).

Liite 2.1. Turku Rettigin tontti. Luettelo K0:n stratigrafisista kerroksista.

Liite 2.2. Turku Rettigin tontti. Luettelo K1:n stratigrafisista kerroksista.

Liite 2.3. Turku Rettigin tontti. K0 stratigrafinen matriisi.

Liite 2.4. Turku Rettigin tontti. K1 stratigrafinen matriisi.

Liite 3. Turku Rettigin tontti. Lehtileikkeet.

Liite 4. Turku Rettigin tontti. Vuoden 2017 maanäytteet.

Liite 5. Turku Rettigin tontti. Tonttien 14 ja 15 palovakuutus 1826. Muurattuja rakennuksia 1–3. koskeva osio. Kansallisarkisto: Suomen palovakuutuskonttorin arkisto 343.

Liite 1. Turku Rettigin tontti. Luettelo luetteloiduista digitaalisista valokuvista (AVAN2:1:80–233).

Päänro	Alanro	Aihe	Pvm	Kuvaaja	Luetteloija	Luettelointi pvm
AVAN2:1:	80	Kim Krappala siivoaa K0:n aluetta. Luoteeseen.	29.5.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	81	Kim Krappala siivoaa K0:n aluetta. Pohjoiseen.	29.5.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	82	K0:n alue ennen kaivamista itään.	29.5.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	83	K1:n alue ennen kaivamista koilliseen.	29.5.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	84	M001:n pinta koilliseen.	30.5.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	85	M001:n pinta koilliseen.	30.5.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	86	M001:n pinta koilliseen.	30.5.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	87	M002 pinta kaakkoon.	1.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	88	M002 pinta itään.	1.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	89	Kim Krappala putsaa M003:n pintaa esiin. Länteen.	1.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	90	M003:n pinta koilliseen.	1.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	91	M005 ja sen pohjoinen-etelä-suunnassa halkova viemärikaivanto K001 etelään.	2.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	92	M005 ja sen pohjoinen-etelä-suunnassa halkova viemärikaivanto K001 pohjoiseen.	2.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	93	M004 pintaa (vasemmalla) ja M005:ttä kaakkoon.	5.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	94	K0:n kaakkoisprofiili.	5.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	95	M004 ja M005:n pintaa luoteeseen. Kuvan keskellä kulkee viemärikaivanto K001.	5.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	96	M004 ja M005:n pintaa itään. Kuvan keskellä kulkee viemärikaivanto K001.	5.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	97	M101 pinta lounaaseen.	7.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	98	M102 pinta lounaaseen.	7.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	99	M001 pinta lounaaseen K0:n laajennuksessa.	9.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	100	M001 pinta kaakkoon K0:n laajennuksessa.	9.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	101	M001 pinta koilliseen K0:n laajennuksessa.	9.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	102	M002 pinta luoteeseen K0:n laajennuksessa.	12.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	103	M002 pinta etelään K0:n laajennuksessa.	12.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	104	M003 pinta itään K0:n laajennuksessa.	13.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	105	M003 pinta kaakkoon K0:n laajennuksessa.	13.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	106	K0 pohjoiseen. Esillä M005:n pintaa.	14.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	107	R001b:n yläosaa koilliseen.	14.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	108	M005:n pinta K0:n luoteisosassa lounaaseen.	15.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	109	R001b:n yläosaa koilliseen.	19.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	110	R001b:n yläosaa koilliseen.	19.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	111	K0:n 1. laajennusosan profiili (viemärikaivanto K001) kaakkoon.	19.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	112	M002 pinta K0:n 2. laajennusosassa pohjoiseen.	20.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	113	M002 pinta K0:n 2. laajennusosassa koilliseen.	20.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	114	M002 pinta K0:n 2. laajennusosassa lounaaseen.	21.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	115	R001a:n yläosaa M004:ssä pohjoiseen.	26.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017

AVAN2:1:	116	R001a:n yläosaa M004:ssä koilliseen.	26.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	117	K0 ja R001 pinta luoteeseen.	26.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	118	R001a:n yläosa ja M007:n pinta luoteeseen.	27.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	119	K0:n profiili ja R001a:n pinta koilliseen.	27.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	120	M008:n pinta koilliseen.	27.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	121	M100:n pinta luoteeseen K1:n laajennusosassa.	28.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	122	M009 ja R001a länteen.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	123	Elina Mattila putsaa K1:n laajennusosasta yksikköä M101.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	124	M101 pinta kaakkoon.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	125	M101 pinta pohjoiseen.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	126	K0:n luoteisosan tukirakenteet pohjoiseen.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	127	R001 ja M007:n pinta pohjoiseen.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	128	M007:n pinta koilliseen.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	129	R001 ja M007:n pinta koilliseen.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	130	R001 ja M007:n pinta lounaaseen.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	131	M007:n pinta ja R001a kaakkoon.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	132	R001b (vasemmalla) ja M007 pinta kaakkoon.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	133	R001a kaakkoon.	29.6.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	134	K1 M103:n pinta luoteeseen.	4.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	135	Elina Mattila kaivaa M007:ää K0:ssa.	5.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	136	Elina Mattila suoristaa K1:n profiilia. M104:n pinta.	5.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	137	K101 lounaaseen.	10.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	138	M105 pinta luoteeseen.	10.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	139	Elina Mattila kaivaa M105:ttä.	12.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	140	Sammutushiekkaa M007 ja R001b koilliseen.	13.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	141	Pullonpohja in situ M106:ssa.	14.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	142	M106 pinta lounaaseen. N-S-suuntainen tumma viemärikaivanto K102 kulkee keskellä.	19.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	143	M106 pinta kaakkoon. N-S-suuntainen tumma viemärikaivanto K102 kulkee keskellä.	19.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	144	R001 ja M008b:n pinta itään.	19.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	145	R001b koilliseen. Seinän läpäisevä viemärikaivanto K001 kulkee tummempana kuvan keskellä.	19.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	146	K0 pohjoiseen. Esillä M008b:n pintaa.	19.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	147	K1:n lounaisprofiilia lounaaseen. M107:n pinta.	19.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	148	M106 ja M107 (vasemmalla takana) luoteeseen.	19.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	149	M106, viemärikaivanto K102 ja hiekkamaa M107 lounaaseen.	20.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	150	M106:tta lounaaseen.	24.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017

AVAN2:1:	151	Yleisökaivajia tutkimassa M106:tta.	24.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	152	M106:tta lounaaseen.	25.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	153	M106:tta itään.	25.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	154	Elina Mattila opastaa yleisökaivajia.	25.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	155	Ilari Aalto ohjeistaa yleisökaivajia.	25.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	156	Yleisökaivajat tutkivat M106:tta.	26.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	157	Tynnyrinvanne in situ M106:ssa luoteeseen.	27.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	158	Kuistin peruskiveys R007 ja R010 pintaa lounaaseen.	27.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	159	R108:n pintaa (vasemmalla) lounaaseen.	27.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	160	Yleisökaivajia tutkimassa K1:tä	31.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	161	Yleisökaivajia tutkimassa K1:tä	31.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	162	Yleisökaivajia seulomassa.	31.7.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	163	R001a ja M009:ä etelään.	1.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	164	Viemärikaivannon sekoittamaa maata M024 kaakkoon.	1.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	165	R001, R007, M010 ja M024 koilliseen.	1.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	166	Kuistin peruskivi R007 ja sen takana kaivinkonekaivanto K001 pohjoiseen.	1.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	167	K0:n kaakkoisosan stratigrafiaa etelään.	1.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	168	R001:n nurkka koilliseen.	1.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	169	K0:n luoteisosa ja M010:tä länteen.	1.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	170	R001a:ta vasten oleva R007:n osa etelään.	2.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	171	Elina Mattila poimii liitupiipun kappaleita M010:stä.	2.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	172	Naudan leukaluu in situ M010:ssä.	2.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	173	M010 R001b:n juuressa koilliseen. Tikut merkitsevät löytöpaikkoja.	2.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	174	Liitupiipun kappaleita in situ M010:ssä.	2.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	175	Liitupiipun kappaleita in situ M010:ssä.	2.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	176	R007:een kuulunut kivi poistettuna R001b:n kyljestä.	3.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	177	Liitupiipun varsipala ja munankuorta in situ R007:n alla, M010:n pinnassa.	3.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	178	Munankuorta in situ R007:n alla, M010:n pinnassa.	3.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	179	Viemärikaivannon K001 täyttömaata M011 ja kaivannon leikkaus luoteeseen.	3.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	180	Tasolasia ja liitupiipun koppa in situ M010:ssä.	3.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	181	Ikkunan kappaleita in situ yksikössä M013 K0:n länsinurkassa.	4.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	182	Viemäriputki R004 K0:n luoteisosassa kaakkoon.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	183	Viemäriputki R004 K0:n luoteisosassa länteen.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	184	Viemäriputki R004 K0:n luoteisosassa luoteeseen.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	185	R001b:n seinää koilliseen.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017

AVAN2:1:	186	Kiveys R003 (vasen yläkulma), viemäriputki R004 ja seinä R001b luoteeseen. Viemäriputken edustalla on vaalea laastimaa M012.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	187	Kiveys R003 länteen.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	188	Kiveys R003 länteen.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	189	Kaivinkonekaivannon K001 profiili K0:n pohjoiskulmassa.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	190	K0:n pohjoiskulma pohjoiseen.	7.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	191	Laastimaata M012.	9.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	192	Pihakiveys R101 K1:n kaakkoisosassa kaakkoon. Viemärikaivanto K102 kulkee kiveyksen läpi.	11.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	193	Pihakiveys R101 K1:n kaakkoisosassa kaakkoon. Viemärikaivanto K102 kulkee kiveyksen läpi.	11.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	194	Hiiltynyt lattia R005 lounaaseen K0:ssa.	16.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	195	Hiiltynyt lattia R005 (keskellä) luoteeseen.	17.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	196	K0 pohjoiseen (keskellä hiiltynyt lattia R005).	17.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	197	K0:n keskiosa lounaaseen (keskellä hiiltynyt lattia R005).	17.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	198	R005:n pinta etelään.	17.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	199	R005:n pinta pohjois-luoteeseen.	17.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	200	M019 pinta etelä-lounaaseen.	17.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	201	M019 pinta luoteeseen.	17.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	202	Kiveys R006 itään.	18.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	203	Kiveys R006 pohjois-luoteeseen.	18.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	204	Elina Mattila kaivaa M009:ää.	21.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	205	M015 pintaa R001a:n edustalla kaakkoon.	22.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	206	R001:n nurkassa oleva pilasterimainen rakenne koilliseen.	22.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	207	R001:n nurkassa oleva pilasterimainen rakenne itään.	22.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	208	R001:n nurkassa oleva pilasterimainen rakenne koilliseen.	22.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	209	M021:n pintaa, R001b:n perustus ja kiveystä R006 (etualalla) koilliseen.	23.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	210	M017 pintaa R001a:n edustalla koilliseen.	23.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	211	M017 pintaa R001a:n edustalla koilliseen.	23.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	212	K1, keskellä viemäriputki R102 luoteeseen.	23.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	213	K1, keskellä viemäriputki R102 kaakkoon.	23.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	214	K1:n profiili kaakkoon.	23.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	215	Viemäriputki R102 ja kiveyksen R101 alapuolinen profiili kaakkoon.	23.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	216	R001b kaakkoon.	24.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	217	Kiveys R006 luoteeseen.	24.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	218	Kiveys R006 ja kivitalo R001 koilliseen.	24.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	219	Tunkiomaan M021 pinta koilliseen.	24.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	220	Tunkiomaan M021 pinta koilliseen.	24.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017

AVAN2:1:	221	Kuoppa K003 M022:ssa länteen.	25.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	222	Kuoppa K003 M022:ssa luoteeseen.	25.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	223	R001b:n perustus ja K003 pohjoiseen.	25.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	224	M022:een tehty koekaivanto pohjoiseen. Kaivannossa näkyy orsiveden pinta.	25.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	225	Orsivesi ja koekaivanto pohjoiseen.	25.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	226	Tasolasin kappaleita in situ M021:ssä.	25.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	227	M008b:n pintaa etelään R007:n päällä.	28.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	228	M008b:n pintaa etelään R007:n päällä.	28.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	229	R007 etelään.	28.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	230	R007 etelään.	28.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	231	K003, M022 pinta ja koekuoppa koilliseen.	28.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	232	Viemäriputken R004 alapuolinen profiili.	28.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017
AVAN2:1:	233	R001b koilliseen.	28.8.2017	I. Aalto	I. Aalto	29.9.2017

Liite 2.1 Turku Rettigin tontti. K0 luettelo stratigrafisista kerroksista.

Alue	Tunnus	Tulkinta	Sijainti	Yksiköt päällä	Yksiköt vieressä	Kuvaus
K0	M000	Pintamaa	Koko kaivausalue			Multainen pintamaa. Paksuus n. 15 cm.
K0	M001	Sekoittunut puutarhamaa	Koko K0:n pintaosa	M000		Tiilensekainen tiivis multa. N. 25 cm paksuisen M001:n seassa oli runsaasti vanhoilta vaikuttavia tiilenkappaleita, myös hollantilaisia tiiliä. M001:n alaosassa oli suodatinkangasta, joten yksikkö ei voi olla kovin vanha.
K0	M002	Puutarhaan liittyvä täyttö/pohjustuskerros	Koko K0	M001		Tumma, tiilensekainen tiivis savi. M001:tä tiiviimpää maata, jossa on jo pinnassa historiallisen ajan löytöjä. Yksikkö on pääasiassa savea. Sen pinnasta löytyi resenttiä muoviverkkoa, ja yksikön sisällä kuopan itänurkassa kulki vanha sähkökaapeli. Paksuus n. 13 cm.
K0	M003	Puutarhamaa	Koko K0	M002		Tiilimurskankertainen hiekkainen multa, joka laskee loivasti luoteeseen. Yksikön päällä on resenttiä jätettä, kuten styroksia.
K0	M004	Purkujätettä	K0:n luoteispuoli	M003, M005		Hiilensekainen tiili- ja kivikerros. Kivien ja seinä- ja kattotiilien lomassa on runsaasti hiiltä ja tulella olleita esineitä, kuten rautanauvoja ja sulanutta lasia. Syvemmällä M004 on laastisempaa ja hiekkaisempaa. Se liittyy rakennusjäännökseen R001 ja sijaitsee sen päällä.
K0	M005	Täyttökerros	Koko K0	M003		Tiivis, tumma ja erittäin hiilinen hiekka. Yksikön läpi leikkaa N-S-suuntainen, metrin levyinen kaivanto K001. Yksikössä on runsaasti tulipaloon viittaavia löytöjä, kuten sulanutta lasia.
K0	M006	Sammutushiekka	K0:n luoteispuoli	M005		Hieno, paikoin oranssihava hiekka. 5-20 cm paksuinen hiekkakerros on kaikkialla R001:n luoteispuolella. Hiekasta tehdyt löydöt liittyvät sen alapuoliseen hiilikerros M010:een. Luultavasti Turun palossa 1827 käytettyä sammutushiekkaa.
K0	M007	Sammutushiekka	K0:n kaakkoispuoli	M004		M006:n kanssa identtinen, hieno hiekka, joka sijaitsee R001:n kellaritilan päällä. Luultavasti Turun palossa 1827 käytettyä sammutushiekkaa.
K0	M008	Palokerros	K0:n kaakkoispuoli	M007		Erittäin hiilinen ja nokinen maa, jossa on runsaasti tulipalossa tuhoutuneita esineitä. Liittyy hyvin todennäköisesti Turun paloon 1827.
K0	M008B	Palokerros	K0:n luoteispuoli	M006		Erittäin hiilinen ja nokinen maa, jossa on runsaasti tulipalossa tuhoutuneita esineitä. Muistuttaa M008:aa. Liittyy hyvin todennäköisesti Turun paloon 1827.
K0	M009	Purkukerros	K0:n kaakkoispuoli	M008		Purkukerros M004:ää muistuttavaa laastista, kivistä ja tiilestä koostuvaa purkumaata, jolla R001:n sisäpuolen kellarin on täyttynyt. Yksikkö on pohjastaan tiiviimpi ja syvemmällä siinä on enemmän löytöjä. Kivien ja tiilien seassa on myös hiiltyneitä, SE-NW-suuntaisia hirsisiä. Liittyy hyvin todennäköisesti Turun paloon 1827.
K0	M010	Pihakerros	K0:n luoteispuoli	M008B		Tiilen- ja laastinsekainen hiekka. M010:ssä on erittäin runsaasti liitupiippujen kappaleita ja lasi- ja punasaviastioiden sirpaleita. Löytöjen perusteella yksikkö on muodostunut 1600-luvulla.
K0	M011	Viemärikaivannon täyttö	K0:n poikki N-S-suuntaisesti kulkeva kaivanto K001.			Karkea hiekka, jolla viemärikaivannossa K001 oleva betoninen viemäriputki on peitetty.
K0	M012	Rakennusjäte?	K0:n pohjoisnurkka	M010		Ohut, tiivis laastikerros M010:n ja M015:n välissä. Liittyy mahdollisesti R001:n lounaisseinän muuraamiseen.

KO	M013	Palokerros	KO:n länsinurkka	M008B		Ohut, nokimen maakerros pihakiveyksen R003 päällä. M013:n seassa on erittäin runsaasti ikkunalasia ja ikkunan rautapuitteita.
KO	M014	R003:n pohjustushiekka	KO:n länsinurkka	R003		Hienoa, löydötöntä hiekkaa kiveyksen R003 alla. M014:n alla on tummempi M010.
KO	M015	Tunkiokerros		M012		Tumma, orgaaninen ja hyvin luinen tunkiomaa laastikerroksen M012 ja pihamaa M010:n alla. Yksikössä M015 ei ole liitupiippuja.
KO	M016	Palokerros		M015		Laastin- ja tiilensekainen hiilinen purkukerros. Yksikössä tumma, hiilinen maa ja vaalea, laastinsekainen maa vuorottelevat kerroksellisesti.
KO	M017	Pihakerros		M016		Musta, tiilen- ja laastinsekainen löyhä hiekka. Varsin homogeeninen yksikkö on lähes mustaa maata. Yksikkö rajautuu kivitalon lounaisseinän perustukseen. Yksikössä on runsaasti hyväkuntoisia luita. Sen pinnasta löytyi 1500-luvun partamiehenkannun pala. Yksikö laskee kohti koillista, kivitalon nurkkaa.
KO	M018	Pihakerros		M017		Tumma, tiilen- ja laastinsekainen tiivis maa. Samanlaista kuin M017, mutta huomattavasti tiiviimpää. Yksikkö on hiiltyneen lattian R005 päällä. Yksiköstä löytyi luita, passglasin sirpaleita ja punasaviastioiden kappaleita.
KO	M019	Tunkiokerros		R005		Hiiltyneen lattian R005 ja kivilattian R006 välissä oleva noin 10 cm paksuinen orgaaninen, ruskea kerros. Yksikössä on erittäin runsaasti luita ja tiilimurskaa.
KO	M020	Palokerros		M016		Tiiviiksi pakkautunutta, laastista ja tuhkansekaista vaaleaa maata M016:n ja R005:n välillä. Alaosastaan yksikkö on hiilistä.
KO	M021	Pihamaa/tunkio kuoppa	KO:n keskiosa	R006		Tumma, orgaaninen ja hyvin luinen tunkiomaa kiveyksen R006 alla. Keramiikkalöydöt ajoittuvat 1400-luvulle. Yksikön tutkitussa luoteisosassa on tunkiokuoppa K003, jossa M021 on hyvin samanlaista kuin ylempänä, mutta luita on enemmän. Yksiköstä löytyi myös runsaasti tasolasia.
KO	M022	Palokerros?		M021		Laastinen, hiilen ja tiilimurskan sekainen hiekka.
KO	M023	Täyttösavi		M022		Puhdasta sinertävää savea oleva löydötön kerros. Paksuus noin 5 cm.
KO	M024	Viemärikaivannon sekoittama maa	KO:n poikki N-S-suuntaisesti kulkeva kaivanto K001.	M003	M005	Viemärikaivannon K001 sekoittama maa, jossa on löytöjä eri-ikäisistä kerroksista. Yksikkö on koostumukseltaan tummaa, multaista ja tiilen- ja kivensekaista. Runsaasti löytöjä.
KO	M025	Palokerros?		M023		Noin 5 cm paksuinen kerros tummaa, hiilistä maata. Yksiköstä löytyi kappale proto/läheskivisavikeramiikkaa. Ajoittunee 1300-1400-luvulle.
KO	M026	Täyttösavi		M025		Puhdasta sinertävää savea oleva kerros, jonka alaosissa on orgaanista ainetta, mm. puujätettä. Kerros on osittain orsiveden alapuolella ja haisee voimakkaasti "keskiajalta". Kerroksen pohjasta tuli vastaan vaakasuuntainen hirsi R008, jota ei ollut mahdollista kaivaa enempää esiin.

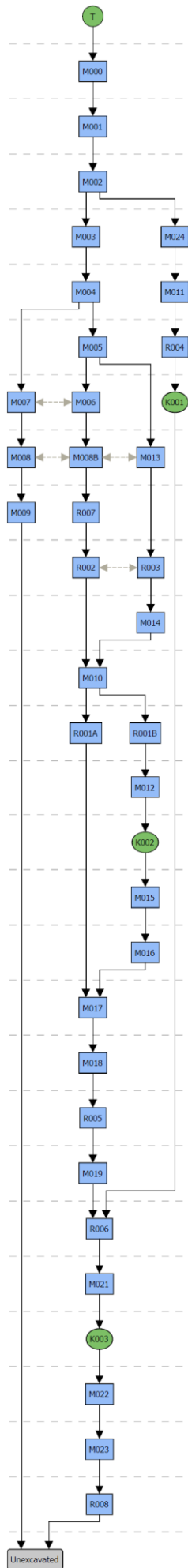
R001A ja R001B	Kivitalo		M004		L:n mallisen kivitalon pohjakerros, joka on rakennettu kahdessa vaiheessa.
R002	Pihakiveys		M008B		Muutaman mukulakiven muodostama kiveys M010:n päällä, rakennusjäänne R001 lounaisseinää vasten olevan kuistin perustuskiven alla. Mahdollisesti samaa pihakiveystä kuin R003. Viemärikaivanto K001 oli tuhonnut kiveyksen pääosin.
R003	Pihakiveys				
R004	Viemäriputki	K0:n poikki N-S-suuntaisesti	M011		Betoninen viemäriputki, luultavasti Rettigin palatsin rakentamisen ajalta 1920-luvun lopulta.
R005	Hiiltynyt lattia	K0:n keskiosa	M017		Hiiltynyt lattia. SE-NW-suuntaiset hiiltyneet lankut olivat erittäin huonokuntoisia. Kivitalon R001 seinät leikkasivat rakennetta sen kaakkois- ja koillispuolella. Luoteessa rakenteen leikkasi viemärikaivanto K001.
R006	Lattiakiveys		M019		Hiiltyneen lattian R005 ja tunkiokerroksen M019 alla sijainnut, melko suurista yläosastaan tasaisista ja kulmikkaista kivistä koottu lattia, joka on kuulunut ilmeisesti hirsirakennukseen. Hiiltynyt lattia R005 ja kiveys R006 ovat saattaneet kuulua samaan rakennukseen, mutta tätä ei voitu vahvistaa. Rakenteen luoteisosassa kulki N-S-suuntainen kapea kouru.
R007	Kuistin perustuskiveys		M004, M006, M008B		Rakennuksen Turun palon aikaan käytössä olleen kuistin perustuskiveys. Viemärikaivanto K001 oli pääosin hävittänyt perustukset, mutta kivitalon seinää vasten olleet perustuskivet olivat yhä paikoillaan. Luoteisseinän puoleinen perustus koostui kulmikkaista, laakamaisista kivistä. Lounaisseinän puolella perustuskivi oli suurikokoinen ja pyöreähkö.
R008	Hirsi		M023		Noin +2,10 m mpy sijaitseva vaakasuuntainen hirsi, jota ei ollut mahdollista tarkastella tarkemmin. Mahdollisesti hirsirakennuksen seinähirsi, joka ajoittunee 1300- tai 1200-luvulle.
K001	Viemärikaivanto		R004, M011		Viemäriputkea R004 varten kaivettu N-S-suuntainen, noin 1,00 m levyinen kaivanto, joka on kaivettu K0:n rakenteiden ja maakerrosten läpi. Viemärin tavoin kaivanto ajoittunee 1920-luvun lopulle.
K002	Perustuskaivanto?	K0:n keskiosa	M010, M012		Kaivanto yksikössä M015. Kivitalon R001 lounaisseinän lounaispuolella oleva, viemärikaivannon K001 leikkaama kaivanto saattaa liittyä R001:n tai kivitalon kuistin rakentamiseen.
K003	Jätekuoppa	K0:n keskiosa	M021		Palokerrokseen M022 tehty tunkiokaivanto, jonka pohjalla oli lähes täysin maaton puuta. Pyöreä tunkiokuoppa oli täynnä tunkiojätettä M021.

Liite 2.2 Turku Rettigin tontti. K1 luettelo stratigrafisista kerroksista.

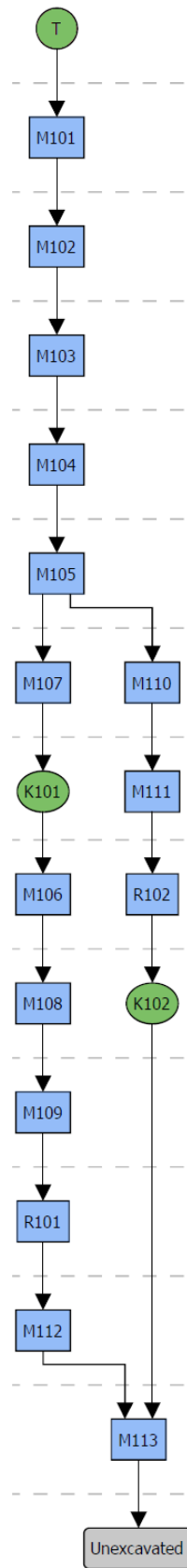
Tunnus	Tulkinta	Sijainti	Yksiköt päällä	Yksiköt vieressä	Kuvaus
M100	Pintamaa	Koko kaivausalue			Resenttejä löytöjä sisältänyt hiekan, soran ja mullan sekainen pintamaa.
M101	Pohjustusmaa				N. 3 cm paksuinen sorapohjustus
M102	Puutarhamaa				Löydötön multamaa.
M103	Savitäyttö				Hieman luodetta kohden laskeva savinen kerros.
M104	Soratäyttö	Koko kaivausalue			Erittäin tiivis, löydötön n. 10 cm paksuinen sorakerros. Kerroksen alla oli suodatinkangas lukuun ottamatta ojan keskiosaa, missä se puuttui noin metrin alueelta.
M105	Täyttökerros				Tiivis hiekka. Kaivannon keskivaiheilla oli kuoppa K101.
M106	Purku- ja täyttökerros				Kerroksellista tiilen- ja laastinsekaista maata ja hiekkaa. Maassa on sekaisin löytöjä 1700-luvulta 1900-luvulle ja maatuoneita puunkappaleita. Syvemmillä M106:ssa on runsaasti kiviä, tiiliä ja laastinkappaleita. Samoin löydöt (liitupiippuja, keramiikkaa, lasia) olivat keskittyneet yksikön alempiin osiin.
M107		K1:n länsinurkka			Melko hienoa hiekkaa oleva kerros.
M108		K1:n kaakkoispääty			Tiivis, kostea, hiilensekainen hiekka. Löytöinä tulesa olleita astianpaloja ja hiiltynyttä tuolta.
M109	Purkukerros				Lähes ehjistä tiilistä, kivistä ja laastinkappaleista muodostunut purkukerros kujakiveyksen R101 päällä.
M110	Viemärikaivanto				Viemärikaivannon sekoittama maa.
M111	Viemärikaivannon on täyttömaa				Melko karkeaa hiekkaa oleva kerros, jolla viemärikaivannon K102 pohja ja viemäriputki R102 oli peitetty. Samanlaista kuin K0:n M011.
M112	Pohjustushiekka				N. 15 cm paksu kiveyksen R101 pohjustushiekka. Hiekka saatiin esiin vain kaivinkonekaivannon profiileista.
M113	Pihakerros		M112, M111		Pohjustushiekan M112 alla oleva tumma, orgaanispitoinen hiekka. Yksiköstä löytyi luita ja liitupiipun kappaleita.
R101	Pihakiveys	Koko K1			Erittäin siististi tasakokoisista, n. 10 cm halkaisijaltaan olevista mukulakivistä ladottu kujakiveys. Kiveys on johtanut Luostarin jokikadulta pihamaalle kahden kivitalon välistä. Kiveyksen keskellä kulkee keskisauma. Muuten ehkän kiveyksen rikkoo noin metrin levyinen viemärikaivanto, joka kulkee N-S-suunnassa kiveyksen poikki.
R102	Viemäriputki	K1:n keskiosa N-S-suuntaisesti	M110, M111		Betoninen viemäriputki ilmeisesti Rettigin palatsin rakennusajalta 1920-luvun lopusta. Sama S-N-suuntainen putki R004 kulkee kuopassa K0.
K101	Puutarhaan liittyvä kuoppa	K1:n keskiosa	M104		Maakerroksessa M105 ollut n. 80 cm maanpintaa syvemmillä ulottuva kuoppa, jonka pohjalla oli joitakin kiviä.
K102	Viemärikaivanto	K1:n keskiosa N-S-suuntaisesti	R102, M111		N-S-suuntaisesti kulkeva, noin metrin levyinen viemärikaivanto, jonka pohjalla on betoninen viemäriputki R102.

Liite 2.3 Turku Rettigin tontti.

KO stratigrafinen matriisi.

Liite 2.4 Turku Rettigin tontti. K1 stratigrafinen matriisi.

Åbo Underrättelser 8.6.2017

AU 86-17

Nya ruiner från Åbo brand

UTGRÄVNINGAR. Två stenhus som förstördes i Åbo brand har lokaliserats med hjälp av Aboa Vetus & Ars Novas utgrävningar på gården vid Nunnegatan. Med hjälp av utgrävningarna har man redan tidigare hittat ruiner av en annan byggnad och även mindre saker som förstördes i branden.

Husen fanns utmärkta på en rysk karta från år 1742 med hjälp av vilken man kunde lokalisera husen. Man har även bevarat brandförsäkringar för husen där det står hurdana fönster, dörrar, kakelugnar och tak byggnaderna har haft. Utgrävningarna fortsätter under sommaren. Under juli går det att besöka utgrävningarna varje vardag kl. 12-16.

ILARI AALTO

Helsingin Sanomat 8.7.2017

KULTTUURI

Lyhyesti

Turussa tutkitaan palossa 1827 tuhoutuneita taloja

ABOA VETUS & Ars Nova -museo tekee arkeologisia tutkimuksia alueella, jolla on sijainnut kaksi Turun palossa 1827 tuhoutunutta kivitaloa.

Rettigin tontin puutarhan alta on jo löytynyt sulaneita ikkunaruujuja sekä posliiniastioiden kappaleita, liitupiippujen katkelmia, pullojen ja snapsilasien sirpaleita ja rahoja.

Kesän aikana kaivaukset jatkuvat Turun paloa vanhempiin kerroksiin. Yleisö pääsee tutustumaan kaivauksiin arkisin klo 12-16. HS

Museon kaivauksista paljastui Turun palossa tuhoutuneen talon rauniot

Aboa Vetus & Ars Nova -museo on tehnyt arkeologisia tutkimuksia Luostarikorttelin Nummankadun puoleisella pihalla kaudekauten ajan. Kuvassa kaivaa arkeologi Elna Mattila.

PAIKALLISET Turun Sanomat 7.7.2017 19:55 4

Turkulainen Aboa Vetus & Ars Nova -museon kaivauksista on paljastunut yhden Turun palossa tuhoutuneen talon rauniot sekä paljon esineitä. Museo on tehnyt arkeologisia tutkimuksia Luostarikorttelin Nummankadun puoleisella pihalla kaudekauten ajan.

Museon mukaan palon jäljet näkyvät dramaattisesti maan alta löytyneissä hiiltyneissä puissa, sulaneissa ikkunaruduissa ja palon kaakoksessa hukkuuneissa esineissä.

– Kaivauksilta on löytynyt myös 1800-luvun alun turkulaisen elämäntähtä kerronvia noellinaistoiden kammaletra savisen

litruppujen karkelmia, puullojen ja snapsilaasian sirpaleita, ja joitakin rahoja, kuren vuoden 1748 äyri, museon tiedotteessa kerrotaan.

Turun palossa vuonna 1827 tuhoutuneen rakennuksen rauniot ovat paljastuneet kaivauksissa. Rakentamisaikaa ei vielä tiedetä.

Kaivauksien johti arkeologian tutkimukseen perustuva tieto, että tontilla on sijainnut kaksi Turun palossa vuonna 1827 tuhoutunutta kivitaloa. Niistä toinen oli palon aikaan asuintalona ja toinen varastona. Palon jälkeen rakennusten pysyvä jääneet seinät purettiin uuden asemakaavan tiellä. Kivitalot saattavat olla jopa keskiaikaisia, ja niiden ikää selvitetään kaivauksella.

Museon tiedotteen mukaan Rettigin tontin puutarhan alla olevat kivitalot on merkitty vuoden 1742 venäläiseen karttaan, jonka avulla ratot paikannettiin.

Taloista on säilynyt myös asukasluettelot ja palovakuutus vuodelta 1826, vain vuotta ennen Turun paloa. Palovakuutuksesta käy ilmi milläiset ovat, hkkunat, kaakelhuumit ja katto taloissa on aikoohtaan oltut.

Kivaukselta on löytynyt tappelaita vihreistä kaakelhuumista, joka sijaitti vuoden 1826 palovakuutuksen mukaan toisen tutkitavan rakennuksen salissa. (Kaakelihuumi tautella ei liity kaivauksiin.)

Luostarikorttelin kaivaukset jatkuvat kesän aikana Turun paloa vanhempiin kerroksiin. Kaivauksilla tutkitaan korttelin historiallisia tontteja 14 ja 15, joista vanhimmat tiedot ovat 1600-luvulta.

– Silloloin tontit tunnettiin nimillä ”Källaren” ja ”Forsteeren”. Nimitys ”Källaren” tuli tontin omistajasta Anders Merthenistä, joka omisti kaupungin kellaritokkudet, eli vastasi Turun anniskelusta. Myöhemmin tontit yhdistettiin, ja Turun palon aikaan tontti kivitaloineen kuului kauppias Carl Fredrik Semenukselle, museon tiedotteessa sivistetään.

Kaivauksella etsitään myös merkkejä Turun vanhimmasista asumuksesta. Muualta Rettigin tontilta on löytynyt jälkiä jopa 1200-luvulle sjoitruvaara kaupunkimaisesta asutuksesta.

Yleisö pääsee vapaasti tutustumaan kaivauksiin arkisin klo 12–16.

Luostarikorttelin kaivaukset jatkuvat kesän aikana Turun paloa vanhempiin kerroksiin.

Turkulainen 7.7.2017

7.7.2017 - 13.28 | PAIKALLISET

Turun palon tuhot esillä Aboa Vetus & Ars Novan kaivauksilla

Kaivausalue sijaitsee museon sisäpihalla, paikalla joka on aikaisempina kesinä toiminut kesäteatterin näyttämönä. Kuvassa kaivaa Ilari Aalto.

KUVA
Jari Nieminen

Aboa Vetus & Ars Nova -museo on kuukauden ajan tehnyt arkeologisia tutkimuksia Nunnankadun puoleisella pihalla.

Kaivauksiin johti arkistotutkimukseen perustuva tieto, että tontilla on sijainnut kaksi Turun palossa vuonna 1827 tuhoutunutta kivitaloa. Kaivauksella on jo paljastunut toisen rakennuksen raunio ja runsaasti Turun palossa tuhoutuneita esineitä.

Rettigin tontin puutarhan alla olevat kivitalot on merkitty vuoden 1742 venäläiseen karttaan, jonka avulla ne osattiin paikantaa. Taloista on säilynyt myös asukasluetteloita ja palovakuutus vuodelta 1826 – vain vuotta ennen Turun paloa. Palovakuutuksesta käy muun muassa ilmi, minkälaiset ovet, ikkunat, kaakeliuunit ja katto taloissa on ollut

Aboa Vetus & Ars Novan kaivaus on edennyt Turun palon kerroksiin asti. Palo näkyy dramaattisesti maan alta löytyneissä hiiltyneissä puissa, sulaneissa ikkunaruuuissa ja palossa hukkuneissa esineissä. Kaivauksilla on löytynyt 1800-luvun alun turkulaisten elämästä kertovia posliiniastioiden kappaleita, savisten liitupiippujen katkelmia, pullojen ja snapsilasien sirpaleita ja joitakin rahoja, kuten vuoden 1748 äyri.

Paloa edeltävä Turku odottaa syvemmillä maan alla

Kesän aikana kaivaukset jatkuvat Turun paloa vanhempiin kerroksiin. Tutkittava alue sijaitsee Luostarikorttelin historiallisilla tonteilla 14 ja 15, joista vanhimmat tiedot ovat 1600-luvulta. Silloin tontit tunnettiin nimillä ”Källaren” ja ”Forsteen”.

Nimitys ”Källaren” tuli tontin omistajasta Anders Merthenistä, joka omisti kaupungin kellarioikeudet, eli vastasi Turun anniskelusta. Myöhemmin tontit yhdistettiin, ja Turun palon aikaan tontti kivitaloineen kuului kauppiaas Carl Fredrik Semeniukselle.

Tutkimusalueella on kaksi kivitalon rauniota, joista toinen oli palon aikaan asuintalona ja toinen varastona. Palon jälkeen rakennusten pystyyn jääneet seinät purettiin uuden asemakaavan tieltä. Kivitalot saattavat olla jopa keskiaikaisia, ja niiden ikää selvitetään kaivauksella. Kaivauksella etsitään myös merkkejä Turun vanhimmasta asutuksesta. Muualta Rettigin tontilta on löytynyt jälkiä jopa 1200-luvulle ajoittuvasta kaupunkimaisesta asutuksesta.

Museo kutsuu yleisöä tutustumaan ja osallistumaan kaivauksille

Yleisö pääsee vapaasti tutustumaan kaivauksiin arkisin kello 12–16. Heinäkuun lopussa yleisöllä on myös mahdollisuus osallistua kaivauksiin yhden päivän mittaisilla arkeologisilla museokursseilla. Kullekin kurssille mahtuu 10 henkeä ja kurssit toteutetaan 21.7., 24.7., 25.7., 27.7., 28.7., 31.7. kello 10–15.

Arkeologen håller historien i sina händer

På Åbo Vetus och Års Novas bakgränd grävs det efter två gamla byggnader som förstördes i Åbo brand

På Nämnetgården på Åbo Vetus och Års Novas bakgränd grävs det efter två gamla byggnader som förstördes i Åbo brand 1827. Arkeologen Lari Aalto berättar om arbetet som pågår på platsen. Han berättar om de fynd som hittats hittills och om de planer som finns för vidare utgrävningar. Han berättar också om de fynd som hittats hittills och om de planer som finns för vidare utgrävningar.

ÅRS NOVAS Års Novas byggnad var en av de största i Åbo före branden 1827. Den var byggd i sten och hade en rik utsmyckning. Den förstördes helt i Åbo branden 1827. Nu grävs det efter den på Års Novas bakgränd.

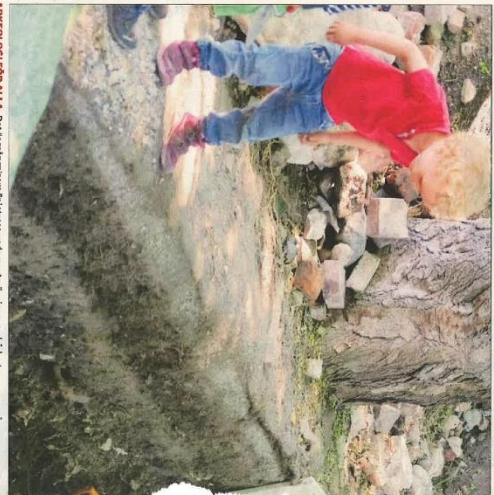
ÅBO VETUS Åbo Vetus är en av de äldsta delarna av Åbo. Den var byggd i sten och hade en rik utsmyckning. Den förstördes i Åbo branden 1827. Nu grävs det efter den på Åbo Vetus bakgränd.

ÅRS NOVAS Års Novas byggnad var en av de största i Åbo före branden 1827. Den var byggd i sten och hade en rik utsmyckning. Den förstördes helt i Åbo branden 1827. Nu grävs det efter den på Års Novas bakgränd.

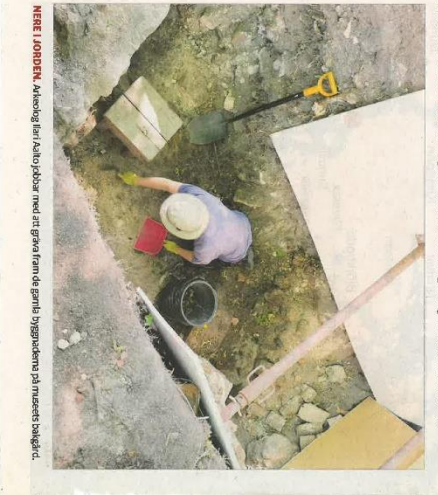
ÅBO VETUS Åbo Vetus är en av de äldsta delarna av Åbo. Den var byggd i sten och hade en rik utsmyckning. Den förstördes i Åbo branden 1827. Nu grävs det efter den på Åbo Vetus bakgränd.

ÅRS NOVAS Års Novas byggnad var en av de största i Åbo före branden 1827. Den var byggd i sten och hade en rik utsmyckning. Den förstördes helt i Åbo branden 1827. Nu grävs det efter den på Års Novas bakgränd.

ÅBO VETUS Åbo Vetus är en av de äldsta delarna av Åbo. Den var byggd i sten och hade en rik utsmyckning. Den förstördes i Åbo branden 1827. Nu grävs det efter den på Åbo Vetus bakgränd.

Arkeologen Lari Aalto arbetar på Åbo Vetus och Års Novas bakgränd.

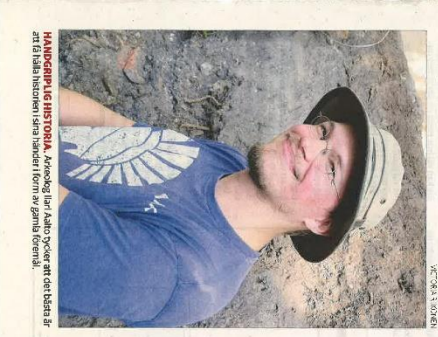
Arkeologen Lari Aalto arbetar på Åbo Vetus och Års Novas bakgränd.

Då vi hittar brända glasru- tor och andra brända föremål kan man bara föreställa sig och försöka förstå hur hemskt det måste ha varit.

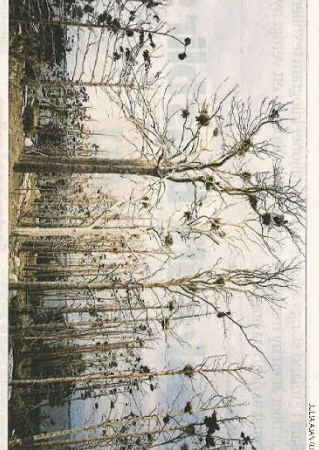
Lari Aalto, arkeolog

Arkeologen Lari Aalto arbetar på Åbo Vetus och Års Novas bakgränd.

Arkeologen Lari Aalto arbetar på Åbo Vetus och Års Novas bakgränd.

Kärrgårdens skog i Åbo. Skogen är ett viktigt naturreservat och består av gammal, gammal skog.

Skarvbeståndet har hållits konstant i Skärgårdshavet

Men hävsörmen har förmått kolonier i Nagu och Korpo.

Skarvbeståndet i Skärgårdshavet har hållits konstant under de senaste åren. Detta beror på att hävsörmen har förmått kolonier i Nagu och Korpo. Skarvbeståndet i Skärgårdshavet har hållits konstant under de senaste åren. Detta beror på att hävsörmen har förmått kolonier i Nagu och Korpo.

Lång väntan på skarvattgång
Egenliga förhållanden har varit bra för skarvattgången i Åbo. Detta beror på att hävsörmen har förmått kolonier i Nagu och Korpo. Skarvbeståndet i Skärgårdshavet har hållits konstant under de senaste åren. Detta beror på att hävsörmen har förmått kolonier i Nagu och Korpo.

Skarvattgången i Åbo. Skarvattgången är ett viktigt naturreservat och består av gammal, gammal skog.

Yle 24.7.2017

Yleisö pääsee kaivamaan esille historiallista Turun keskustaa

Yleisökaivaus kaupungin keskustassa on harvinaista.

Kaivaukset 24.7.2017 klo 16:45

Kuva: Petra Ristola / Yle

1600-luvulta peräisin oleva luinen pelinoppa löytyi Aboa Vetus & Ars Nova -museon pihan arkeologisista kaivauksista.

Petra Ristola
@petraristola

Turussa on harvinainen mahdollisuus osallistua arkeologisiin yleisökaivauksiin keskusta-alueella. Aboa Vetus & Ars Nova -museon piha-alueella kaivetaan esille kahden kivitalon raunioita.

Maanantain kaivauksissa yleisö pääsi löytöjen makuun jo heti viidentoista minuutin kaivamisen jälkeen.

– Olen löytänyt puutarhaletkun palan tai semmosen metallirenkaan, ja sitten palan savea, sanoo nauvolainen Tina Pettersson-Mäki.

Pettersson-Mäen mukaan on hienoa, että yleisön on mahdollista osallistua arkeologisiin kaivauksiin.

Yleisö pääsee osallistumaan arkeologille kaivauksille Turun keskustassa. Kuva: Petra Ristola / Yle

Kaivausjohtaja, arkeologi Ilari Aalto lupaa, että jokainen tekee kaivauksilla löytöjä. Yleisökaivaukset jatkuvat viikon, ja mukaan mahtuu vielä.

– Yleisökaivauksia järjestetään vuosittain. Mutta se, että pääsee keskelle kaupunkia ja vielä keskellä Turku kaivamaan, niin se on aika ainutkertaista.

Piha-alueella kaivetaan esille kahden kivitalon raunioita. Talojen rakennusvuosi on hämärän peitossa, mutta rakennukset tuhoutuivat Turun palossa vuonna 1827.

– Toisen seinä on tullut jo vastaan. Täältä on löytynyt esinelöytöjä eri vuosisadoilta. Olemme päässeet jo 1600-luvulle saakka, sanoo Ilari Aalto.

Yleisökaivausten jälkeen arkeologit jatkavat kaivauksia elokuun loppuun saakka.

– Täitä tontilta on löytynyt asutusjälkiä 1200-luvulta lähtien, olisi aika hienoa tälläkin kaivausalueella päästä niihin vanhoihin kerroksiin, Aalto sanoo.

Saviastian pala kaivettiin esille arkeologisessa yleisökaivauksessa. Kuva: Petra Ristola / Yle

Unik utgrävning ner i Finlands första stad

OHJELMÄKÄINEN 25.7.2017 18:36

OHJELMÄKÄINEN 25.7.2017 18:36

Bild: Yle/Leena Hoffmann

UNIKI HISTORIA, ÅBOLAND

Det här är ett litet, skrapande ljud nerifrån en grop. Där sitter sex damer tätt intill varandra och försöker på ett plock bota jordlager efter jordlager med förtuktiga borstningar.

– Jag tror det är järnrester från ett av de första järnåldershusen för 200 år sedan, säger Tina Pettersson-Mäki från Nova. Jag hoppas inte utgrävningen som gör oss så intresserade.

Om det är ett järnrester, Pettersson-Mäki har varit i flera år i en grop som är en av de första järnåldershusen som byggdes i Åbo. Det är en av de första järnåldershusen som byggdes i Åbo. Det är en av de första järnåldershusen som byggdes i Åbo.

Bild: Yle/Leena Hoffmann

Pettersson-Mäki deltar i en utgrävning, som är öppen för allmänheten. Historien om Åbo är en av de mest intressanta i Finland. Det är en av de mest intressanta i Finland. Det är en av de mest intressanta i Finland.

Fågeln är ett litet, skrapande ljud nerifrån en grop. Där sitter sex damer tätt intill varandra och försöker på ett plock bota jordlager efter jordlager med förtuktiga borstningar.

– Vi vet att det finns så många hus som byggdes i Åbo under 1800-talet, och vi har redan hittat många intressanta föremål.

Pettersson-Mäki deltar i en utgrävning, som är öppen för allmänheten. Historien om Åbo är en av de mest intressanta i Finland. Det är en av de mest intressanta i Finland. Det är en av de mest intressanta i Finland.

Fågeln är ett litet, skrapande ljud nerifrån en grop. Där sitter sex damer tätt intill varandra och försöker på ett plock bota jordlager efter jordlager med förtuktiga borstningar.

– Vi vet att det finns två stenhus här vid tiden för Åbo brand, år 1827, förklarar arkeolog Ilari Aalto vid Aboa Velus & Ars Nova. Vi gör en förundersökning av de två mest intressanta stenhusen, och vi har redan hittat många intressanta föremål.

Aalto visar upp en tinning gjord av ben, två mynt, delar av krigsböjor med en vacker stämpel som visar vilken holländsk pippliktare de kommer från, skäror av tallrikar samt förtuktiga och metall som smält i branden.

Som skraplotter där alla vinner

Samtligt försätter de sex kursdelagarna att skrapa fram nya föremål.

– Åbo brand var så stort att folk tappade tallrikar och andra föremål, och dem kan vi nu se resterna av. Vi kan lova att alla som deltar i kursen hittar något, säger Aalto.

Arkeologen Elina Mattila och Hanna-Majja Saarima sällar jord för att hitta eventuella fynd i den arkeologiska utgrävningen vid museet Aboa Velus & Ars Nova. Bild: Yle/Leena Hoffmann

Museet försöker samla in pengar för utgrävningarna genom gränsöverskridande finansiering, men Aalto tror att man började alltför sent. Man hade hoppats få in pengar för publika arkeologiska utgrävningar för hela sommaren, men pengarna räckte bara till en vecka.

– Vädret har sommar varit perfekt, inte för varmt och inte för regnigt, säger en glad Aalto. Ändå är kurserna inte fullbokade. Jag vet inte varför.

Men de som har kommit på kursen har varit mycket intresserade. Pettersson-Mäki hade inga förväntningar, utan var beredd på att gräva och hjälpa till.

– Jag är kanske mest intresserad av tidig historia, stenåldern och bronsåldern, men så långt ska vi inte gräva, säger Pettersson-Mäki nerifrån gropen.

Platsen har varit bebyggd sedan 1200-talet, och meningen är att gräva sig neråt förbi Åbo brand och längre bakåt i historien.

Det finns fortfarande platser kvar på den arkeologiska kursen. De sista dagarna är på torsdag, fredag och måndag. Den

Yle Åboland 25.7.2017

som är intresserad ska kontakta museet Aboa Velus & Ars Nova.

Bild: Yle/Leena Hoffmann

Yle 11.8.2017

Nya arkeologiska fynd ställs ut i Åbo – härstammar från museets gård

© PUBLICERAD 11.08.2017 - 10:05. UPPDATERAD 11.08.2017 - 11:12

DELA:

Bild: Maria Granlund/Åbo Vetus & Ars Nova

 LOTTA SUNDRÖM, ADOLAND OCH ÅBO

Under sommaren 2017 har man grävt fram två förstörda stenhus på Åbo Vetus & Ars Novas innergård. Utgrävningarna avslöjade fynd från tiden innan Åbo brand.

Sommarens utgrävningar har utförts på museets innergård som vetter mot Nunnegatan. Bara ruiner finns kvar, husen förstördes i Åbo brand 1827. Husen har byggts senast på 1600-talet.

Krog från 1600-talet

Enligt museets pressmeddelande var stenhusets tidigaste kända ägare en borgare vid namnet Anders Merthen som levde under 1600-talet. Från hans tid har man hittat en stor mängd holländska krutpipor tillverkade av vit lera. Tobaksrökning var en helt ny ovana under 1600-talet.

Elina Mattila deltog i utgrävningarna. Bild: Ilari Aalto/Åbo Vetus & Ars Nova

I samband med utgrävningarna hittades också en tårning gjord av horn, lerkärisskärvor och skärvor från glasbägare. Merthen hade Åbos källarrättighet, alltså utskänkingsmonopol, och på basis av fynden har han även haft en krog i sitt bostadshus, skriver museet.

Våldsam brand

Tre fjärdedelar av Åbo förstördes i branden 1827. Smutet fönsterglas och smutna metallföremål berättar om hur våldsamt branden var. Fynden från Åbo brand berättar också om föremålskultur, skriver museet. I lagren från branden har man hittat bland annat fint porslin.

Bitar av en grön kakelugn hittades under utgrävningarna. Bild: Åbo Vetus & Ars Nova

Huset som grävts fram har också haft flera kakelugnar. Enligt husets brandförsäkring från 1826 stod en grön kakelugn i husets salong.

Fynden från utgrävningarna ställs ut i museets entréhall.

Aboa Vetus & Ars Nova -museossa avautuu pienoishäytely: Esillä kesän tuoret löytöt

Arkeologin löytöjä esitellään museon aulassa.

KUVA
Maria Granlund

Turkulaisen Aboa Vetus & Ars Nova -museon aulatilissa avautuu pienoishäytely, joka esittelee museon kesän 2017 arkeologisilta kaivauksilta tehtyjä löytöjä.

Kaivaukset museon Nunnankadun puoleisella sisäpihalla jatkuvat yhä elokuun loppuun ja yleisö pääsee vapaasti tutustumaan kaivauksiin arkisin klo 12–16.

Pienishäytelyyn voi tutustua veloituksetta museon ja M Kitchen & Cafén aukioloaikoina.

Kaivauksiin johti arkeologitutkimukseen perustuva tieto, että tontilla on sijainnut kaksi Turun palossa vuonna 1827 tuhoutunutta kivitaloa.

Rettigin tontin puutarhan alla olevat kivitallot on merkitty vuoden 1742 venäläiseen karttaan, jonka avulla ne osattiin paikantaa. Kivitallot on rakennettu viimeistään 1600-luvulla.

Meneillään olevissa kaivauksissa on saatu esiin vuonna 1827 tuhoutuneen kivitallon raunioita ja ne ovat paljastaneet esinelöytöjä ajalta ennen paloa.

Toisesta kivitallosta ei vielä ole löytynyt kiinteitä rakenteita.

Kaivauksissa löytyneen kivitallon vanhin tunnettu omistaja oli 1600-luvulla elänyt porvari Anders Merthen. Hänen ajaltaan talon pihamaalla on löytynyt suuri määrä hollantilaisia, valkosavesta valmistettuja liitupiippuja ja muutamia niiden sytyttämiseen käytettyjä tuluskiviä. 1600-luvulla tupakanpolito oli täysin uusi pahe.

Liitupiippujen lomasta paljastui myös sarvesta tehty pelinoppa, saviastioiden kappaleita ja lasipikarien sirpaleita.

Merthenillä oli Turun kellarioikeus eli anniskelumonopoli, ja arkeologisten löytöjen perusteella hän näyttää pitäneen krouvia kotitalossaan.

1600-luvulla pihamaalla juoksenteli myös rotia, joiden luita on löytynyt paljon.

Kolme neljäosaa Turusta tuhoutui tulimyrskyssä 4. syyskuuta 1827. Tulipalo jätti jälkeensä raunioituneen kaupungin ja valtavasti tuhoutunutta irtaimistoa. Löytöjen joukossa oleva sulanut ikkunalasi ja sulaneet metalliesineet kertovat palon rajuudesta.

Turun palon aikaiset löydöt valottavat myös ajan esinekulttuuria: palokerroksista löytyy esimerkiksi hienostunutta posliinia. Tutkitavassa talossa oli useita kaakeliuuneja, joista on löytynyt kappaleita. Rakennuksesta on laadittu palovakuutus vuonna 1826, ja sen mukaan vihreä kaakeliuuni sijaitsi talon salissa. Palon aikaan talo kuului kauppias C. F. Semeniukselle.

Kaivausjohtaja, arkeologi **Ilari Aalto** esittelee tutkimuksen etenemistä Mullan alta -blogissaan.

Liite 4. Turku Rettigin tontti. Vuoden 2017 maanäytteet.

Kaivaukselta otettiin seuraavat maanäytteet:

- MAANÄYTE I: 1 litra, tunkiomaa M015 (9.8.2017)
- MAANÄYTE II: 1 litra, tunkiomaa M021 seinän R001B:n juuresta (23.8.2017)
- MAANÄYTE III: 1 litra, tunkiomaa M021 (28.8.2017)

Liite 5. Turku Rettigin tontti. Tonttien 14 ja 15 palovakuutus 1826. Muuratut rakennuksia 1–3. koskeva osio. Kansallisarkisto: Suomen palovakuutuskonttorin arkisto 343.

Beskrifning öfver Gården Nris 14 och 15 i Klöster Quarteret af denne Stad, med de å samme gård uppförde Byggnader, å hvilka sednare, under tecknad är sinnad att uti Brandförsäkrings Inrättningen för Finland söka försäkring emot brandskada.

Sjelfwa tomten innehåller i längd ifrån Conditör Stoffels Enkas gård No 13. utmed Lilla Klöstergatan till en gränd emot söder, $33\frac{3}{4}$ alnar: i bredd utmed denna gränd till Pålverket vid ån $41\frac{1}{4}$ aln, vidare i längd utmed ån $76\frac{1}{4}$ aln och motsvarande bredden längs med rålinien af Gården No 13: $49\frac{3}{4}$ alnar: utgörande således i omkrets 245 svenska alnar.

Denne Gård som blott har en granne, hvilken icke har någre för eldens löskomst farlige Eldstäder och utom gafveln af dess stenus endast har uthus som stöta härintill: Och emedan Gården är omgifven af gator på tvänne och tredje sidan af den genom staden löpande Å och dessutom är till Tomten fullkomligt rymlig samt watten tillgången lätt och beqvämlig, så kan denne Gård med aldra största skäl kallas väl belägen och för eld släckning tillgängelig.

Nödig Brandredskap bestående af Twänne handsprutor af Bläck, Twänne ämbar af Läder, Twänne svablar, Twänne brandhakar och Twänne stig jemte ett tillräckligt antal wattenhöre finnes.

Åbyggnaderne som till Brandförsäkring uppgifves äro följande:

No 1.

Till höger om Inkörs Porten vid Lilla Klöster gatan Ett Stenus i en våning med fyra gafvel wäggar af tegel $\frac{1}{2}$ aln tjocka, af hvilka Twänne äro mellan wäggar som hafva dörrar af enkla bräder $3\frac{1}{4}$ aln höga 2 aln breda; uppfördt i winkel, för äldre tider tillbaka: Hufwudbyggnaden $22\frac{2}{24}$ aln lång $14\frac{3}{24}$ aln bred, samt winkel- eller flyhelbyggnaden $9\frac{3}{4}$ aln lång, 10 aln bred och hela Byggnaden $8\frac{10}{24}$ aln hög från stenfoten till Takbandet, med $\frac{3}{4}$ i 1 alns tjocka yttre och $\frac{1}{2}$ alns dito mellanväggar, starkt murat Brandtak och Twå skorstenar hvars nock och fot äro klädde med jernplåt: står på en stenfot af gråsten som åt gatan är 1 men åt gården $1\frac{1}{2}$ aln hög, under Tak af Läckter(?) och Tegel på 14. stycken Takstolan och är Taket så väl å kroppåsen som Takröset jemte gafwel och rännen i winkeln klädd med svart oljofärgmålad jernplåt: med en windskappa som har

Fönster 2. aln högt $1\frac{3}{4}$ aln bredt af 16 rutor i kitt samt försedt med ränna af jernplåt 7 aln lång:
Detta hus som har under sig Tre wälfda källrar med sine järndörrar å hwilka jemte stenfoten likväl
ingen Brandförsäkring begäres, är inredt till sal, Tre kamrar och en winds kammare: nemligen

Lit. A. Sal: $12\frac{1}{4}$ aln lång, 12. aln bred och $4\frac{1}{4}$ aln hög, med golf af helrena bräder på fyllning och mellantak af bräder på sparran: har 2ne fenster med oljofärg målade smyglar och luckor på jerngång invändigt, $2\frac{2}{24}$ aln höga och lika breda af 4 rutor i kitt med beslag, och dubbla fenster af lika många glas samt jernluckor på jerngång med skruf: En hel fransk dörr $3\frac{2}{24}$ aln hög $1\frac{13}{24}$ aln bred med täckt godt lås, franska gångjern och fodebräder som jemte fenstren oljofärgmålade; och en grön glacerad större kakelugn med 2ne plåtspiell och dörr i 2ne afdelningar: Wäggarne klädde med papperstapeter och bord, linfärgmålade samt försedde med bröstlister och bitums forpanel, oljofärgmålade.

Lit. B. Kammare, till höger om salen, $7\frac{3}{4}$ aln lång $5\frac{16}{24}$ aln bred $4\frac{1}{4}$ aln hög med golf af helrena bräder på fyllning och mellantak på sparrar, med derunder spikad linfärgmålade väf med Taklist: har ett fönster och dörr alla fal lika med salens: En fyrkantig Tegekagelugn med 2ne plåtspiell och dörr i 2ne afdelningar, oljofärgmålade; Bröstpanel $1\frac{1}{4}$ aln hög och wäftapeter målade med oljofärg.

Lit. C. Kammare i bredd med föregående och med den samma i alla afseenden lika utom det att fenstret är af 12 rutor i kitt och endast har oljofärgmålade lucka af enkla bräder med skruf.

Lit. D. Kammare, med ingång till wänster om salen, som upplager hela Tiggelbygnadens längd och bredd, och är $5\frac{9}{24}$ aln hög, med golf af helrena bräder på fyllning och panelat mellantak under bjalktaget: har ett Fönster $3\frac{2}{24}$ aln högt, $2\frac{1}{24}$ aln bred med Korpkarne och 32 rutor i kitt, med dubbla fenster af lika många glas oljofärgmålade: En hel fransk dörr $3\frac{2}{24}$ aln hög och $1\frac{17}{24}$ aln bred med täckt lås, franska gångjern och foderbräder oljomålade samt lika målade bitums fot Panel och bröstlist och en oglacerad Collon kakelugn med gjutit spiell och dörr i 2ne afdelningar.

Lit. E: Windskammare inrättad vid Windsgasten emot porten, med $\frac{1}{2}$ alns tjocka wägga, $8\frac{9}{24}$ aln lång $8\frac{9}{24}$ aln bred och 5 aln hög, har golf af bräder och mellantak af dito på sparrar: Twå fenster $1\frac{3}{4}$ aln i fyrkant af 8 rutor i kitt med beslag: En dörr $3\frac{1}{4}$ aln hög $1\frac{1}{4}$ aln bred med lås och gångjern och 2ne mindre dito $2\frac{1}{4}$ aln höga $1\frac{1}{2}$ aln breda på jerngång, alla af enkla bräder, de sednare till 2ne eller en på hvardera sidan av kammaren inrättade skraffar. Detta Rum har icke någon kakelugn. På

denne windsgafvel är ofvanföro kammaren ett annat fenster lika med kammarefenstren.

Till denne Byggning hörer en Förstuga Qvist af Korpvirke och höflade spånlade bräder, som är $4\frac{3}{4}$ aln lång, 3 aln bred och 7 aln hög, har golf af bräder samt enfalls skurtak af 2ne lag dito med näfver emellan; dörr af enkla bräder i 2ne afdelningar $3\frac{10}{24}$ aln hög 2 aln bred på jerngång med hakar: Ett Fenster $2\frac{2}{24}$ aln bredt och $1\frac{3}{4}$ aln högt af 24 rutor i bly, Trappa af Blankor och bräder i 7 steg lika bred med Förstugan oljofärgmålade och förstugans väggar linfärgmålade.

No. 2.

Ett år 1814 uppsatt Stenhus i twänne våningar uppfört i winkel längs med pålverket och emot gården No 13: Hufvud Byggningen eller emot ån $20\frac{2}{24}$ aln lång, 16 aln bred och flygeln $9\frac{17}{24}$ aln lång samt 10 aln bred, och hela huset $12\frac{19}{24}$ aln högt från stenfot sen till Takbandet; med $\frac{3}{4}$ aln tjocka yttre och $\frac{1}{2}$ aln dito mellanväggar försedde med flerfaldiga jernankrar och starkt muradt Brandtak öfver hela Huset; Twå skorstenar hvilka nock och fot äro klädde med jernplåt: hvälfd Trappuppgång till första våningen af Tegel i 17. och till winden dito i 15. steg med derpå laggde plankor, de förstnämnde målade med oljofärg; står på 1. à $1\frac{1}{2}$. aln hög stenfot av fyrängd gråsten, under Tak af bräder, Läckter och Tegel på 15. Ho. Takstolar hvilande på sin starka Rimstockar, med nock och Takfor klädd af jernplåt, samt en windskoppa likadeles täckt med jernplåt som ock har Dörr af dito $2\frac{3}{4}$ aln hög $1\frac{21}{24}$ aln bred på jerngång med hake: och försedt med twänne Takrännor af jernplåt tillsammans 18 aln och 2ne dito af förtent jernbläck med sine Trattar likadeles tillsammans 18. aln långa; hvarutom i Winden 6. Hr. Windsfönster 1 aln långa $\frac{3}{4}$ aln höga af 4. rutor i kitt med beslag, oljomålade.

Detta hus sim icke har någon källare under sig är inredt till följande Rum, neml.:

Nedre våningen

Lit. A. Förstuga med Contoir under hvälfda Trappan, $5\frac{1}{4}$ aln lång $4\frac{16}{24}$ aln bred och $4\frac{11}{24}$ aln hög, har golf af Tegel och af bräder underslagit mellantak: Dörr af jernsplåt i 2ne afdelningar $3\frac{1}{2}$ aln hög, 2 aln bred, gångjern och hakor och Ett fenster 2 aln i fyrkant af 16. rutor i kitt med beslag oljofärgmålade; Contoiret under Trappan med inredning af hyller, hvars väggar af Tegel har en fyrfyllningsdörr, 3 aln hög $1\frac{1}{2}$ aln bred med lås och gångjern, oljofärgmålade.

Lit. B. till höger om Förstugan, Kammare, $12\frac{1}{4}$ aln lång $4\frac{16}{24}$ aln bred och $4\frac{11}{24}$ aln hög; med golf af helrena bräder på fyllning och mellantak af dito, infällt emellan bjelklaget med underslagne listor; har ett fenster 2 aln i fyrkant af 16. rutor i kitt med beslag och dubbla dito äfven af 16. rutor i

kitt; 2ne helfranska dörrar 3. aln höga $1\frac{1}{2}$ aln breda med täckta lås och franska gångjern, som tillika med fönstret, oljofärgmålade; och En stor Tegel kakelugn med gjutit spiell och dörr in 2ne afdelningar; med ingång härifrån till

Lit. C. Kök: $8\frac{3}{4}$ aln långt $7\frac{3}{4}$ aln bredt och $4\frac{11}{24}$ aln högt, har golf och mellantak, 2ne fenster och En dörr lika med nästbeskrifne rum, och En köks spis $4\frac{1}{4}$. aln lång, 2 aln bred och $2\frac{3}{4}$ aln hög till hvalfnet, med bärjern, ståndare och spiell. med ingång från köket

Lit. D. Bagarestuga: lika lång, bred och hög som köket, med hvilket den och har lika golf, mellantak och 2ne fönster, men dörren för ingången eller till en framför uppförd Förstuga af spåntade bräder, är $1\frac{3}{4}$ aln bred men i öfrigt lika med köks dörren; Bagarestugas spisen som formerar en half circler är $8\frac{3}{4}$ aln lång och $2\frac{3}{4}$ aln hög till hvalfvet är försedd med bärjern 2ne ståndare och Lyftspiell; har en Hör-Bakugn och en mindre stekugn bägge med jern dörrar, samt vid ena ändan en inmurad gryta om 50-kanne och vid andra ändan en inmurad kopparkittel om 70. kans drägt, hvardera med eldrum, dragedörr, jernluckor och spiell.

Lit. E. magazin med hvälfd gång eller Förstuga, upplager hela nedre delen af Flyggel Byggnadens läng och bredd; Gången 3. aln och Magazinet 5 aln breda och hvardera 8 aln långa samt $5\frac{1}{4}$ aln höga, hafva bägge Tegelstens golf och magazinet mellantak på sparrar; Till hvälfdn gången, ingång från gården och dörr af jernplåt i 2ne afdelningar $2\frac{3}{4}$ aln hög 2. aln bred och en annan dito till magazinet, 3. aln hög, 2. aln bred, bägge med lås och gångjern; hvarutom magazinet har ett fönster $1\frac{1}{4}$ aln högt $1\frac{1}{2}$ aln bred af 8. rutor i kitt med lucka af jernplåt, gångjern och skruf.

Andra Wåningen

är inredd till förstuga, sal med skänk och 3 kamrar, jemte kringmurad Trapp uppgång till winden:

Lit. F Förstuga, $5\frac{1}{4}$ aln lång, $4\frac{16}{32}$ aln bred och $5\frac{1}{3}$ aln hög: har ett fenster med korp bågar, $\frac{1}{2}$ aln högt $2\frac{2}{24}$ aln bredt af 6 rutor i kitt med beslag oljomåladt: från denne Föstuga är uppgången till Winden försedd med Dörr af järnplåt $3\frac{3}{4}$ aln hög och $1\frac{21}{24}$ aln bred med lås och gångjern, med ingång från Förstugan.

Lit. G Sal.: $10\frac{1}{4}$ aln lång, $4\frac{16}{24}$ aln bred och $5\frac{1}{2}$ aln hög, med golf af helrena bräder och i bjelklaget infällt mellantak: har ett fönster med korp-karm, 3. aln högt $2\frac{2}{24}$ aln bredt af 6. rutor i

kitt, med beslag och dubbla bågar af lika många glas, en inre och yttre hel fransk för i en karm 3 8/21 aln höga och 1 14/24 aln breda med lås franska gångjern och foderbräder som tillika med fönstrens trädverk äro oljofärgmålade och En rund hvitglaserad kakelugn i nich med ledare och gjutit spiell samt Dörr i 2ne afdelningar; Wäggarne finrappade, linfärgmålade och försedde med bröttlist samt 7 tums höf fotpanel, oljofärgmålade.

Lit. H: Skank, i ändan emot salen 2. aln djup och lika lång med salens bredd, med hvilken den och har lika golf och mellantak, äfven och dörr dock endast en i karmen, och är inredd med hyllor från golf till taket.

Lit. I. Kammaren till wänster om salen, 8¾ aln lång 7 ¾ aln bred och lika hög med salen med hvilken den ock har lika golf och mellantak samt 2ne lika fenster. En hel fransk dörr 3 aln hög 1 14/24 aln bred och En stor Tegel kakelugn med Ledare gjutit spiell och dörr i 2ne afdelningar: Wäggarne finrappade.

Lit. K. Kammare, i alla afseendelika med nästbeskrifne utom det att nelle har hvit rund glaserad kakelugn med ledare, gjutit spiell samt inre dörr af jern och yttre dito af polerad messing i 2ne afdelningar.

Lit. L. Kammare, till höger om Salen, upplager hela öfra delen af flygelbyggnadens längd och bredd, är 5½ aln hög: och är i alla andra fall lika med kammaren Lit I: utom alt att Taket är panelat med bräder och fenstren af 20. rutor i kitt med lika innanfenster. Till wänster om Inkörs Porten och på 4¾ alns afstånd från byggnaden No 1. är för äldre tider tillbaka uppfördt

No 3.

Ett Stenhus inredt till magasin, i 2ne bottnar, uppsatt utmed Lilla Klöstergatan, 28 alnar långt, 14¼ aln bredt och 7 4/24 aln högt från stenfoten till Takbandet med 1¼ alns tjocka yttre- och ¾ alns dito mellan-wäggar stärkte med jernankrar och murat brandtak öfver hela huset: står på ½ á 1¼ alns hög stenfot af Gråsten, under Tak af Torf, näfver och bräder med röttkrokar af träd: Dock är detta hus å norra ändan på 7¾ alns långd endast 9¼ aln bredt, hvarigenom här formeras en vinkel, som å yttre sidorne fylles af bräder till lika bredd och långd med öfriga byggnaden, ovh utgör att särskildt förwarings rum eller Lider, med golf af bräder och har dörr af enkla bräder i 2ne afdelningar, 3. aln hög, 2. aln bred med Lås och gångjern. I grundwalen Tre välfda källrar med sine dörrar af Träd och

yttre jerndörr för nedgången, å hvilka jemte stenfoten ingen Brandförsekring åstundas. Detta hus är på nedra bottnen inredt till hvalf, och på hvardera sidan derom, magazin nemligen:

Lit. A. Hvälfdt Rum, uppläfer $3\frac{3}{4}$ aln af husets läng och hela bredd, har golf af plankor och dörr af bräder 4. aln hög, 2. aln bred, med lås och gångjern.

Lit. B. till vänster om hvalfvet, Magazin, upplager 12. alnar af husets läng och med undantag af förenämnde winkel, hela bredden, har golf af plankor och mellantak af bräder på starkt bjelklag: dörr af helrena bräder $3\frac{1}{2}$ aln hög $1\frac{3}{4}$ aln bred med lås och gångjern, och En glugg med jerngaller åt gatan med lucka af jernplåt $1\frac{1}{4}$ aln bred och 1 aln hög.

Lit. C. till höger om Walfvet, Ett Magazin, upplager $8\frac{1}{2}$: aln af huset längd och hela bredd: har golf af Tegel mellantak af bräder på starkt Bjelklag: Dörr af helrena bräder $3\frac{1}{2}$ aln hög, $1\frac{3}{4}$ aln bred, lås, gångjern: En glugg åt gatan med jerngaller ovh Jernlucka. I hvardera af förenämnde Magazin äro inrättade starka Lårar från gref till Tak af Stock och plankor samt ett af dem fordrat vif väggen af bräder.

Uppgången till detta hus är å Trappa af sten med derpå laggde steg af bräder till förenämnde hvalf Lit A. hvarifrån åter är uppgången å Trappa af bräder i 11. steg till öfra Bottnen, hvars gålf består af nedra våningens mellantak: Denne öfre Botten är endast afdeld med 2ne skott af enkla bräder med hvar sin dörr af dito bräder 3. aln höga $1\frac{3}{4}$ aln breda med lås och gångjern och har å väggen mot gården En jerndör $2\frac{1}{4}$ aln hög, $1\frac{1}{2}$ aln bred på jerngång med hakar, för upptagning af waror. Jerndören för nedgången till källrarne är 3. aln hög, $1\frac{3}{4}$ aln bred med lås och gångjern.